

RAPORT DIAGNOSTYCZNY

dla
STRATEGII ROZWOJU
GMINY TUŁOWICE
NA LATA 2021-2030

Kraków – Tułowice, 2021 r.

Spis treści

Wprowadzenie	2
Informacje ogólne	3
Położenie i wynikające z niego uwarunkowania.....	3
Transport i dostępność komunikacyjna	4
Zagospodarowanie i planowanie przestrzenne	6
Demografia.....	8
Ludność	8
Procesy demograficzne.....	14
Gospodarka	18
Działalność gospodarcza.....	18
Rynek pracy	25
Infrastruktura techniczna	27
Polityka społeczna i bezpieczeństwo.....	31
Ochrona zdrowia	31
Pomoc społeczna.....	31
Bezpieczeństwo publiczne.....	34
Środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe	38
Walory przyrodnicze i stan środowiska	38
Gospodarka odpadami	41
Ocena potencjału turystycznego	42
Kapitał społeczny.....	44
Frekwencja wyborcza	44
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	45
Sport	46
Kultura	48
Edukacja przedszkolna.....	48
Edukacja szkolna – szkolnictwo podstawowe.....	49
Stan finansów samorządowych	54
Dochody	54
Wydatki	56
Struktura dochodów i wydatków	59
Zadłużenie	61
Podsumowanie.....	62
Wnioski i rekomendacje	62
Gmina Tułowice w rankingach JST.....	74
Spis ilustracji.....	74
Spis tabel	75
Spis wykresów	75

Wprowadzenie

Raport, powstały w ramach prac nad Strategią Rozwoju Gminy Tułowice na lata 2021-2030, zawiera opis wybranych danych statystycznych w ujęciu dynamicznym i porównawczym, charakteryzujących podstawowe uwarunkowania rozwojowe jednostki. Dobrano je w taki sposób, aby w możliwie jak najlepszym stopniu charakteryzowały poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego gminy. Dane zostały zebrane i przedstawione w poszczególnych blokach tematycznych:

- Demografia,
- Gospodarka,
- Infrastruktura techniczna,
- Polityka społeczna i bezpieczeństwo publiczne,
- Środowisko naturalne i zasoby dziedzictwa kulturowego,
- Kapitał społeczny,
- Stan finansów samorządowych.

Uwagę poświęcono także uwarunkowaniom wynikającym z położenia oraz dostępności transportowej jednostki. Wnioski, płynące z analizy i interpretacji danych statystycznych, powinny posłużyć do wskazania podstawowych obszarów interwencji w długofalowym planowaniu rozwoju gminy.

Dla pełniejszego zobrazowania sytuacji, w jakiej u progu trzeciej dekady XXI stulecia znajduje się gmina Tułowice, dane zestawiono z analogicznymi wskaźnikami dla wszystkich sąsiednich jednostek gminy z powiatu opolskiego, tj. gmin: Niemodlin, Dąbrowa, Komprachcice, Prószków, z powiatu nyskiego, tj. gmin: Korfantów, Łambinowice, a także porównawczo gminę Murów z powiatu opolskiego. Wszystkie te jednostki charakteryzują się podobnym ukształtowaniem terenu, zbliżonym położeniem względem największego ośrodka usługowo-administracyjnego i społeczno-gospodarczego tj. miasta Opole, dostępnością transportową do niego oraz strukturą zagospodarowania przestrzeni.

Analizy i wnioski opierają się głównie na statystyce zbieranej i udostępnianej przez Główny Urząd Statystyczny. W przypadku korzystania z innych zasobów, stosowna informacja została zamieszczona w przypisach bądź opisach rysunków lub wykresów. Na etapie tworzenia raportu dołożono wszelkich starań, aby zaprezentować dane jak najbardziej aktualne, odnoszące się do 2021 i 2020 roku. W niektórych przypadkach, ze względu na opóźnienie w publikacji informacji przez Bank Danych Lokalnych GUS (BDL GUS), posłużono się informacjami sięgającymi roku 2019. W takich przypadkach starano się je uzupełniać statystyką własną gminy. Jednocześnie uniemożliwiało to zestawienie ich z danymi innych jednostek porównawczych. Tym samym przy opisach na tle porównawczym w kilku przypadkach sięgnięto do danych z roku 2019 i wcześniejszych – jedynych dostępnych dla wszystkich gmin na moment tworzenia raportu.

Informacje ogólne

Położenie i wynikające z niego uwarunkowania

Gmina Tułowice administracyjnie przynależy do powiatu opolskiego, stanowiąc jedną z 13 gmin, wchodzących w jego skład. Odległość Tułowic od Opola, stanowiącego główny ośrodek administracyjny, edukacyjny i gospodarczy województwa opolskiego wynosi 28 km. Nieco bliżej analizowanej jednostki położone są niewielkie, kilkutyśięczne miasteczka, pełniące funkcję lokalnych ośrodków administracyjnych i usługowych: Niemodlin (około 6 km od Tułowic), Korfantów (około 13 km od Tułowic) oraz Prószków (około 16 km od Tułowic).

Gmina Tułowice powstała w 1992 roku z wydzielonych obszarów gmin Niemodlin i Łambinowice. Od zachodu, północy i wschodu gmina Tułowice graniczy z gminami: Niemodlin, Dąbrowa, Komprachcice i Prószków (powiat opolski), od południa z gminami Korfantów i Łambinowice (powiat nyski). Południowa granica gminy stanowi jednocześnie granicę powiatu opolskiego. Obszar zajmowany przez gminę Tułowice wynosi 8 125 ha (81,25 km²), co stanowi 5,29% powierzchni całego powiatu. Gminę tworzy 6 miejscowości, w tym Tułowice (które 1 stycznia 2018 r. uzyskały prawa miejskie jako 36 miasto w województwie opolskim) oraz 5 sołectw: Goszczowice, Ligota Tułowicka, Skarbiszowice, Szydłów oraz Tułowice Małe.

Według stosowanej w większości opracowań regionalizacji fizycznogeograficznej Polski autorstwa J. Kondrackiego, obszar jednostki leży w obrębie: podprowincji Niziny Środkowopolskiej, makroregionie Niziny Śląskiej, mezoregionie Równiny Niemodlińskiej. Gmina leży pomiędzy Doliną Nysy Kłodzkiej, a Pradolina Wrocławską. Od południa zaś sąsiaduje z Płaskowyżem Głubczyckim i Kotliną Raciborską. Równina Niemodlińska wyraźnie wyróżnia się w krajobrazie swoją specyfiką. Charakterystycznymi cechami tego mezoregionu są: przewaga terenów piaszczystych, ze zlodowacenia odrzańskieg o oraz, co się z tym wiąże, bardzo duża lesistość. Większa część z ok. 800 km² które zajmuje mezoregion pokryta jest zwartym kompleksem leśnym Lasów Niemodlińskich. Kompleks ten jest jedynym dużym i zwartym obszarem leśnym na lewym brzegu Odry na całym jej przebiegu w Polsce. Część z tutejszych lasów stanowi pozostałość dawnej Puszczy Śląskiej, dlatego też Lasy Niemodlińskie są od 1988 r. chronione w postaci obszaru chronionego krajobrazu, który w całości obejmuje Gminę Tułowice.

Gmina leży nad Ścinawą Niemodlińską (prawy dopływ Nysy Kłodzkiej). Wschodnia, niewielka część gminy należy do zlewni Potoku Prószkowskiego, która oddzielona jest od dorzecza Ścinawy Niemodlińskiej południkowo położonym wałem pagórków wydmowych. Istotnym uzupełnieniem sieci rzecznej w systemie hydrologicznym gminy są stawy położone w jej zachodniej i północnej części: Ławnik, Pustelnik, Hutnik oraz inne mniejsze stawy.

Cały obszar włączony jest do chronionego kompleksu Borów Niemodlińskich i dzięki temu należy do najbardziej interesujących pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów Opolszczyzny. W dolinie Ścinawy Niemodlińskiej oraz miejscami w dolinie Wytoki i wschodniej części gminy dominują lasy liściaste. Natomiast na pozostałym terenie dominują bory sosnowe. 71% powierzchni gminy stanowią lasy o wysokiej wartości pod względem ekologicznym jak i gospodarczym. Wskaźnik ten należy do najwyższych na Opolszczyźnie.

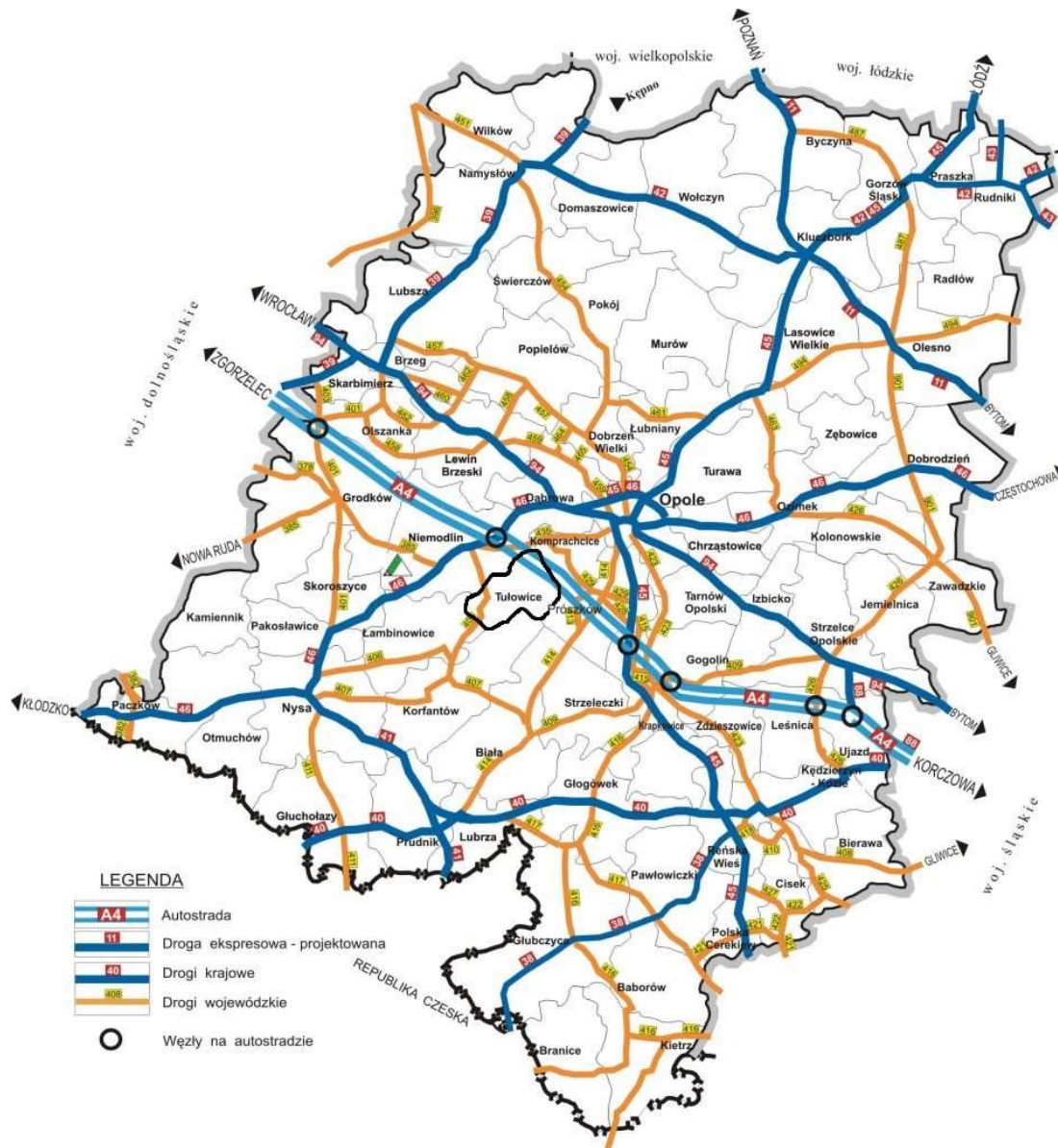
Na terenie gminy Tułowice występują złoża bazaltu, surowca ilastego i piasku. Złoże bazaltu w Ligocie Tułowickiej eksploatowane jest na potrzeby budowy dróg. Kolejną kopaliną eksploatowaną w gminie są złoża iłów i piasków, gdzie złoża w Szydłowie i Skarbiszowicach są eksploatowane przez zakłady ceramiczne dla potrzeb budownictwa. Eksploatacja surowców, zwłaszcza bazaltu w Rutkach i Ligocie Tułowickiej, spowodowała trwałe zmiany powierzchni ziemi na obszarze chronionego krajobrazu Borów Niemodlińskich. Przekształciła teren w trwały krajobraz geologiczny. Istnienie tej formy krajobrazu może stanowić obok walorów urozmaicających krajobraz – sposób propagowania wiedzy geologicznej w formie rekreacyjnej szczególnie po zakończeniu rekultywacji.

Teren gminy nie jest zagrożony powodzią, natomiast należy zaznaczyć, iż zagrożenie spowodowania poważnej awarii wynikać może z transportu substancji niebezpiecznych przez obszar gminy - przez teren Gminy Tułowice przebiega autostrada A4 oraz droga wojewódzka DW405. W przypadku zagrożenia pożarowego, odnoszącego się szczególnie do występujących na terenie gminy lasów, największe natężenie pożarów występuje wczesną wiosną, z powodu wypalania traw, oraz latem, ze względu na wysokie temperatury powietrza i niską wilgotność ściółki.

Transport i dostępność komunikacyjna

System transportowy gminy Tułowice tworzą dwa układy: kolejowy oraz drogowy, co wpływa na jej dobrą dostępnością komunikacyjną. Układ kolejowy oparty jest o linię kolejową nr 287 relacji Opole Zachodnie - Szydłów – Nysa, która od 2018 r. jest modernizowana w ramach projektu „Rewitalizacja linii kolejowej nr 287 Nysa – Opole”. Prace objęły wymianę toru, remonty peronów w Szydłowie i Tułowicach oraz budowę nowego przystanku w Goszczowicach. Szkielet układu drogowego tworzą z kolei, biegnąca przez północno-wschodnią część gminy autostrada A4, przebiegająca przez obszar gminy droga wojewódzka DW405, łącząca Niemodlin z Korfantowem, a także sieć dróg powiatowych. Na terenie gminy nie są zlokalizowane węzły autostradowe, ale najbliższy węzeł Prądy znajduje się w gminie Dąbrowa (ok. 12 km od Tułowic). Ponadto korzystnie na dostępność gminy wpłynie również budowana obwodnica Niemodlina w ciągu drogi krajowej nr 46. Wskazane drogi zabezpieczają w pełni możliwość rozwoju gospodarczego gminy.

Rysunek 1: Położenie Tułowic na tle województwa opolskiego z uwzględnieniem najważniejszych szlaków komunikacyjnych.

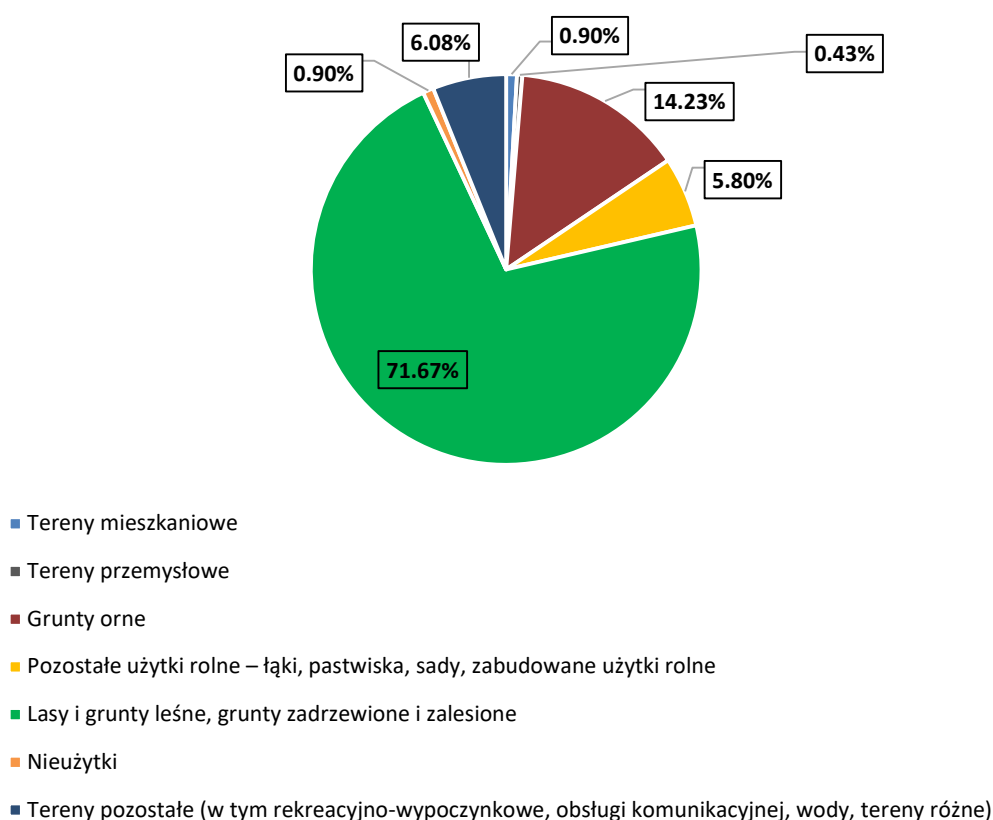
Źródło: <https://www.coi.opolskie.pl/infrastruktura-techniczna/>

Komunikacja zbiorowa na terenie jednostki opiera się przede wszystkim na połączeniach kolejowych na linii nr 287, zabezpieczanych przez spółkę Polregio. Realizowanych jest 12 kursów dziennie od poniedziałku do niedzieli. Natomiast na terenie gminy na chwilę obecną nie funkcjonuje publiczna komunikacja autobusowa, co wpływa negatywnie na zmniejszenie wykorzystania transportu indywidualnego w codziennych podróżach mieszkańców. Komunikację zbiorową uzupełnia jeden z przewoźników prywatnych mający swoją siedzibę w Tułowicach.

Zagospodarowanie i planowanie przestrzenne

Według danych z roku 2020, przekazanych przez UM Tułowice, większość obszaru gminy zajmują lasy i grunty leśne, grunty zadrzewione i zalesione (71,6 %). Kolejnymi pod względem powierzchni obszarami są grunty orne (14,23%), tereny pozostałe, w tym rekreacyjno-wypoczynkowe, obsługi komunikacyjnej, wody, tereny różne (6%) oraz pozostałe użytki rolne – łąki, pastwiska, sady, zabudowane użytki rolne (5,8%). Na tereny zabudowane przypada jedynie 0,9%. 0,4% obszaru uzupełniają grunty o przeznaczeniu przemysłowym. Większość gminy jest porośnięta lasem, natomiast tereny zabudowane i mieszkaniowe w większości koncentrują się w północno zachodniej części jednostki, obejmując miasto Tułowice oraz sołectwa Tułowice Małe, Skarbiszowice oraz Ligotę Tułowicką.

Wykres 1: Struktura zagospodarowania gruntów gminy Tułowice (2020)

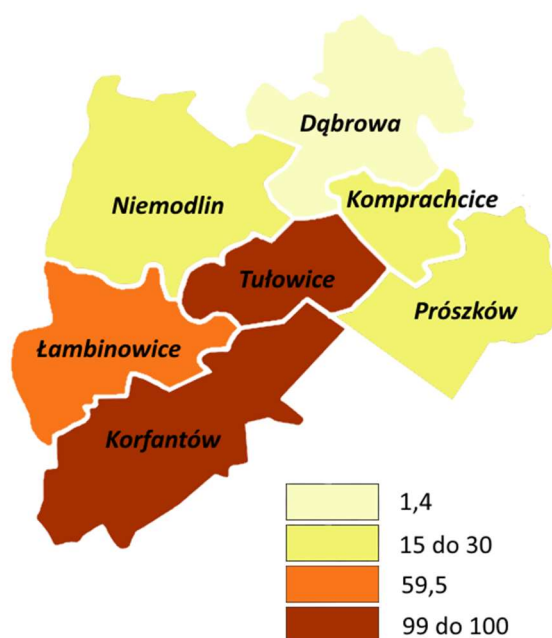
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Lasy na terenie gminy Tułowice stanowią północno-wschodnią część pradawnej Puszczy Niemodlińskiej, największego na Opolszczyźnie kompleksu leśnego po lewobrzeżnej stronie rzeki Odry, o łącznej powierzchni przekraczającej 34 tys. ha. Zbiorowiska leśne uległy silnemu przekształceniu, bowiem naturalne drzewostany wycięto, a na ich miejsce od początku XIX wieku wprowadzono sosnę, rzadziej świerk i modrzew. Lasy mają tutaj charakter typowo nizinny, choć występują tu liczne niewielkie wzniesienia i sfałdowania. Urozmaiconą rzeźbą terenu oraz liczne potoki pozwoliły na zlokalizowanie sieci stawów rybnych, co zdecydowanie podnosi walory turystyczne lasów. Stawy rybne oprócz pełnienia funkcji gospodarczych są ostoją i miejscem lęgowym dla ptactwa wodnego (bąk, czapla siwa, łabędź niemy, perkoz dwuczuby, dzikie kaczkę i gęsi) oraz są cennym regulatorem

stosunków wodnych w okolicznych lasach. Lasy są ostoją wielu gatunków zwierząt łownych (jeleń, sarna, dzik, lis, borsuk, kuna) i chronionych (orzeł bielik, bocian czarny, żuraw, wydra i bóbr). Znaczna część lasów gminy Tułowice predystynowana jest do rozwoju turystyki czynnej i zdrowotnej.

W gminie Tułowice rolnictwo ma drugorzędne znaczenie. Wynika to w zdecydowanej mierze z niekorzystnych warunków glebowych, które przyczyniają się do małej wydajności rolnictwa. Użytki rolne w gminie Tułowice stanowią niecałe 21% jej całkowitej powierzchni. Gospodarstwa rolne użytkują 1104,64 ha gruntów. Na terenie gminy Tułowice funkcjonuje 247 gospodarstw rolnych (2020 r.). Cechą charakterystyczną rolnictwa gminnego jest duże rozdrobnienie gospodarstw. Wśród gospodarstw indywidualnych przeważają o powierzchni od 1 do 5 ha. Stanowią one 76% wszystkich gospodarstw. Gospodarstwa wielkopowierzchniowe (15 ha i więcej) stanowią tylko 5,5% gospodarstw rolnych w gminie Tułowice.

Rysunek 2: Odsetek [%] pokrycia obszarów gminy Tułowice i gmin ościennych planami zagospodarowania przestrzennego (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

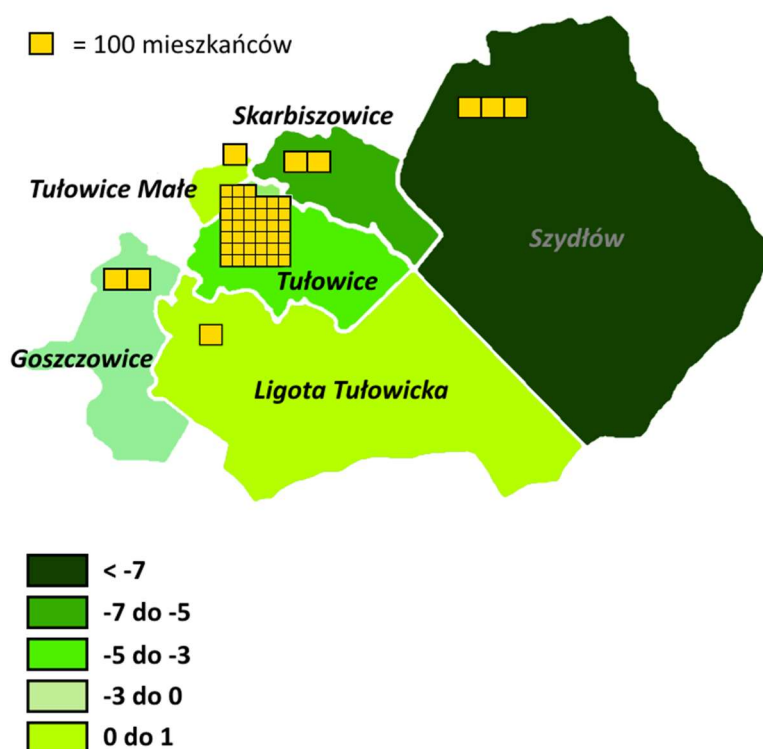
W zakresie pokrycia powierzchni gmin planami zagospodarowania przestrzennego (PZP), gmina Tułowice, posiadając 99,9% obszaru pokrytego planami zagospodarowania przestrzennego prezentuje się bardzo korzystnie na tle jednostek ościennych – zwłaszcza w porównaniu do gmin Niemodlin, Dąbrowa, Komprachcice, Prószków, których obszar pokryty jest maksymalnie do 30%. Obszar Gminy Tułowice już od wielu lat jest pokryty praktycznie w całości PZP. Zdecydowanie ułatwia to prowadzenie uporządkowanej polityki przestrzennej, a co za tym idzie wpływa na atrakcyjność osadniczą i inwestycyjną gminy.

Demografia

Ludność

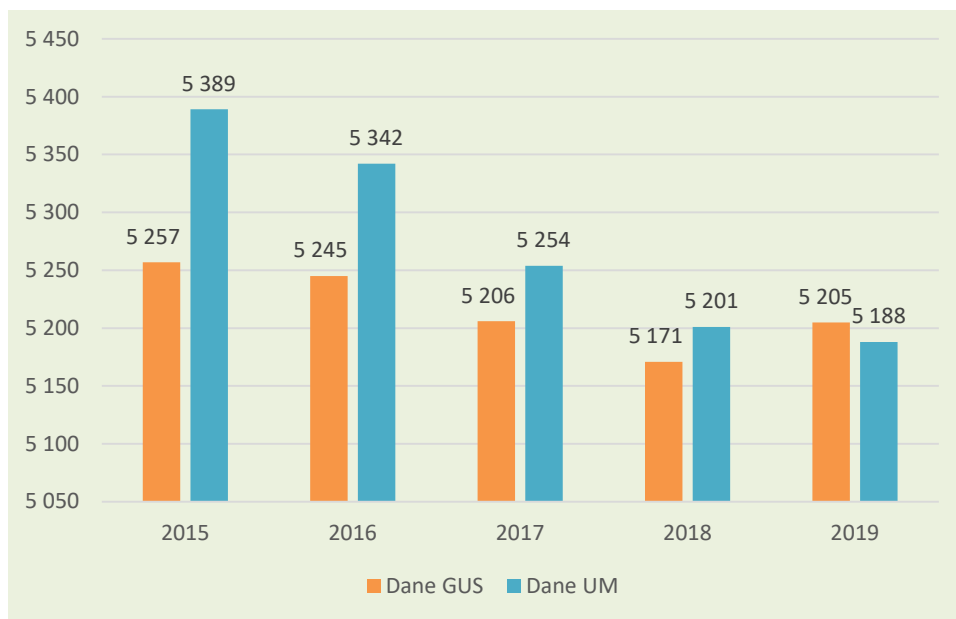
Liczba mieszkańców gminy Tułowice na koniec 2020 r. według ewidencji ludności z UM Tułowice wynosi 5175. Dla celów porównawczych wykorzystano najbardziej aktualne dane z BDL GUS, tj. z roku 2019. Według BDL GUS w 2019 r. było to 5 205 osób, z kolei według UM Tułowice – 5 188 osób. Najbardziej ludną miejscowością jest miasto Tułowice (3 931 mieszkańców). Sołectwa z kolei charakteryzują się mniejszą liczbą mieszkańców: Szydłów (393), Goszczowice (268), Skarbiszowice (213), Tułowice Małe (197) i Ligota Tułowicka (173). Zarówno dane BDL GUS jak i UM pokazują wyraźny spadek liczby mieszkańców – w okresie 2015-2019. Wyniósł on, w zależności od źródła, -52 (GUS) lub -201 (UM) osób, co ukazało depopulację na poziomie -0,99% (GUS) lub -3,73% (UM).

Rysunek 3: Liczba mieszkańców na koniec 2020 r. oraz depopulacja liczby mieszkańców [%] w poszczególnych miejscowościach gminy Tułowice (2015-2020)

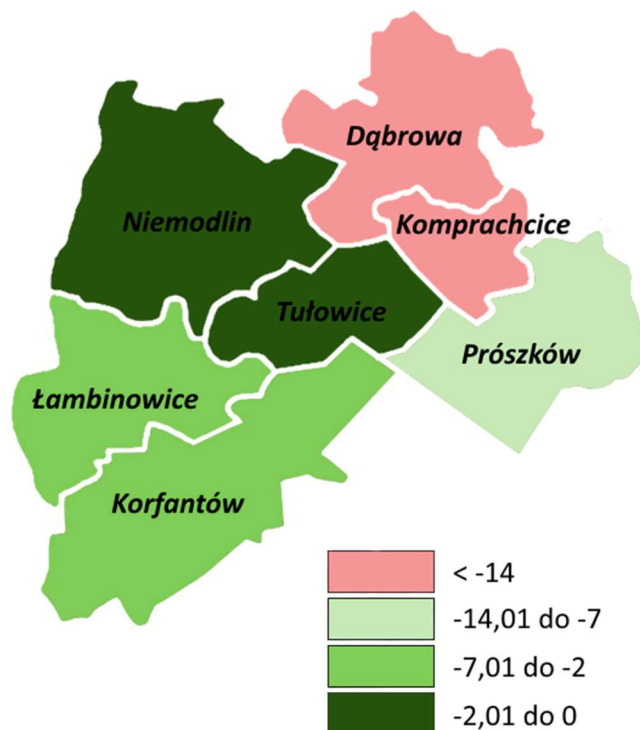
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Wykres 2: Zmiana liczby ludności gminy Tułowice (2015-2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS i UM Tułowice

Rysunek 4: Zmiana liczby mieszkańców [%] w gminie Tułowice i gminach ościennych (2015-2019)

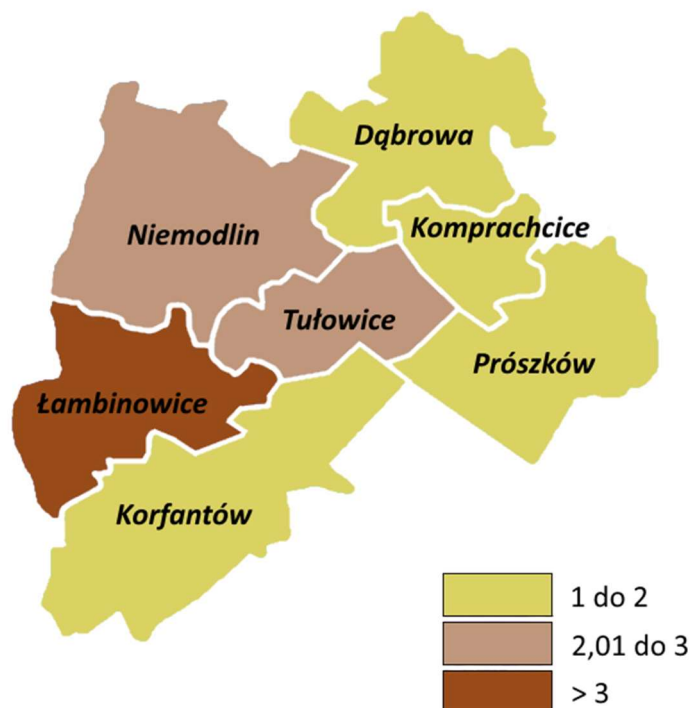

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Opierając się na danych UM Tułowice, spadek liczby mieszkańców odnotowano w 4 miejscowościach gminy – w ujęciu procentowym największy wystąpił w Szydłowie (-7,75%), a także w Skarbiszowicach (-6,17%), Tułowicach (-3,93%) i Goszczowicach (-2,55%). W Ligocie Tułowickiej liczba mieszkańców pozostała bez zmian, a jedynie w Tułowicach Małych wystąpił nieznaczny wzrost na poziomie +0,51%. W tym miejscu należy stwierdzić, iż w Gminie Tułowice uwidacznia się proces depopulacji, charakteryzujący się systematycznym spadkiem liczby mieszkańców na przestrzeni ostatnich lat, choć jest on jednym z najmniejszych wśród gmin tła porównawczego (np. spadek ludności w tych latach w gminach Komprachcice czy Dąbrowa wyniósł od -14% do -18%, mimo ich teoretycznie lepszej lokalizacji względem Opola).

Podobny trend uwidacznia się w całym województwie. Opolszczyzna jest najmniejszym regionem w kraju pod względem powierzchni oraz najmniej liczny, wobec tego jest regionem szczególnie podatnym na zmiany liczby ludności w wyniku ruchu naturalnego (urodzenia/zgony) oraz migracyjnego. Jest także regionem, w którym kumulują się negatywne zjawiska demograficzne typowe dla całego kraju. Obserwowane tu od ponad ćwierćwiecza niekorzystne zmiany w sytuacji demograficznej powodują ciągły spadek liczby mieszkańców - tylko w latach 2010-2019 o ponad 34 tys. osób. Jedną z tego przyczyn jest niska wartość współczynnika dzietności, który w latach 2010-2019 kształtował się na poziomie 1,2. Trend ten w dłuższej perspektywie nie może zagwarantować zatrzymania oraz odwrócenia negatywnych zjawisk demograficznych.

Rysunek 5: Zmiana gęstości zaludnienia [%] w gminie Tułowice i gminach ościennych (2015-2019)

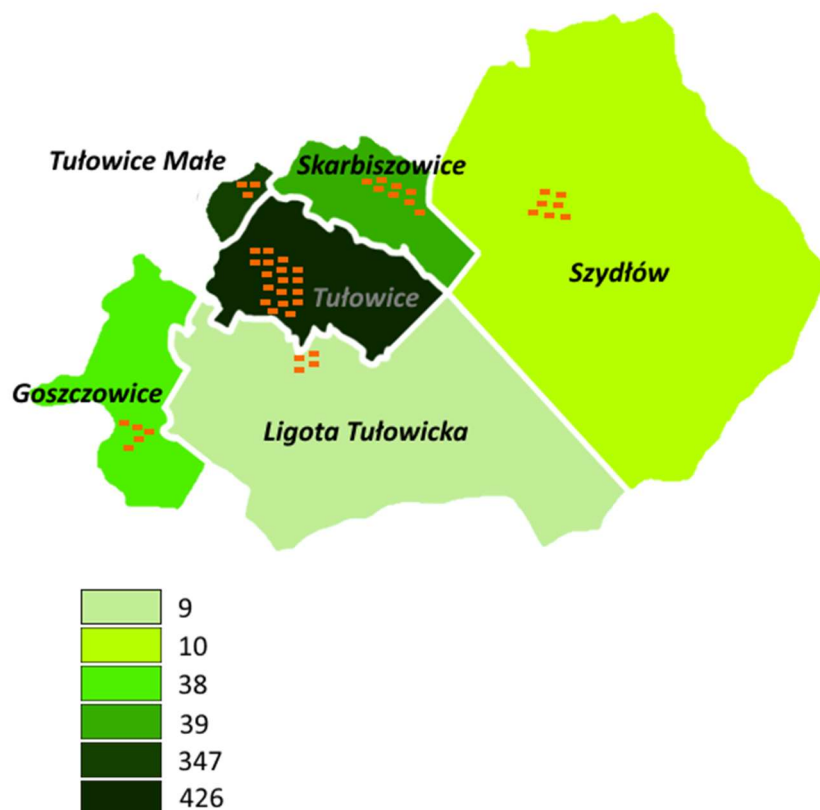

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Dynamika zmian liczby ludności stawia gminę Tułowice w dość korzystnym położeniu na tle porównawczym – w okresie 2015-2019, z uwagi na najmniejszy spadek liczby ludności w porównaniu z gminami sąsiednimi (-0,99%). Spośród analizowanych jednostek największe spadki odnotowały gminy graniczące z Opolem. Są to ubytki na poziomie nawet kilkunastu procent. Należy wskazać tutaj w szczególności gminę Komprachcice (dla której regresja liczby ludności wyniosła -17,92%) oraz gminy: Dąbrowa i Prószków, którym ubyło odpowiednio -14,15% i -7,45% mieszkańców. Z kolei gminie Murów, jako jednostce porównawczej ze względu na podobną liczbę mieszkańców oraz strukturę zagospodarowania gruntów, można zauważyć ponad trzykrotnie większy spadek liczby osób (-3,74%) w porównaniu gminy Tułowice. Warto nadmienić także, że analizowane pięciolecie w przypadku powiatu opolskiego charakteryzowało się równie znacznym ubytkiem liczby mieszkańców (-7,01%), zdecydowanie wyższym od obserwowanego w Tułowicach. Większy trend spadkowy niż dla gminy Tułowice charakteryzuje w tych latach również całą Opolszczyznę (-1,34%). W związku z powyższym, sytuację demograficzną gminy można określić jako umiarkowanie niekorzystną, mając na uwadze najmniejszą depopulację spośród analizowanych jednostek gminnych, powiatu opolskiego i województwa opolskiego.

Pod względem liczby ludności, Tułowice były gminą o najmniejszej liczbie mieszkańców spośród gmin powiatu opolskiego. Jednostkami najbardziej zbliżonymi do analizowanej pod względem liczby mieszkańców były wówczas gminy: Chrząstowice (7 013) oraz Murów (5 298).

Rysunek 6: Gęstość zaludnienia poszczególnych miejscowości gminy Tułowice [os./km²] wraz ze wskazaniem obszarów koncentracji zabudowy mieszkalnej (2020)

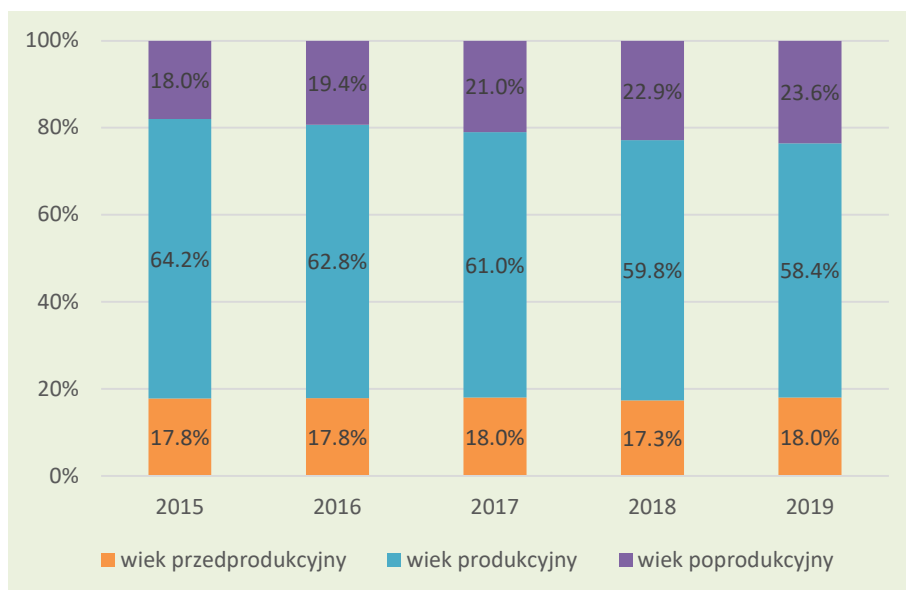
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Spadek liczby ludności w okresie 2015-2019 w gminie Tułowice był na tyle nieznaczny, że nie przełożył się na zasadniczą zmianę gęstości zaludnienia. Ta na obszarze analizowanej jednostki wynosi 64 os./km² i spośród gmin tła porównawczego jest jedną z najniższych, podobnie jak w gminie Łambinowice 65 os./ km². Dla przykładu gmina Niemodlin posiada gęstość zaludnienia wynoszącą 88 os./ km², a wyższy wskaźnik wskazano w gminie Prószków 205 os./ km² i gminie Korfantów 204 os./ km². Jeszcze wyższą wartością, bo wynoszącą 225 os./ km², charakteryzuje się cała Opolszczyzna. Średnia dla powiatu opolskiego kształtuje się na poziomie 130 os./ km² i także przekracza wartość parametru obserwowaną w Tułowicach. Na przestrzeni okresu 2015-2019 największy przyrost gęstości zaludnienia wystąpił w gminie Łambinowice.

W strukturze wewnątrzgminnej, największą gęstością zaludnienia charakteryzuje się miasto Tułowice oraz sołectwo Tułowice Małe. Zdecydowanie mniejsza jest w pozostałych sołectwach. Generalnie zabudowa mieszkalna jest zwarta, koncentruje się wokół centrów miasta i sołectw, co pozytywnie wpływa m.in. na koszty inwestycji w infrastrukturę techniczną.

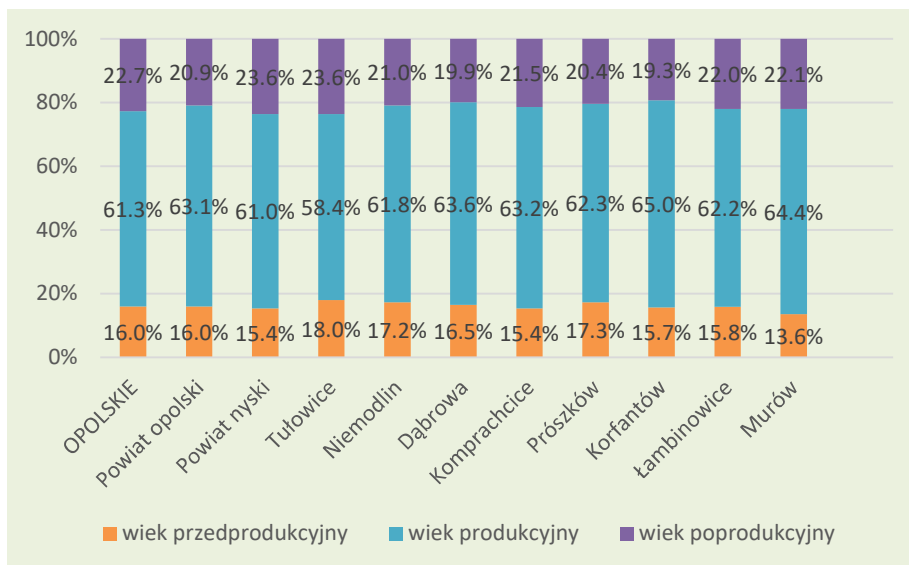
Dodatkowych informacji o strukturze demograficznej jednostki dostarcza analiza jej mieszkańców pod względem ekonomicznych grup wieku – najczęściej przyjmowanym podziałem jest ten na grupę przedprodukcyjną (poniżej 18 lat), produkcyjną (do 60 lub 65 lat, w zależności od płci) oraz poprodukcyjną. W takim ujęciu gmina Tułowice prezentuje się umiarkowanie korzystnie zarówno na tle porównawczym złożonym z gmin ościennych, jak i w zestawieniu z danymi dla powiatu i województwa. Posiadane przez analizowaną jednostkę 18,0% osób w wieku poniżej 18 lat to więcej niż w przypadku powiatu (16,0%), regionu (16,0%) oraz wszystkich gmin z tła porównawczego. Z kolei odnotowany poziom osób w wieku poprodukcyjnym – 23,6% jest najwyższy spośród gmin sąsiednich oraz wyższy od średniej powiatowej (20,9%) oraz wojewódzkiej (22,7%).

Wykres 3: Struktura demograficzna gminy Tułowice wg ekonomicznych grup wieku (2015-2019)

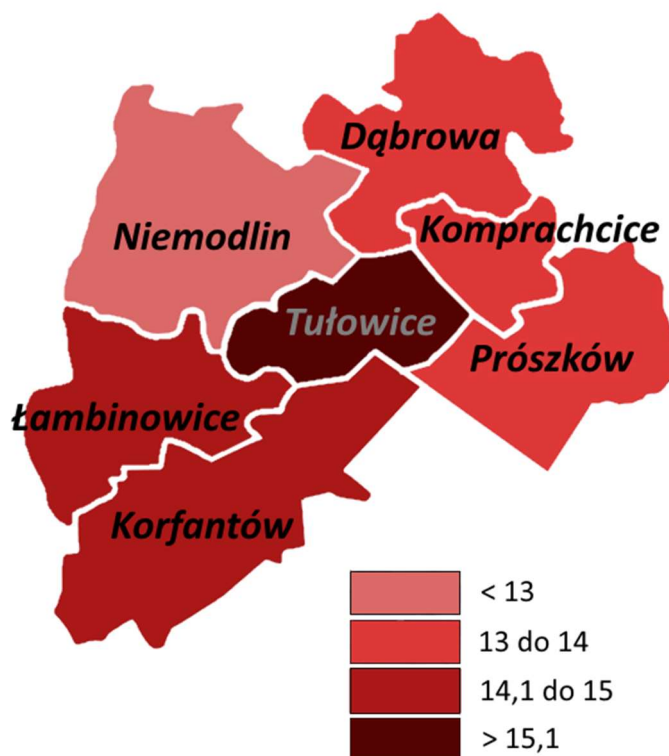
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 4: Struktura demograficzna wybranych jst wg ekonomicznych grup wieku (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rysunek 7: Odsetek [%] osób w wieku 65 lat i więcej w gminie Tułowice i gminach ościennych (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W gminie Tułowice występuje niekorzystna sytuacja demograficzna, na którą wpływa powiększająca się przewaga grupy najstarszej nad najmłodszą, co jest obserwowane na przestrzeni ostatnich kilku lat.

W okresie 2015-2019 odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym ulegał nieznacznym wahaniom, pozostając na w miarę stałym poziomie (wartości graniczne 17,8% i 18,0%), sukcesywnie wzrastał natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Wzrost na przestrzeni analizowanego pięciolecia - wynoszący 5,6 punktu procentowego – potwierdza, iż zjawisko to będzie się nasilać. Gmina Tułowice nie stanie się pod tym względem odosobnionym przypadkiem – „starzenie się” społeczeństwa jest obserwowane z różnym nasileniem w skali całego województwa opolskiego oraz kraju i wymaga odpowiedniej polityki rozwoju, realizowanej zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym, uwzględniającej m.in. działania na rzecz poprawy dzietności oraz zmiany w systemie usług publicznych (edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna itd.).

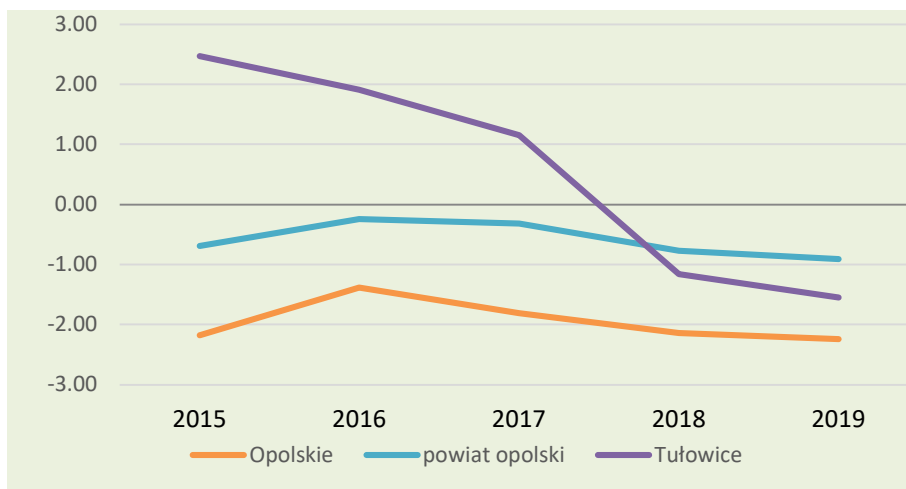
Uzupełnienie obrazu sytuacji demograficznej na terenie gminy stanowi wskaźnik starości, prezentujący odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności. Ten w gminie Tułowice w 2019 r. osiągnął wartość 15,1% – zbliżoną do całego powiatu (15,2%), ale póni co niższą od regionalnej (17,0%). Zauważalny natomiast jest jego wzrost - z wartości 13,5% odnotowanej w 2015 r. Wzrosty odnotowano w każdej z gmin tła porównawczego. Stanowi to dodatkowe potwierdzenie opisanego wcześniej zjawiska.

Potwierdzeniem niekorzystnej sytuacji demograficznej analizowanej gminy są prognozy, opracowane przez GUS w 2016 r., z horyzontem czasowym do roku 2030. Według nich liczba ludności gminy Tułowice wyraźnie spadnie – z poziomu 5 245 (2016) do 4 752 (2030). Jednocześnie dostrzegalna będzie zmiana struktury demograficznej – udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrośnie, z poziomu 23,6% do 25,8%. Nawet przy założeniu wystąpienia błędów w prognozowaniu należy mieć na uwadze wystąpienie zjawiska starzenia się społeczeństwa w analizowanej jednostce w perspektywie najbliższej dekady.

Procesy demograficzne

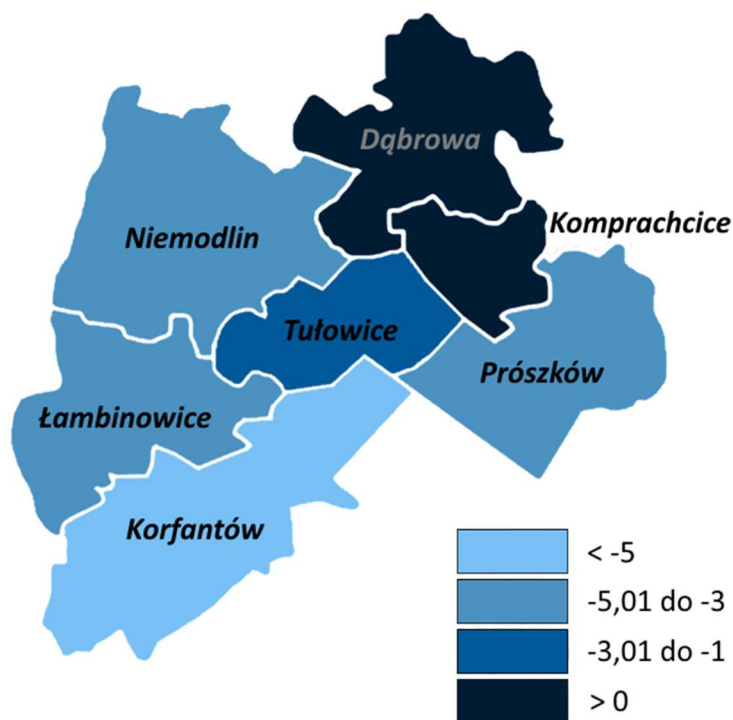
Spośród czynników, mających wpływ na kształtowanie się sytuacji demograficznej w danej jednostce, szczególnie istotne znaczenie ma przyrost naturalny, czyli stosunek urodzeń żywych do liczby zgonów. Dane statystyczne obejmujące gminę Tułowice, publikowane przez BDL GUS wskazują, że w 3 na 5 lat objętych analizą, liczba urodzeń przekraczała liczbę zgonów, które następnie przeszły we wskaźnik ujemny w latach 2018 i 2019. Trzeba tutaj zaznaczyć, że jest to jeden z lepszych wyników w ramach grupy porównawczej. W 2019 r. wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła -1,55 – więcej od większości gmin tła porównawczego, jednakże mniej od powiatu (-0,91) i więcej od województwa (-2,24).

Wykres 5: Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 osób w wybranych jst (2015-2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rysunek 8: Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców [osoby] w gminie Tułowice i gminach ościennych (2019)

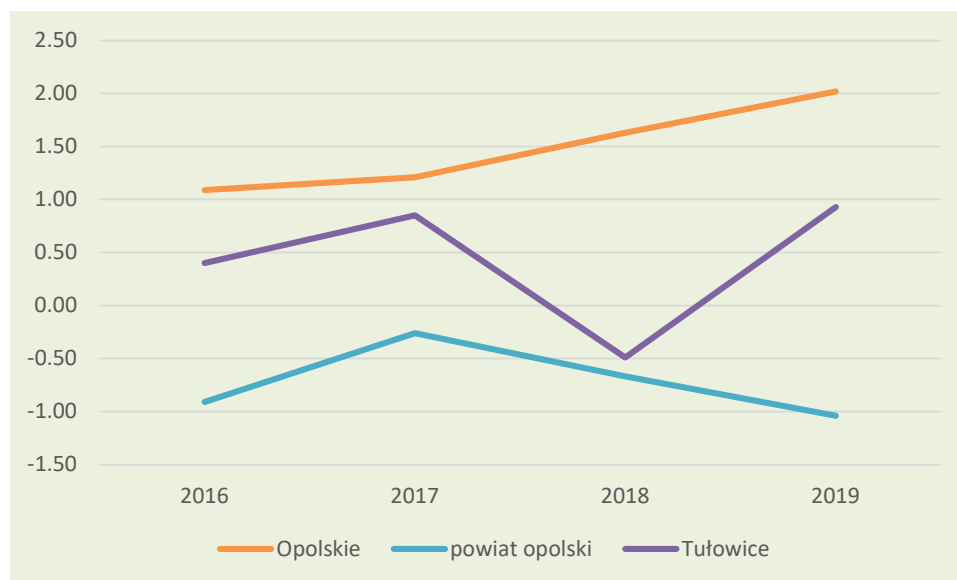

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Kolejną składową, wpływającą na liczbę ludności w danej gminie, jest saldo migracji wewnętrznych oraz zagranicznych. Wartości parametrów w gminie Tułowice, przeliczane na 1000 mieszkańców, przez cały okres 2015-2019 podlegały wahaniom zarówno w zakresie migracji zagranicznych, jak i migracji wewnętrznych, notując w tej kategorii zarówno wartości ujemne (lata 2015), jak i dodatnie (2016,

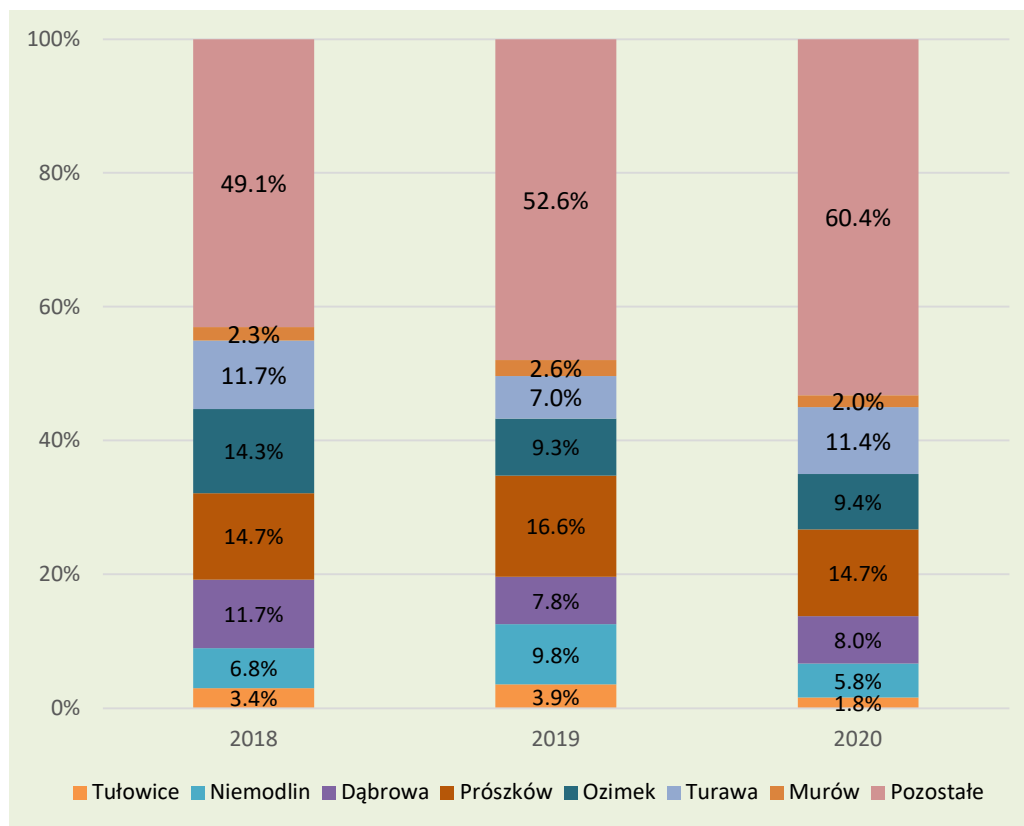
2017, 2019). Stanowiące syntezę obydwu wskaźników saldo migracji ogółem kształtowało się głównie na poziomie powyżej zera. Zwraca pod tym względem uwagę rok 2019, w którym wartość odnotowana w gminie Tułowice (+0,93) przekroczyła tę dla powiatu (-1,04), jednakże nie przekroczyła wskazania dla województwa (+2,02). Biorąc to pod uwagę, występuje tutaj nieregularność trendu, który jest wynikiem ujemnej migracji zagranicznej i dodatniej migracji wewnętrznej, jako efekt suburbanizacji.

Wykres 6: Saldo migracji ogółem w przeliczeniu na 1000 osób w wybranych jst (2016-2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 7: Odsetek [%] pozwoleń na budowę i zgłoszeń budowy budynków mieszkalnych w gminach powiatu opolskiego (2018, 2019, 2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Pewnego rodzaju uzupełnieniem danych dotyczących demografii może być wskaźnik obrazujący liczbę pozwoleń i zgłoszeń budowy dla budynków mieszkalnych, udzielanych przez Starostwo Powiatowe w Opolu. Dane te w rozbiu na poszczególne gminy udostępniane są od zaledwie 3 lat, ale mimo tak krótkiego czasu uwidacznia się dość niski poziom gminy Tułowice w ramach prezentowanego wskaźnika w porównaniu z wszystkimi 13 gminami tworzącymi powiat opolski. W 2020 r. to jedynie 1,8% w skali całego powiatu. Potencjał osadniczy pozostałych gmin powiatu opolskiego w tym zakresie jest zdecydowanie wyższy (największy w gminie Prószków – ponad 14% pozwoleń w powiecie).

Mając na uwadze, że prezentowana analiza bazuje na danych BDL GUS, który uwzględnia statystykę widoczną w rejestrach, a nie faktyczny stan ludności, który – jak uczy doświadczenie w przypadku gmin o charakterze zbliżonym do analizowanej – jest niższy (głównie za sprawą stałych migracji młodych do większych miast, pomimo pozostawania zameldowanym w miejscu urodzenia czy dorastania), to sytuacja demograficzna gminy Tułowice może być jeszcze mniej korzystna. Nie zmienia to jednak faktu, że gmina Tułowice na tle gmin sąsiednich ma najmniejszy ubytek liczby mieszkańców. Równocześnie posiada pewne potencjały wzmacniające atrakcyjność osadniczą, w tym m.in. poprzez działania wspierające powstawanie na terenie gminy nowych, atrakcyjnych miejsc pracy np. poprzez rozwój terenów inwestycyjnych oraz pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, wzmocnienie znaczenia komunikacji kolejowej, rozwój terenów zielonych i rekreacyjnych, czy poszerzenie oferty czasu wolnego, powinny stanowić jeden z kluczowych bodźców do odwrócenia niekorzystnego trendu demograficznego.

Gospodarka

Działalność gospodarcza

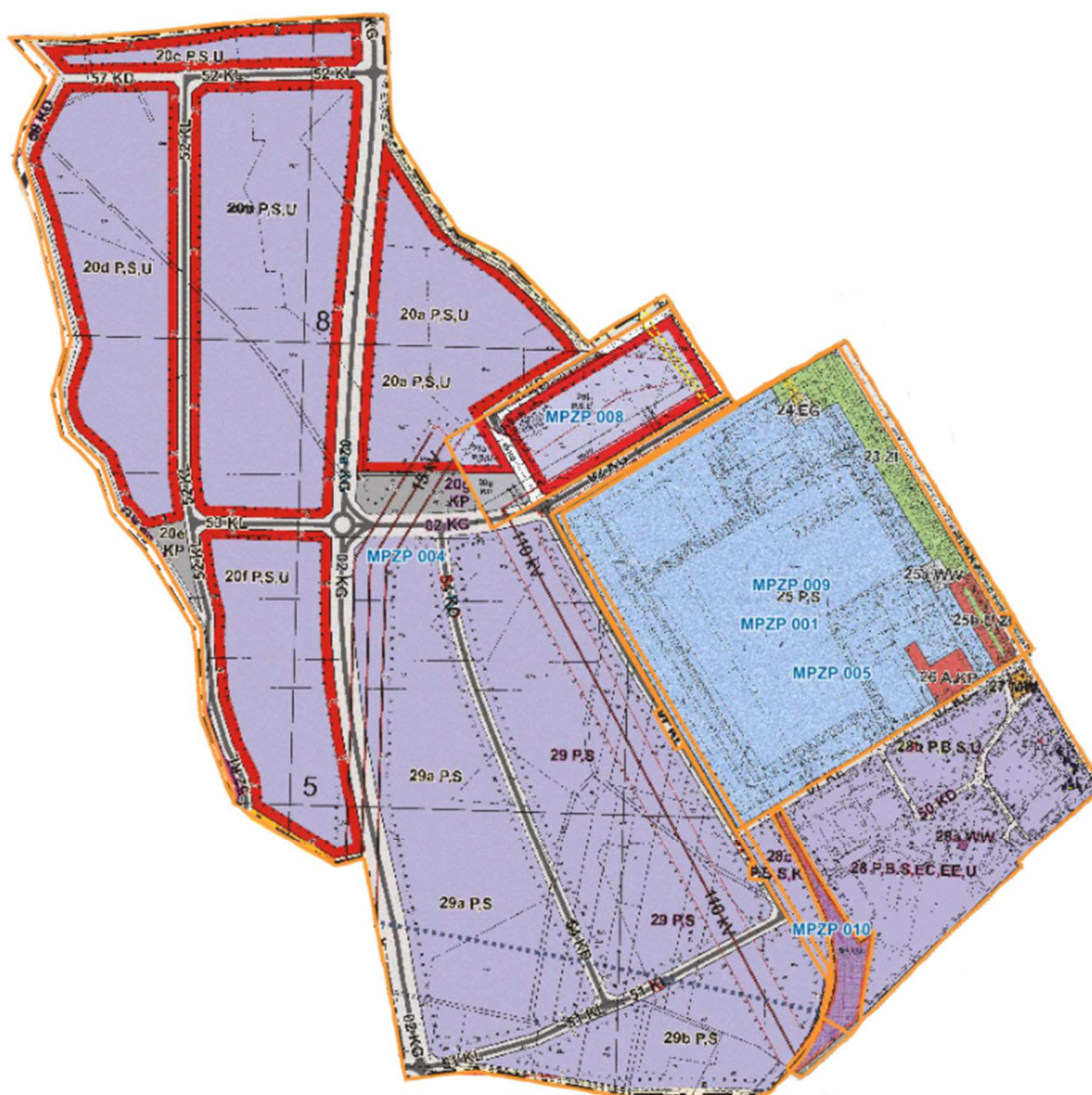
Historia gospodarcza Tułowic od wieków związana była z rolnictwem, gospodarką leśną, a od XIX wieku z produkcją ceramiki. Wówczas powstała tam nowoczesna fabryka produkująca porcelanę stołową, dekorowaną motywami kwiatowymi i plastycznymi, która była eksportowana na cały świat. Po II wojnie światowej wznowiono produkcję jako Zakłady Ceramiki Stołowej „Porcelit”, zarzucając jednak produkcję naczyń porcelanowych na rzecz naczyń z porcelitu. Po 1990 roku przedsiębiorstwo państwowe przekształcono w spółkę akcyjną, która ostatecznie ogłosiła upadłość. To właśnie na obszarze nieczynnego zakładu, utworzona została w 2005 r. podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej "Starachowice" i składa się z dwóch obszarów o łącznej powierzchni 15,75 ha. Tereny podstrefy są dobrze uzbrojone w infrastrukturę techniczną, w tym energię elektryczną, gaz, energię ciepłą, wodę do celów przemysłowych i socjalnych, kanalizację sanitarną, sieć telekomunikacji stacjonarnej oraz dobrze rozwinięty system dróg wewnętrznych. Obecnie cały obszar strefy jest zagospodarowany w 100%. Na jej terenie funkcjonują przedsiębiorstwa z branży ceramicznej, kontynuując tradycyjną dla tych terenów formę wytwórstwa. Równocześnie na terenie strefy zlokalizowano przedsiębiorstwa z branży wyrobów aluminiowych, odzieżowej, meblarskiej, również z kapitałem zagranicznym. Gmina posiada także wydzielone tereny pod działalność przemysłową, które tworzą strefę inwestycyjną. Wyznaczone tereny (przy drodze wojewódzkiej 405 i w ciągu planowanego obejścia drogowego Tułowic) stanowią element aktywizacji gospodarczej i powinny w przyszłości przyciągnąć nowych inwestorów.

Profil gospodarczy gminy Tułowice zbliżony jest częściowo do najbliższego otoczenia – dominują niewielkie, przypuszczalnie rodzinne przedsiębiorstwa z branż związanych z różnymi usługami, głównie handlowymi i produkcyjnymi. Pozarolnicze funkcje produkcyjne i usługowe obejmujące przemysł, budownictwo, składy, magazyny, usługi podstawowe itd., skupione są głównie w Tułowicach. Znacznie mniejsza koncentracja samego przemysłu związana jest z produkcją materiałów budowlanych (cegielnie) w Szydłowie i Skarbiszowicach. Na terenie gminy w Ligocie Tułowickiej prowadzona jest eksploatacja bazaltu przez Kopalnie Odkrywkowe Surowców Drogowych w Niemodlinie. Należy tutaj wspomnieć, iż w związku z działalnością kopalni polegającej na próbie zasypania nieczynnej części XIX wiecznego kamieniołomu popiołami z pobliskiej elektrociepłowni, pojawił się silny konflikt z lokalną społecznością, która próbuje zatrzymać problematyczną inwestycję, a tym samym zapobiec zagrożeniu dla mieszkańców i walorów przyrodniczych. W gminie Tułowice rozwija się także branża drzewna, co potwierdza lokalizacja na jej terenie Śląskiego Klastra Drzewnego, który ma na celu podejmowanie wspólnych inicjatyw gospodarczych, wzajemną wymianę doświadczeń oraz rozwijanie bliższej współpracy celem wzmocnienia konkurencyjności w branży drzewnej. Ze względu na uwarunkowania terenu gminy, posiada ona predyspozycje do rozwoju turystyki czynnej i zdrowotnej. Przyczyniają się do tego lasy o walorach estetycznych i zdrowotnych, ciekawe zabytki oraz liczne ścieżki pieszo-rowerowe. Rozwojowi turystyki na terenie gminy Tułowice nie sprzyja słaba baza noclegowa i gastronomiczna. Czynniki te, będące często kryterium wyboru miejsca wypoczynku, mogą zniechęcać potencjalnych turystów do odwiedzenia gminy.

Samo miasto Tułowice stanowi lokalny ośrodek gospodarczo-przemysłowy. Na terenie gminy działa ponad 500 podmiotów gospodarczych. Gmina Tułowice posiada dobre warunki do rozwoju działalności

gospodarczej, w czym pomaga funkcjonowanie punktu konsultacyjnego dla małych i średnich przedsiębiorstw, który wspiera inwestorów w prowadzeniu działalności. Dodatkowym atutem w sferze gospodarczej jest bliskie położenie względem stolicy województwa tj. Opola, ale również położenie na szlaku pomiędzy dużymi regionami gospodarczymi, którymi są Górnośląski Okręg Przemysłowy oraz Wrocław, poprzez bardzo dobrą dostępność komunikacyjną w postaci przebiegającej przez obszar gminy autostrady A4. Dodatkowo czas dotarcia do najbliższego węzła autostradowego Prądy (gm. Dąbrowa) zdecydowanie się zmniejszy, dzięki właśnie realizowanej obwodnicy Niemodlina, co może mieć kluczowe znaczenie dla potencjalnych nowych inwestorów.

Rysunek 9: Obszar strefy inwestycyjnej w Tułowicach

Źródło: System Informacji Przestrzennej - UM Tułowice

Według statystyk BDL GUS, na koniec 2020 r. na terenie gminy Tułowice funkcjonowało 545 podmiotów gospodarczych, wpisanych do REGON. Stanowiły one 4,49% wszystkich działających na terenie powiatu opolskiego. Liczba ta, w stosunku do roku 2015, wzrosła o 43, co przełożyło się na wzrost na poziomie +8,57%. Był on większy w porównaniu z obserwowanym w powiecie opolskim, który przyjął wartość (+0,9%), jednocześnie przekraczając wartość parametru w całym regionie opolskim (+5,2%). Jak w zdecydowanej większości opolskich gmin, przeważały przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób – w 2020 r. ich liczba wynosiła 520, co stanowiło ponad 95% ogółu. Dane BDL GUS obejmują zbiorczo przedsiębiorstwa zatrudniające od 0 do 9 pracowników, ale należy przypuszczać, że większość z tej zbiorowości stanowią firmy jednoosobowe bądź te najmniejsze, zatrudniające jednego czy dwóch pracowników oraz jednoosobowe działalności gospodarcze. Do największych podmiotów działających w gminie Tułowice należały te zatrudniające od 50 do 249 pracowników (przedsiębiorstwa średnie) – w 2020 r. było ich 6, co warto podkreślić o 1 więcej niż na początku analizowanego okresu.

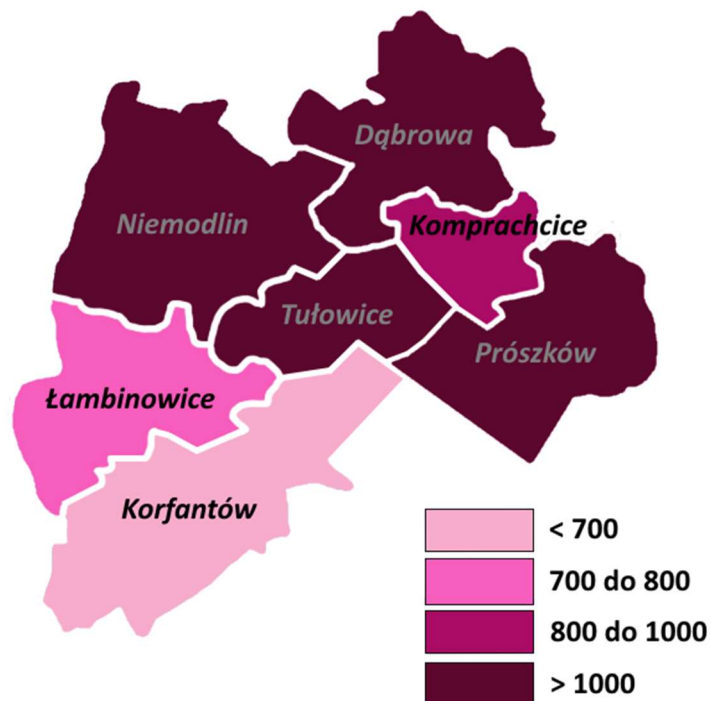
Tabela 1: Porównanie liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminie Tułowice i gminach ościennych (2015, 2020)

Gmina	2015		2020		Zmiana liczby zarej. podmiotów w okresie 2015-2020
	Liczba zarej. podmiotów REGON	Odsetek w powiecie	Liczba zarej. podmiotów REGON	Odsetek w powiecie	
Tułowice	502	4,17%	545	4,49%	8,57%
Niemodlin	1 477	12,28%	1 614	13,29%	9,28%
Dąbrowa	924	7,68%	827	6,81%	-10,50%
Komprachcice	1 146	9,53%	893	7,36%	-22,08%
Prószków	902	7,50%	943	7,77%	4,55%
Korfantów	547	3,98%	604	4,16%	10,42%
Łambinowice	514	3,74%	576	3,97%	12,06%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Pełniejszy obraz poziomu rozwoju przedsiębiorczości daje miernik liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON, przypadających na 10 tysięcy mieszkańców. W takim ujęciu gmina Tułowice z wartością wskaźnika 1049 za rok 2020 była w czołówce grupy porównawczej. Tym samym był to poziom wyższy od obserwowanego w powiecie opolskim (983) i porównywalny do wojewódzkiego (1 082). Obserwowany w latach 2015-2020 przyrost wartości parametru wyniósł +9,8%, co było rezultatem nieznacznie przewyższającym wskaźnik powiatowy (+8,7%) i regionalny (+7,3%). Warto natomiast zauważyć, że większość gmin stanowiących tło porównawcze notowała wyższą dynamikę przyrostu wartości wskaźnika – podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Wolniej przybywało jedynie w gminie Dąbrowa (4,5%) oraz w gminie Komprachcice, gdzie nastąpił spadek (-4,9%), co jest związane z włączeniem części obszaru gminy do miasta Opole.

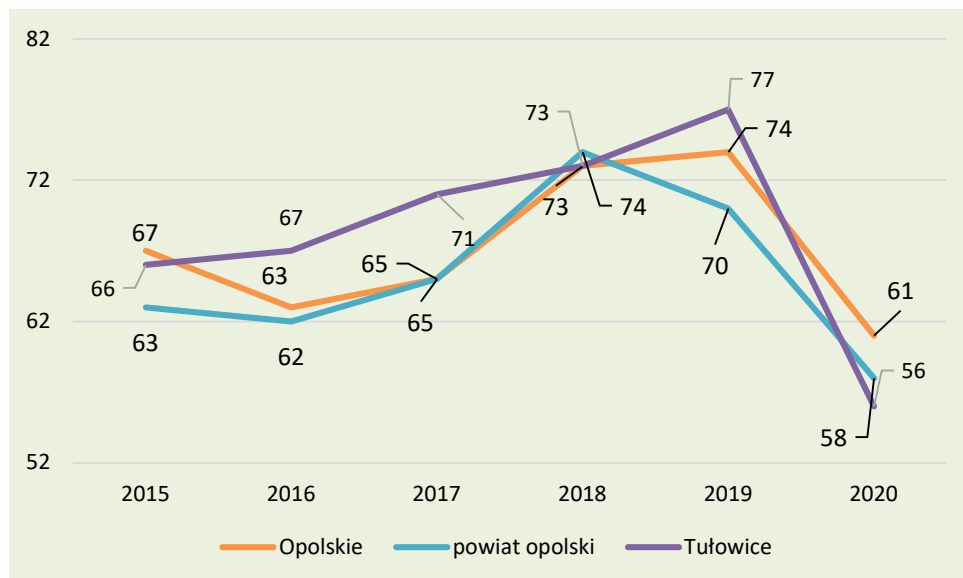
Rysunek 10: Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminie Tułowice i gminach ościennych (2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Pewnego rodzaju rozwinięciem analizowanych uprzednio danych jest wskaźnik określający liczbę nowo zarejestrowanych każdego roku przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Rok 2019 w przypadku gminy Tułowice zamknął się rezultatem 77 podmiotów – to najlepszy wynik w całym pięcioletnim analizowanym okresie, jednakże już w roku 2020 nastąpił znaczny spadek do 56 podmiotów, co jest spowodowane skutkami pandemii Covid19. Nieco więcej nowo zarejestrowanych jednostek w REGON posiadał powiat opolski (58) a także województwo (61). W sześcioletnim okresie wartości parametru w przypadku gminy Tułowice, powiatu i regionu pozostawały na zbliżonym poziomie, co jest bardzo dobrym wynikiem.

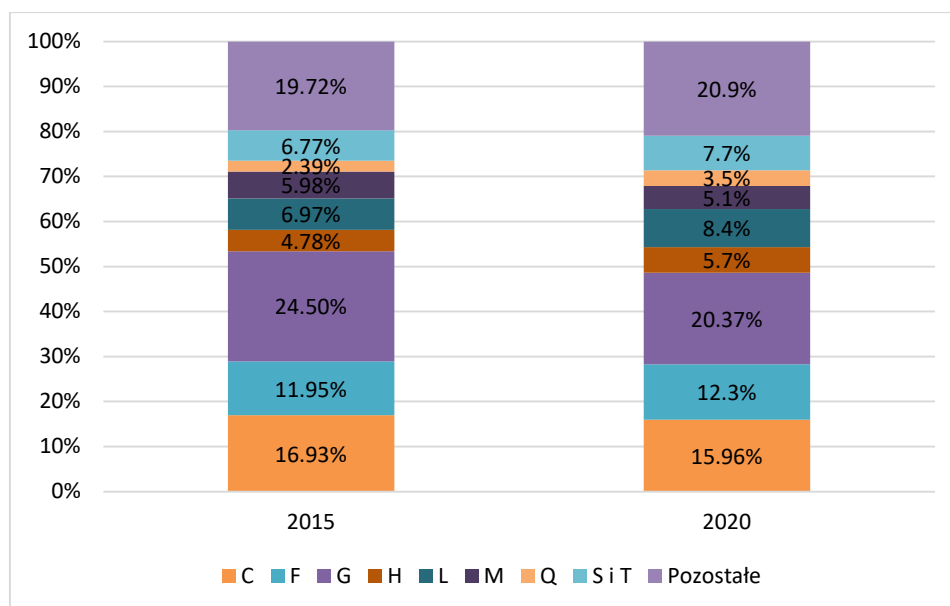
Wykres 8: Jednostki nowo zarejestrowane w REGON w przeliczeniu na 10 tys. osób w wybranych jst (2015-2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Szczegółowych informacji dotyczących struktury przedsiębiorstw działających na terenie gminy Tułowice dostarcza ich analiza pod kątem przynależności do poszczególnych sekcji PKD. W 2020 r. dominowały firmy zgrupowane w sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych – 20,37%). Kolejne lokaty zajmowały przedsiębiorstwa z sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe – 15,96%) oraz z sekcji F (Budownictwo – 12,29%). Struktura ta nie uległa znaczącym zmianom w stosunku do roku 2015 – różnice pomiędzy poszczególnymi sekcjami sięgały zaledwie kilku punktów procentowych.

Wykres 9: Porównanie struktury gospodarczej gminy Tułowice (2015, 2020)

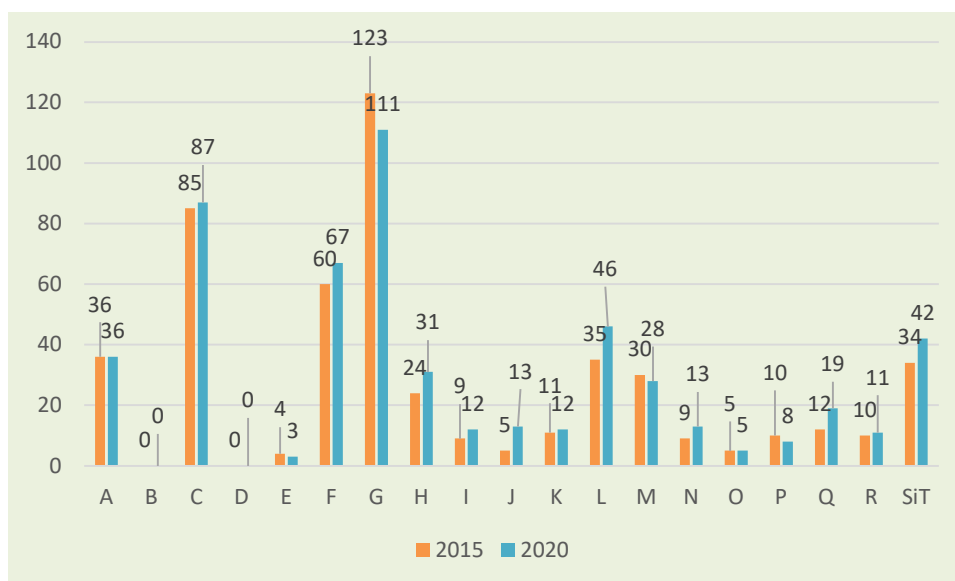

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Legenda:

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
 Sekcja F – Budownictwo
 Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
 Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
 Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
 Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
 Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
 Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Wykres 10: Zmiana liczby podmiotów wpisanych do REGON w danej sekcji w gminie Tułowice (2015, 2020)

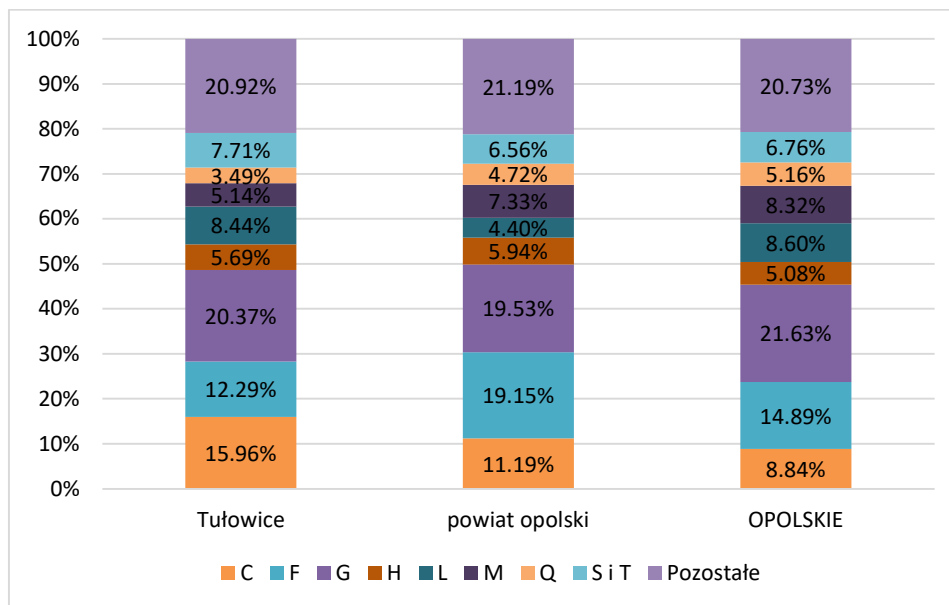

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Legenda:

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
 Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie
 Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
 Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
 Sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
 Sekcja F – Budownictwo
 Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
 Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
 Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
 Sekcja J – Informacja i komunikacja
 Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
 Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
 Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
 Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
 Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
 Sekcja P – Edukacja
 Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
 Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
 Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
 Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Wykres 11: Porównanie struktury gospodarczej w wybranych jst (2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Legenda:	
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F	Budownictwo
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja S	Pozostała działalność usługowa
Sekcja T	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

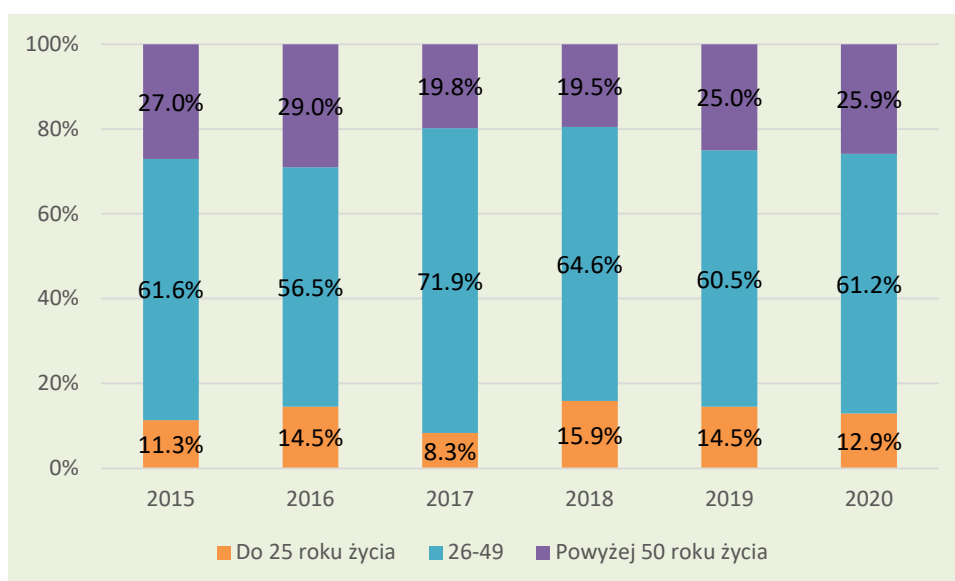
Strukturę gospodarczą gminy Tułowice w roku 2020 kształtowały przedsiębiorstwa z sekcji G (20,37%), i kolejno C (15,96%) oraz F (12,29%). W powiecie opolskim oraz Opolszczyźnie pierwszą lokatę pod względem odsetka zajmowały także podmioty przypisane do sekcji G (w kolejności 19,53% oraz 21,63%). Jednostka różni się w drugiej i trzeciej pozycji w porównaniu do wskaźnika powiatowego i regionalnego. Tutaj na kolejnych miejscach plasowały się podmioty zaliczone do sekcji F (Budownictwo), w powiecie (19,15%) oraz województwie (14,89%). Natomiast podmioty przynależne do sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe) zajmują 3 lokatę, kształtując ją na poziomie (11,19%) w powiecie i (8,84%) w regionie.

Rynek pracy

Dane zgromadzone i udostępniane przez Powiatowy Urząd Pracy w Opolu pokazują, że na koniec 2020 r. gminę Tułowice zamieszkiwało 116 osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W porównaniu z rokiem 2015 ich liczba spadła o 43 (-27%). Wyższa liczba osób bezrobotnych w roku 2020 to bez wątpienia efekt spowolnienia gospodarczego wywołanego skutkami epidemii Covid19. Należy tutaj podkreślić, iż w latach 2015-2019 obserwowano wyraźny trend spadkowy liczby osób bezrobotnych, gdzie w 2019 r. liczba mieszkańców gminy bez pracy kształtowała się na poziomie 76, co oznacza spadek aż o 52%. Podobne zjawisko obserwowano w skali całego powiatu, a także w województwie. Zdecydowaną większość bezrobotnych w gminie Tułowice stanowiły kobiety – w 2020 r. było ich 53,4%. Pięć lat wcześniej kobiety bez pracy stanowiły nieco ponad połowę ogółu (55,3%). Na przestrzeni analizowanego okresu odsetek ten występował na stabilnym poziomie, nieznacznie odchylając się od wartości odniesienia.

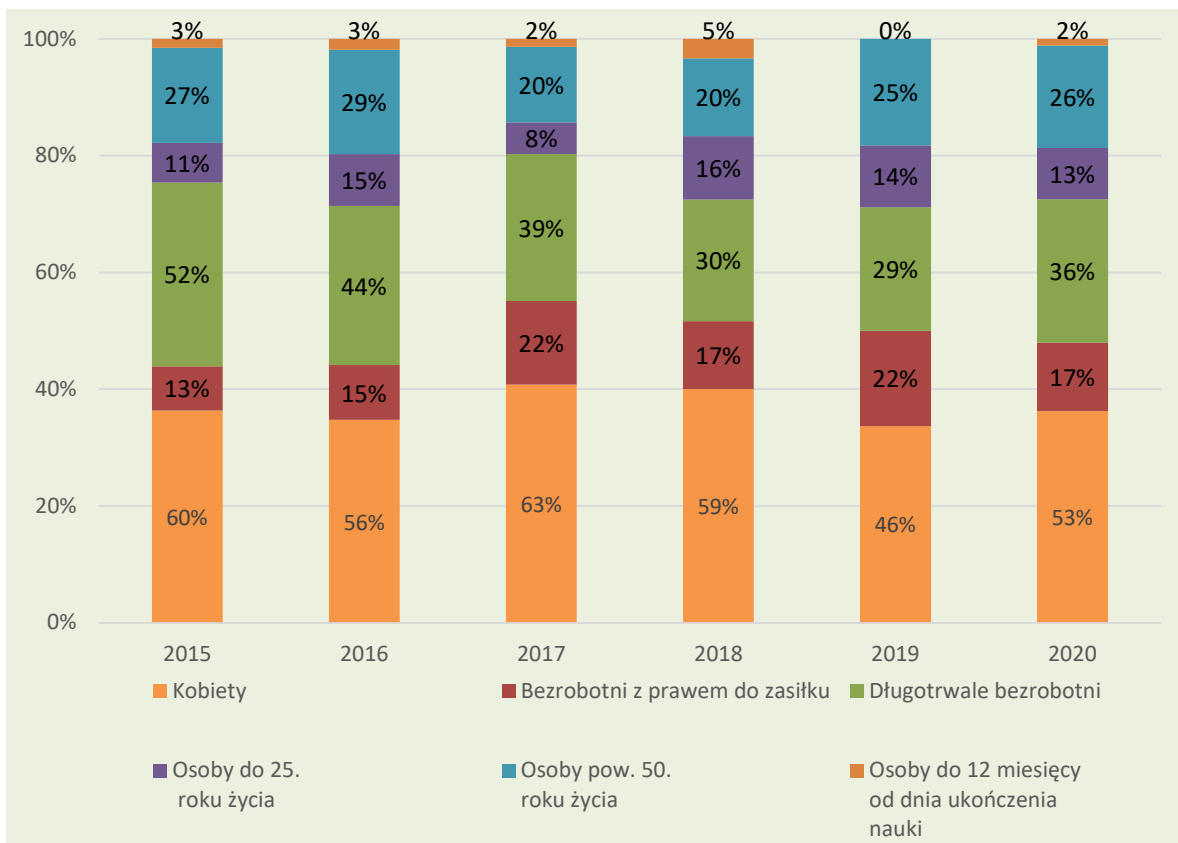
Analiza szczegółowych danych dotyczących bezrobocia w gminie Tułowice w okresie 2015-2020 pozwala na wyróżnienie i scharakteryzowanie kilku istotnych trendów. W podziale bezrobotnych ze względu na wiek dostrzegalna jest przewaga osób pomiędzy 26 a 49 rokiem życia – w 2020 r. stanowiły one 52,6% ogółu – a zatem w wieku o potencjalnie największej atrakcyjności na rynku pracy. Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w wieku od 18 do 25 lat – w 2015 r. wynosił 11,3%, natomiast w 2020 r. stanowił już 21,6%. Jest to znaczny wzrost, który może świadczyć o regresie na lokalnym/regionalnym rynku pracy. Odsetek osób bez pracy w przedziale wiekowym powyżej 50 roku życia, charakteryzuje się z kolei stabilizacją z tendencją do spadku. Wskaźniki wskazują, iż odsetek spadł o 1,1 punktu procentowego, do poziomu 25,9%. Należy mieć też na uwadze, że pomimo wzrostów w ujęciu względnym, nie we wszystkich grupach liczebność bezrobotnych spadła. Wyjątkiem są tutaj bezrobotni do 25 roku życia, gdzie ich liczba się zwiększyła.

Wykres 12: Struktura bezrobotnych w gminie Tułowice ze względu na wiek (2015-2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 13: Struktura bezrobotnych w gminie Tułowice wg najistotniejszych kategorii (2015-2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP Opole

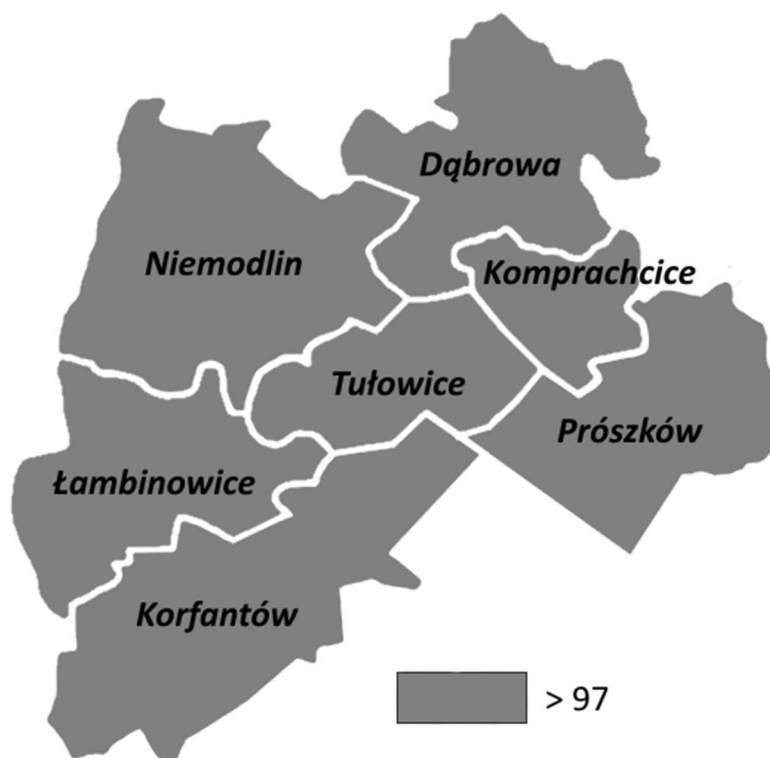
Jeśli wziąć pod uwagę wyniki – najwyższe odsetki w każdej z rozpatrywanych kategorii, statystyczny bezrobotny z gminy Tułowice jest kobietą (53% ogółu) w wieku do 30 lat (34%), bez zatrudnienia od powyżej 2 lat (36%).

Rok 2020 upłynął pod znakiem pandemii koronawirusa, która już pociąga za sobą szereg długofalowych konsekwencji dla gospodarki i rynku pracy. Nastąpiło spowolnienie gospodarcze, skutkujące także sporym przemodelowaniem struktury rynku pracy, z koniecznością likwidacji wielu działalności gospodarczych i dużym wzrostem bezrobocia włącznie. Statystyki dla całego powiatu opolskiego pokazują duży wzrost liczby bezrobotnych w 2020 r.: +672 osoby, z czego największe nasilenie zjawiska nastąpiło do czerwca. Druga fala epidemii, przypadająca na jesień 2020 r., nie wygenerowała już takiego wzrostu bezrobocia. Mimo, że w dalszym ciągu nie sposób określić pełni konsekwencji, jakie spowoduje epidemia, w planowaniu strategicznym konieczne jest jednak uwzględnienie tej sytuacji oraz wdrożenie mechanizmów, które spowodują złagodzenie jej skutków.

Infrastruktura techniczna

Poziom rozwoju infrastruktury technicznej na terenie gminy jest istotny o tyle, że bezpośrednio przekłada się m.in. na jej potencjał gospodarczy i jakość życia mieszkańców, a jednocześnie wydatki ponoszone na jej budowę, utrzymanie czy modernizację nierzadko stanowią jedną z ważniejszych pozycji budżetowych. Stopień wyposażenia danej gminy w infrastrukturę sieciową wpływa też na stan środowiska naturalnego. W niniejszej diagnozie szczegółowej analizie poddano dwa najważniejsze parametry – przyrosty długości sieci, liczby przyłączy oraz obsługiwanej ludności w ostatnich kilku latach, a także odsetek ludności posiadającej dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w latach 2015-2018 (dla celów porównawczych z innymi jednostkami, dane BDL GUS), uzupełniając je na końcu o dane za rok 2019, pozyskane bezpośrednio od gminy Tułowice (dla lepszej charakterystyki rozwoju samej jednostki, bez możliwości zestawień porównawczych, dane gminy).

Rysunek 11: Odsetek [%] mieszkańców gminy Tułowice i gmin ościennych posiadających dostęp do wodociągu (2019)

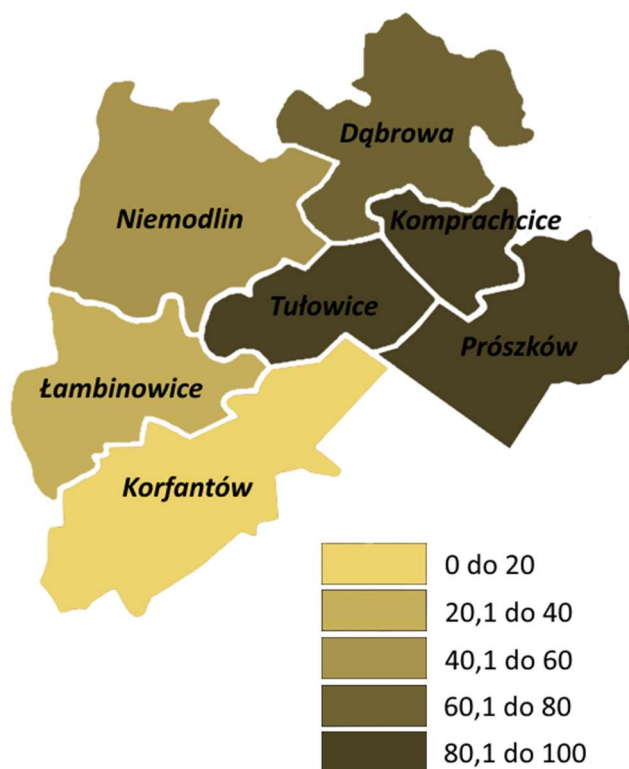

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wedle danych BDL GUS, na koniec 2019 r. dostęp do wodociągu posiadało 98,6% mieszkańców gminy Tułowice. Zarówno powiat opolski, województwo oraz wszystkie gminy stanowiące tło porównawcze charakteryzują się bardzo wysokim odsetkiem wyposażenia w infrastrukturę wodociągową przekraczającą 97%. Występują duże problemy z dostępnością wody w czasie suszy.

Gmina znakomicie wypada pod względem odsetka mieszkańców posiadających dostęp do sieci kanalizacyjnej. Wartość parametru na koniec 2019 r. wyniosła 99,7%. W tym przypadku jest to rezultat zdecydowanie lepszy od średniej dla Opolszczyzny (73,6%) oraz powiatu opolskiego (77,1%). Również gminy sąsiednie, pod względem odsetka mieszkańców korzystających z kanalizacji, nie mogły konkurować z gminą Tułowice. Najgorszy rezultat wystąpił w gminie Korfantów – 18,3% oraz Łambinowice – 35,2%. Gmina Tułowice już od wielu lat może pochwalić się tak wysokim wskaźnikiem, co przyczynia się do ograniczenia zanieczyszczenia wód powierzchniowych oraz wglębnych.

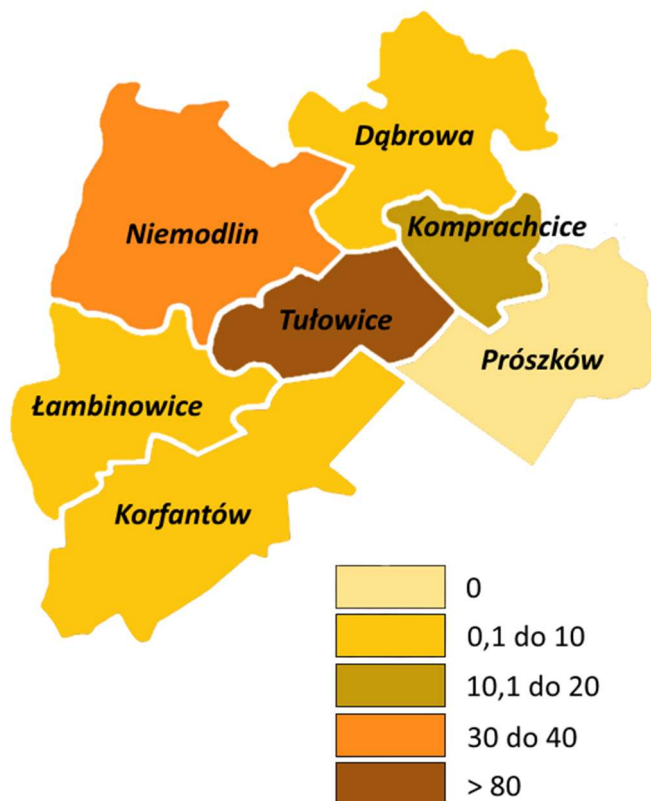
Rysunek 12: Odsetek [%] mieszkańców gminy Tułowice i gmin ościennych posiadających dostęp do kanalizacji (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Równie dobrze w gminie Tułowice prezentuje się dostęp do sieci gazowej – na koniec 2019 r. korzystało z niej 80,7% ogółu mieszkańców. Rezultat ten znacząco wyprzedza średnią wojewódzką (42,4%) oraz powiatową (15,8%). Gmina Tułowice znakomicie wypada także na tle porównawczym – jednostkami, w których odnotowano niższą wartość parametru są wszystkie analizowane gminy: w tym najniższy wskaźnik można zauważyć w gminie Prószków, gdzie zgodnie z danymi za rok 2019 nie ma korzystających z gazu oraz Łambinowice gdzie śladowe wykorzystanie wynosi 1,7%.

Rysunek 13: Odsetek [%] mieszkańców gminy Tułowice i gmin ościennych posiadających dostęp do gazociągu (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Tabela 2: Wskaźniki tempa przyrostu/spadku w zakresie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w gminie Tułowice oraz gminach ościennych (2015-2019)

Jednostka	przyrost/spadek długości sieci [km]			przyrost/spadek liczby przyłączy do budynków mieszkalnych [szt.]			przyrost/spadek ludności korzystającej z sieci [os.]		
	woda	kan.	gaz	woda	kan.	gaz	woda	kan.	gaz
Tułowice	0,1	0,5	1,4	-5	-5	3	-49	-52	839
Niemodlin	0,5	0	4,5	52	37	25	-255	-80	-82
Dąbrowa	0	0	-7,5	37	178	52	-1363	-740	73
Komprachcice	0	24,3	-16,3	15	-220	-49	-1984	-1766	-325
Prószków	1,2	0,2	0,0	-131	75	0	-715	-567	0
Korfantów	0,4	1,8	0,8	-82	3	2	-391	-94	39
Łambinowice	1,2	0,9	3,1	33	-3	7	-244	-95	78

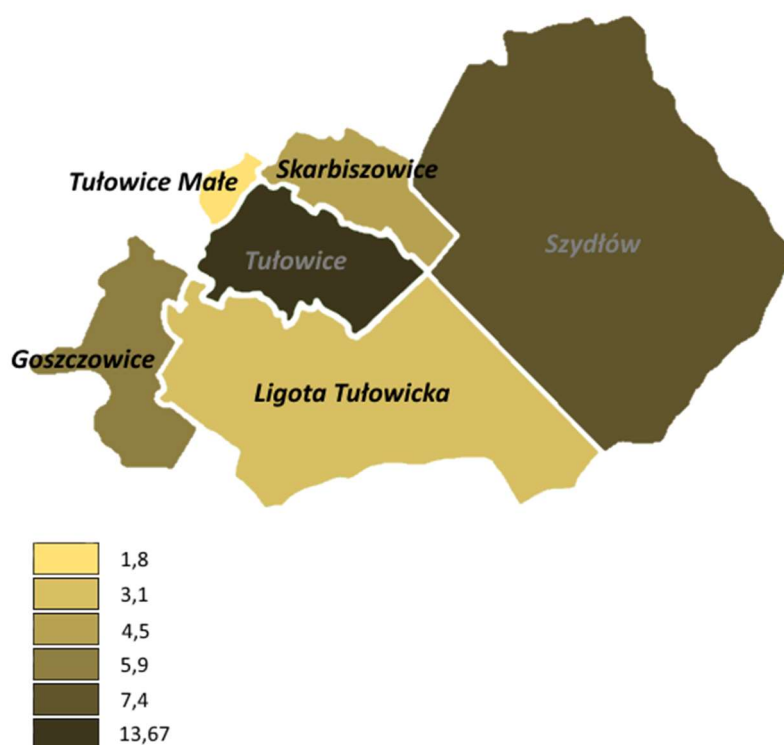
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Należy zaznaczyć w tym miejscu, iż pokaźne spadki w kilku gminach w zakresie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej według powyższych wskaźników powstały w skutek poszerzenia miasta Opole. W 2017 r. włączono w granice administracyjne miasta 12 sołectw lub ich części z gmin: Dąbrowa,

Dobrzeń Wielki, Komprachcice, Prószków. Można równocześnie przypuszczać, iż spadki w przypadku pozostałych gmin wynikają z postępującego procesu depopulacji, a co za tym idzie mniejszej liczby użytkowników wskazanej infrastruktury.

Dodatkowo dane z UM Tułowice odnoszące się do długości sieci kanalizacyjnej w poszczególnych miejscowościach gminy, pozwalają na ogólną orientację w zakresie sytuacji dotyczącej dostępu do sieci kanalizacyjnej. Dostępność sieci kanalizacyjnej jest współmierna do liczby mieszkańców danej miejscowości, uwzględniając informację, iż 99,7% mieszkańców ma do niej dostęp.

Rysunek 14: Długość sieci kanalizacyjnej [km] w miejscowościach gminy Tułowice (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Polityka społeczna i bezpieczeństwo

Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Tułowice funkcjonuje jedna placówka pomocy medycznej. Działa w formie Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej – i mieści się w Tułowicach. Gmina realizuje – sama lub we współpracy z partnerami – szereg badań i akcji profilaktycznych, które pożądane są przez dużą część społeczności lokalnej. Ofertę dla mieszkańców uzupełniają przychodnie położone w gminach ościennych oraz w nieodległym Opolu. Dyżur w zakresie nocnej i świątecznej opieki medycznej pełni NZOZ Medyk Sp. z o.o. w Niemodlinie. W tej samej miejscowości całodobowo stacjonuje Zespół Ratownictwa Medycznego, obejmujący swoim zasięgiem analizowaną gminę. Działająca w gminie przychodnia lekarska, jak również bliskość Opolu, przekładają się na zadowalający dostęp do rozmaitych usług medycznych dla mieszkańców gminy, a ewentualne problemy w tym obszarze mogą być związane, podobnie jak i w skali całego kraju, głównie z ujawniającymi się coraz częściej brakami w kadrze medycznej, czy sprzęcie medycznym, kolejkami do specjalistów oraz utrudnionej dostępności do placówek medycznych dla osób z niepełnosprawnościami lub starszych, nieposiadających własnego transportu. Sytuację tę dodatkowo pogłębia trwający obecnie (2020-2021 rok) kryzys spowodowany pandemią Covid19.

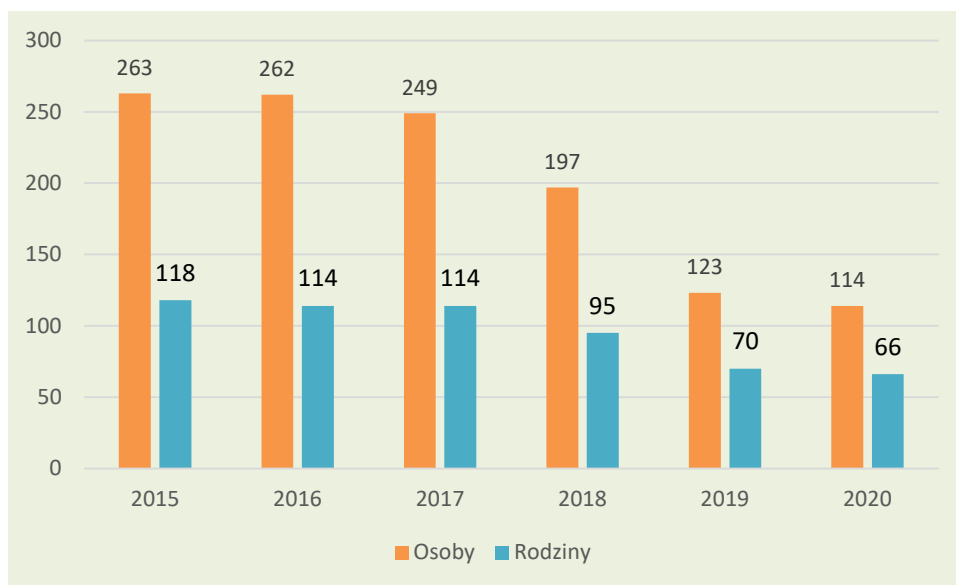
Wskaźniki dotyczące opieki zdrowotnej, publikowane przez BDL GUS, w bardzo ograniczonym stopniu obrazują jakość życia w danej jednostce, dodatkowo publikowane są z opóźnieniem, dlatego należy je traktować co najwyżej pomocniczo. Jednym z nich jest liczba porad udzielanych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej – ich liczba w gminie Tułowice w okresie 2015-2019 spadała z roku na rok, gdzie w 2015 wyniosła 15609, natomiast w roku 2019 wskazywała wartość parametru na poziomie 12825. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, daje to wartość 24 639,8 porady – zdecydowanie mniej niż w przypadku powiatu (34 402,1) oraz regionu (43 811,1). Zaprezentowany wskaźnik w przypadku gminy Tułowice jest najniższym z jednostek grupy porównawczej.

Pomoc społeczna

Dane pochodzące z Ośrodka Pomocy Społecznej w Tułowicach wskazują na zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej w okresie 2016-2020. Na początku analizowanego pięcioletnia było ich 262, na koniec 114, co oznacza spadek o dynamice -56,5%. Można stwierdzić, iż w ujęciu globalnym na spadek liczby osób będących pod opieką Ośrodków Pomocy Społecznej niewątpliwie miały wpływ korzystne w tym okresie zmiany warunków ekonomiczno-społecznych - między 2015 a 2018 rokiem o połowę spadło w Polsce bezrobocie, przeciętne oraz minimalne wynagrodzenie wzrosło o kilkanaście procent, a dzięki obniżeniu wieku emerytalnego, część osób korzystających wcześniej ze wsparcia uzyskała świadczenia emerytalne. Na poprawę sytuacji rodzin bez wątpienia miało także wpływ uruchomienie programu Rodzina 500 plus. Ośrodek udzielał pomocy osobom potrzebującym w różnych przedziałach wiekowych - zarówno dzieciom, jak i osobom dorosłym. Zjawiskiem, które może budzić niepokój jest natomiast bardzo wysoki odsetek osób, które korzystały ze świadczeń pomocy społecznej długotrwale, tj. powyżej roku. Pomimo odnotowanego dużego spadku o przeszło 50 punktów procentowych w okresie 2016-2020, na koniec tego okresu wynosił on 87,7%, co może świadczyć o dużych trudnościach adaptacyjnych wśród mieszkańców analizowanej jednostki wymagających wsparcia. Grupa ta wymagać może pogłębionej diagnozy i dedykowanych działań o charakterze interwencyjnym.

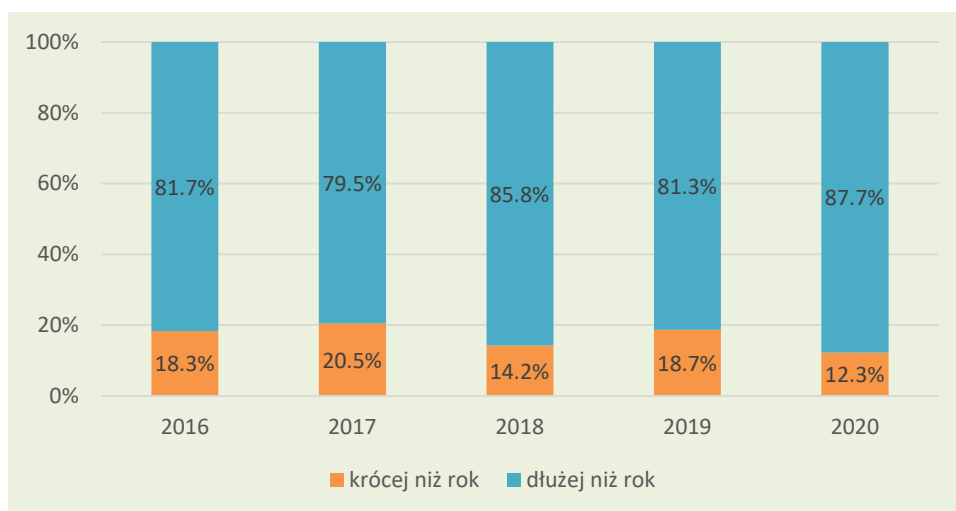
Potwierdzenie występowania opisanych wcześniej zjawisk stanowi analiza liczebności i struktury rodzin z gminy Tułowice, do których w latach 2016-2020 kierowano wsparcie społeczne. Ich liczba także spadła – o 48 do poziomu 66 (2020), co przełożyło się na dynamikę -42,1%. Także i w tym przypadku znaczącą większość stanowią rodziny wspierane dłużej niż rok – w 2020 r. ich odsetek wynosił 84,8%. Należy też odnotować wzrost wartości parametru z poziomu 75,4%, odnotowanego w 2016 r.

Wykres 14: Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminie Tułowice (2016-2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Wykres 15: Struktura osób objętych pomocą społeczną w gminie Tułowice ze względu na czas jej udzielania (2016-2020)

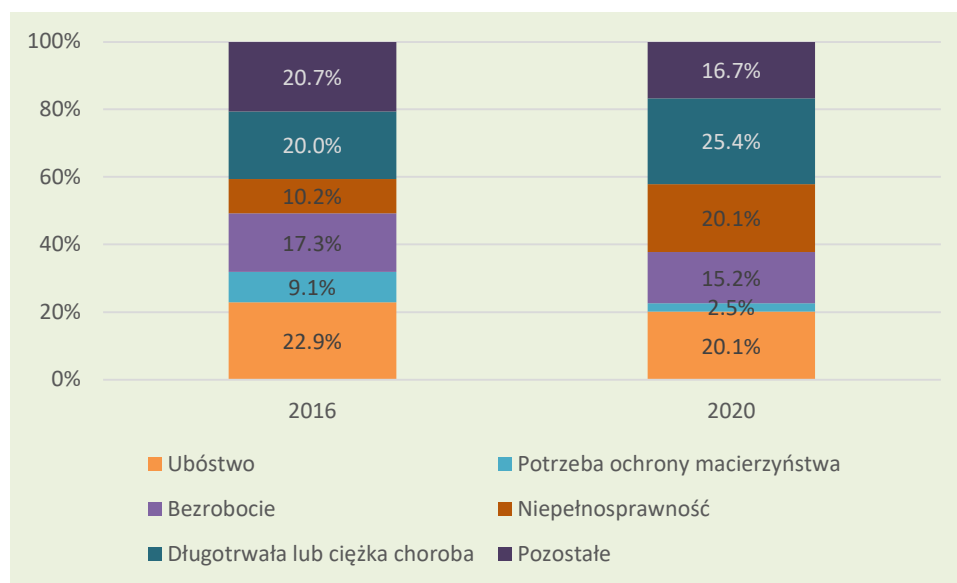

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Statystyka dotycząca powodów udzielania pomocy za okres 2016-2020 pokazuje, że w gminie Tułowice nie ma problemu społecznego, który można uznać za wiodący. Największy odsetek udzielonych świadczeń w roku 2020 przypadła na „długotrwałą lub ciężką chorobę” (25,4%), a następnie równomiernie „ubóstwo” oraz „niepełnosprawność” (20,1%). Rok 2016 z kolei charakteryzował się największym udziałem „ubóstwa” (21,8%), kolejne pozycje zajęły „długotrwałe lub ciężkie choroby” (19,0%) oraz „bezrobocie” (14,7%). Analizowane pięciolecie odznaczyło się spadkiem odsetka świadczeń udzielanych przede wszystkim z przyczyn ekonomicznych, co może mieć związek zarówno z obserwowanym w skali całego kraju wzrostem gospodarczym, jak również wprowadzeniem w 2016 r. świadczenia „Rodzina 500+”. Najprawdopodobniej jednak pandemia koronawirusa spowoduje odwrócenie opisywanych trendów oraz potrzebę kompleksowego wsparcia i aktywizacji osób, które utracą w jej wyniku pracę.

Zgodnie z informacją z Ośrodka Pomocy Społecznej w Tułowicach, rośnie popyt na usługi opiekuńcze. Jest to z jednej strony związane z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa, a z drugiej z popularnymi wśród mieszkańców wyjazdami zagranicznymi w celach zarobkowych, przez co część seniorów i osób chorych pozostaje samotna i wymaga wsparcia.

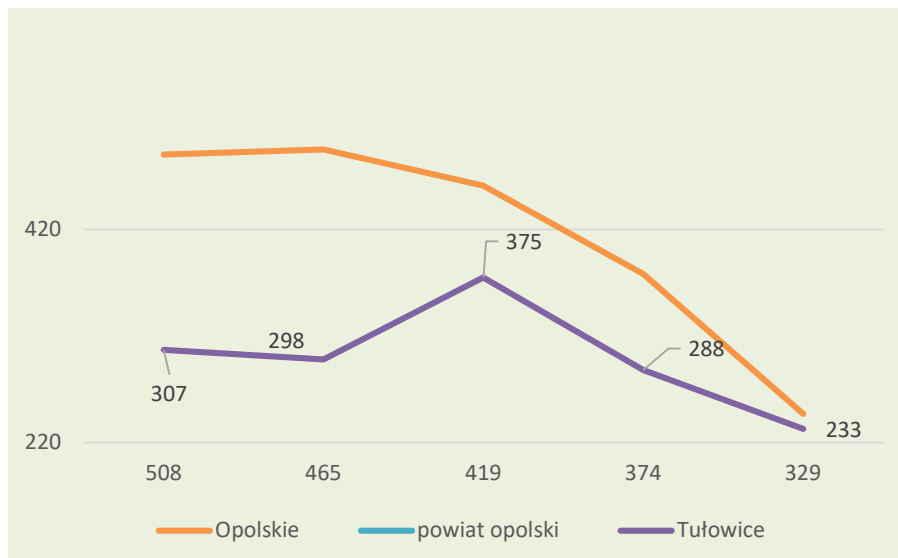
Wykres 16: Porównanie struktury świadczeń pomocy społecznej ze względu na powody ich udzielania w gminie Tułowice (2016, 2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OPS Tułowice

Porównanie sytuacji w zakresie pomocy społecznej w gminie Tułowice z innymi jednostkami samorządu terytorialnego umożliwia statystyka gromadzona i udostępniana przez BDL GUS. Służy temu m.in. liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Statystyka ta jest jednak obciążona opóźnieniami w publikacji danych, dlatego prezentowane wskaźniki dotyczą 2019 r. i są najbardziej aktualne na moment tworzenia niniejszego raportu. Zgodnie z nią, wartość parametru dla gminy Tułowice w 2019 r. wynosiła 247 osób i była niższa zarówno od rezultatu osiąganego przez województwo (398 os.), jak i powiat opolski (329 os.). Wspomniane 247 osób w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców to także niski poziom w porównaniu do większości gmin stanowiących tło porównawcze – wyższą wartość odnotowano w gminach: Niemodlin (622 os.), Łambinowice (498 os.) oraz Murów (454 os.).

Wykres 17: Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wybranych jst (2015-2019)

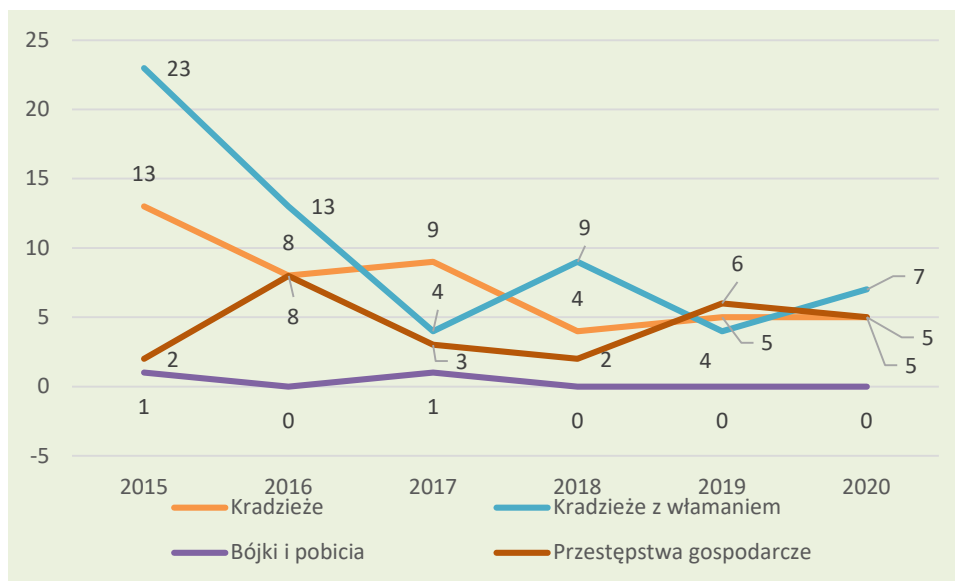

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Bezpieczeństwo publiczne

Analiza danych z lat 2015-2020, udostępnionych przez Posterunek Policji w Tułowicach, ukazuje analizowaną jednostkę jako miejsce stosunkowo bezpieczne, z niewielką liczbą odnotowywanych przestępstw i wykroczeń. Takie zdarzenia jak przypadki bójek i pobic są praktycznie niespotykane (0 na przestrzeni ostatnich kilku lat), do incydentalnych należą przypadki uszkodzenia mienia (kilka w skali roku, najwięcej w 2016 – 6 incydentów). Poprawa bezpieczeństwa wyraźnie widoczna w liczbie incydentów kradzieży (w tym z włamaniem) gdzie spadek wynosi ponad -60%. W pozyskanych danych można zauważyć wzrost przestępstw gospodarczych na przestrzeni analizowanych lat. Za bezpieczeństwo na terenie gminy bezpośrednio odpowiada Posterunek Policji w Tułowicach, podległy służbowo Komisarjatowi Policji w Niemodlinie.

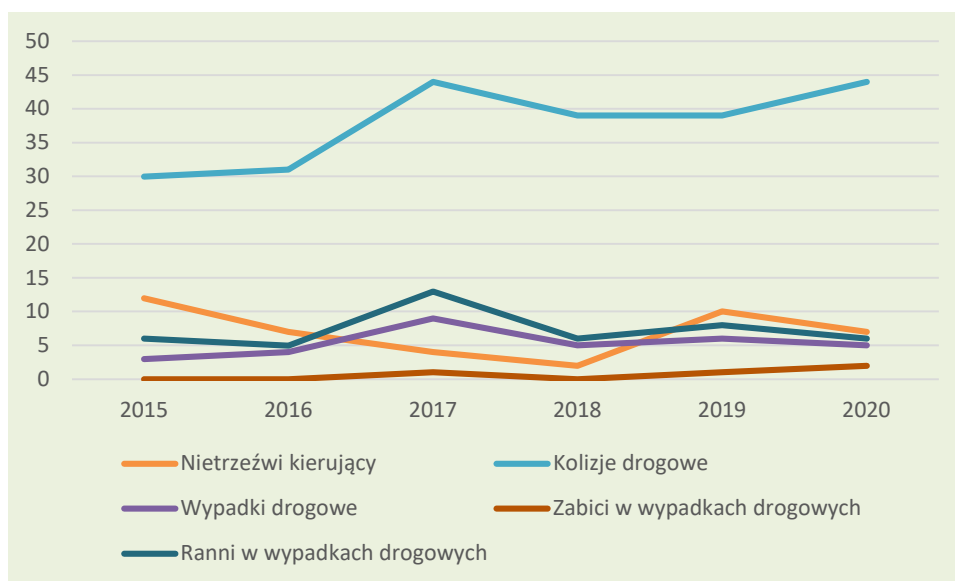
Wykres 18: Wybrane przestępstwa [liczba] odnotowane na terenie gminy Tułowice (2015-2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji w Tułowicach

W obliczu przedstawionych danych, do rangi najpoważniejszych problemów z zapewnieniem bezpieczeństwa w gminie, wydaje się urastać zagrożenie związane z ruchem drogowym. W okresie 2015-2020 zwraca uwagę utrzymująca się na stałym poziomie liczba wypadków (z wahaniami pomiędzy wartościami 5 – 2018 i 2020 a 9 – 2017). Dwa ostatnie lata przyniosły pogorszenie sytuacji w związku z faktem zaistnienia w gminie Tułowice wypadków drogowych w wyniku, których 3 osoby poniosły śmierć, a liczba rannych wyniosła 14 osób. Trendem, który może niepokoić, jest rosnąca liczba kolizji drogowych – ich liczba w 2020 r. wyniosła 44 wobec 30 odnotowanych w 2015 r.

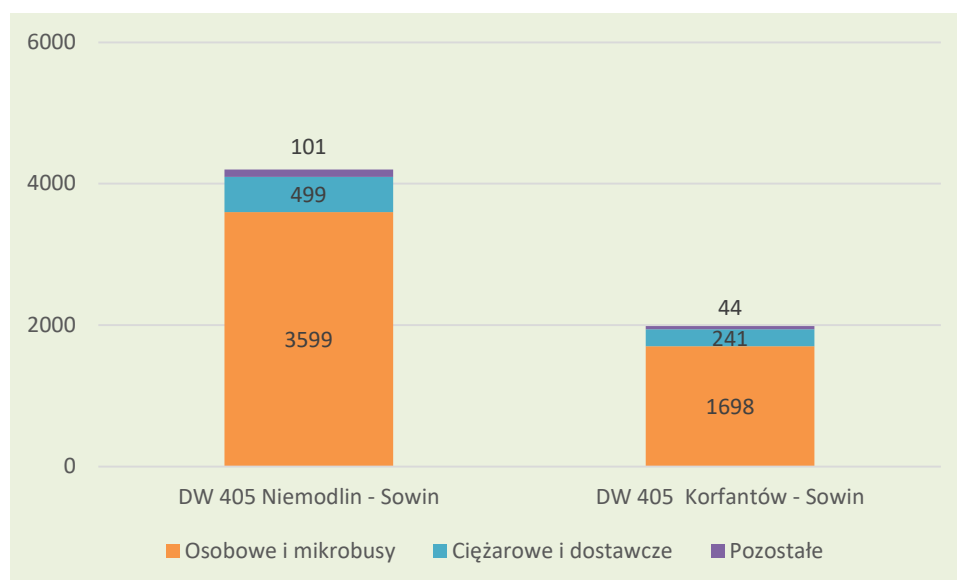
Wykres 19: Zdarzenia drogowe [liczba] odnotowane na drogach gminy Tułowice (2015-2020)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji w Tułowicach

Rosnąca liczba kolizji może mieć związek z natężeniem ruchu, zwłaszcza na odcinku drogi wojewódzkiej przebiegającej przez gminę. Udostępniane przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad badania średniego dobowego natężenia ruchu na wybranych odcinkach dróg, pomimo ich nieaktualności (GDDKiA wykonuje badania w cyklu pięcioletnim, ostatnie odbyły się w 2015 r.) pokazują, że odcinek drogi wojewódzkiej nr 405 Niemodlin - Sowin charakteryzował się przejazdem ponad 4 tys. pojazdów na dobę, z czego zdecydowaną większość (85,7%) stanowiły samochody osobowe i mikrobusy. Należy tutaj wskazać, iż ruch na tym odcinku zmalał o -7,1% w stosunku do roku 2010. Dla porównania odcinek Korfantów – Sowin w przebiegu tej samej drogi wojewódzkiej wykazywał zdecydowanie niższe natężenie ruchu, które 2015 wynosiło 1983 pojazdy na dobę. Na podstawie tych danych można wysnuć przypuszczenie, że ruch samochodowy na głównych drogach gminy Tułowice (bez uwzględnienia autostrady A4 przebiegającej przez gminę) generują dwa źródła – codzienne dojazdy do Opoli i Niemodlina oraz tranzyt od strony Korfantowa na kierunku do Niemodlina.

Wykres 20: Średnia dobowa liczba pojazdów na odcinkach drogi wojewódzkiej nr 405 w odniesieniu do gminy Tułowice (2015)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

Zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa na terenie gminy Tułowice sprawuje ponadto 3 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, wspieranych finansowo m.in. z budżetu gminy. Dwie z nich (OSP Tułowice, OSP Goszczowice) zostały zaliczone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. W rozmieszczeniu jednostek zwraca uwagę równomierne rozłożenie jednostek. Sołectwa Skarbiszowice, Ligota Tułowicka oraz Tułowice Małe nie posiadają żadnej jednostki OSP. Najbliższa Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Państwowej Straży Pożarnej zlokalizowana jest w Niemodlinie, która dodatkowo zabezpiecza gminę pod kątem bezpieczeństwa.

Rysunek 15: Rozmieszczenie Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie gminy Tułowice (2020)

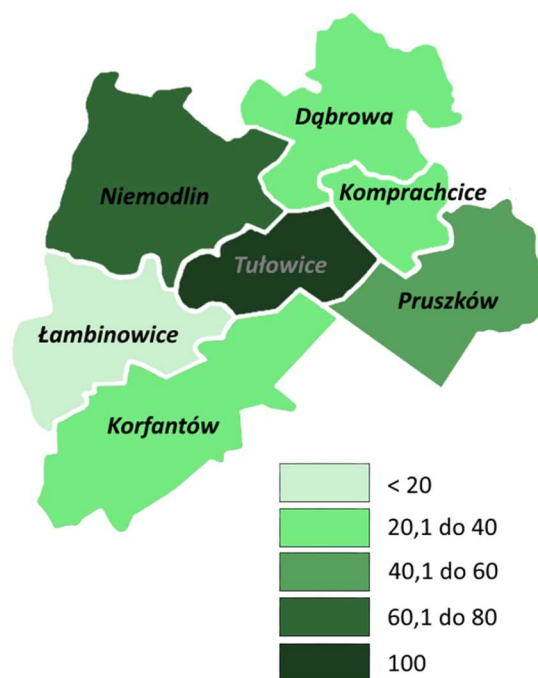
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe

Walory przyrodnicze i stan środowiska

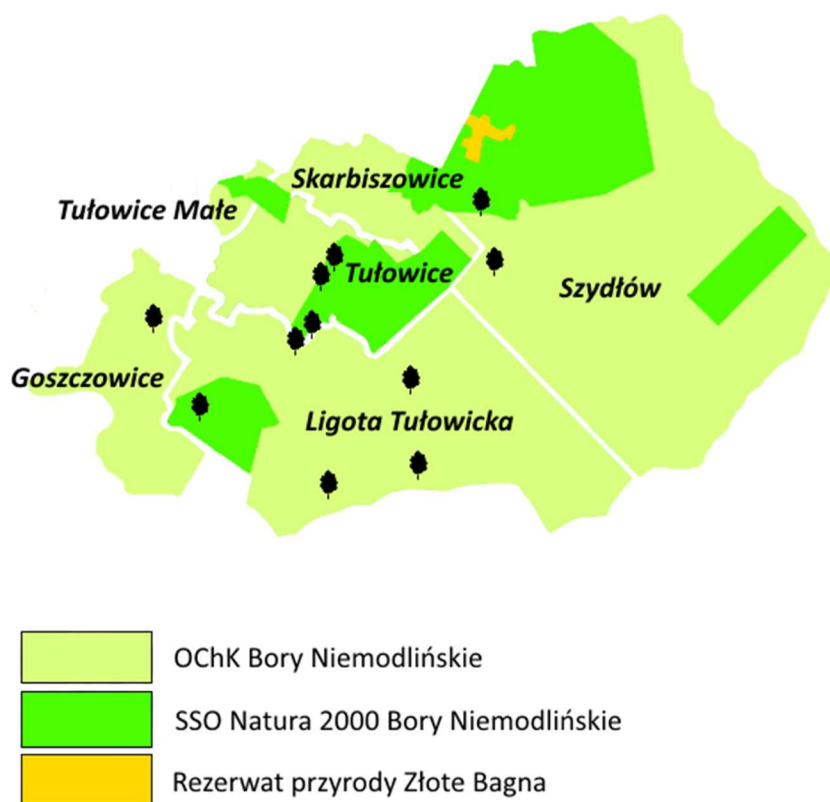
Potencjał gminy Tułowice, związany z zasobami środowiska naturalnego, można określić jako znaczący. Jednostka charakteryzuje się dużą atrakcyjnością krajobrazową, na czele z lasem Bory Niemodlińskie. Cały teren gminy Tułowice objęty jest różnymi formami ochrony przyrody – składają się na nie: Obszar Chronionego Krajobrazu Borów Niemodlińskich (cała gmina), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk SOO Natura 2000 Bory Niemodlińskie - na terenie gminy występujący w kilku izolowanych kompleksach obejmujących głównie lasy, gdzie koncentrują się siedliska torfowisk, bory bagienne oraz grądy. Na terenie gminy utworzony został jeden rezerwat przyrody pod nazwą „Złote Bagna” położony w pobliżu miejscowości Szydłów. Rezerwat obejmuje powierzchnię ok. 33,17 ha. Celem ochrony jest torfowisko wysokie ze stanowiskiem rzadkich roślin torfowiskowych i zwierząt. Wspomniane formy ochrony przyrody z jednej strony stanowią potwierdzenie jej unikatowości i przesądzą o potencjale gminy, z drugiej mogą stanowić znaczącą barierę inwestycyjną. Ma to znaczenie o tyle, że w kilku ościennych gminach, stanowiących konkurencję na tym polu, odsetek powierzchni chronionej jest zdecydowanie niższy – 18,9% w gminie Łambinowice, 25,1% w gminie Korfantów oraz 25,9% w gminie Komprachcice. Warto zaznaczyć, że zgodnie z założeniami kolejnej perspektywy finansowej, w najbliższych latach wsparcie będzie ukierunkowane przede wszystkim na obszary Natura 2000, a także na obszary objęte innymi formami ochrony przyrody. Z jednej strony są to obszary szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, co niewątpliwie powoduje konieczność objęcia ich dodatkową ochroną i wsparciem, a z drugiej strony wprowadzają one ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym, rolniczym i leśnym tych i okolicznych terenów, co może wpływać negatywnie na rozwój gospodarczy gminy.

Rysunek 16: Odsetek [%] powierzchni chronionych w całkowitej powierzchni gminy Tułowice i gmin ościennych (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rysunek 17: Obszary ochrony przyrody na terenie gminy Tułowice, wraz z lokalizacją pomników przyrody (2020)

Źródło: Opracowanie własne

Wspomniany obszar chronionego krajobrazu pokrywa całość analizowanej jednostki. Powstał dla ochrony terenów istotnych ze względu na krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowych z możliwością zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Przypuszczalnie ważnym problemem jest zanieczyszczenie powietrza związane z tzw. niską emisją i ogrzewaniem budynków mieszkalnych kotłami węglowymi. Dane dotyczące niskiej emisji, którymi dysponuje UM Tułowice, są szczątkowe. Wiadomo, że w latach 2019-2020 zinwentaryzowanych zostało łącznie 29 kotłów na obszarze jednostki. W tym samym okresie zlikwidowano 27 palenisk, co – przy założeniu, że zinwentaryzowano wszystkie kotły – oznacza skuteczność w ich likwidacji na poziomie 11,9%. Ułatwieniem w tym zakresie może być m.in. wskazana wcześniej bardzo dobrze rozwinięta sieć gazowa na obszarze analizowanej jednostki. Jak wspomniano w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Tułowice, zabudowę jednorodziną na terenie gminy stanowią w przeważającej ilości budynki z lat 60-tych i 70 tych, których głównym źródłem ciepła jest paliwo stałe – tj. węgiel. Natomiast ogrzewanie budynków wielorodzinnych odbywa się za pomocą lokalnych sieci ciepłowniczych zasilanych w kotłowniach gazowych. Precyzyjne opisanie sytuacji w tym obszarze jest utrudnione ze względu na fakt, iż stacje pomiarowe powietrza, nadzorowane przez opolski WIOŚ, a zlokalizowane najbliżej opisywanej gminy, znajdują się dopiero w granicach Opola, a zatem notowane

w nich rezultaty mogą być dalece niemiernodajne. Można jednak z dużym prawdopodobieństwem założyć, że na terenie jednostki występują, zwłaszcza w okresie jesiennym i zimowym, przekroczenia stężeń pyłów PM10 oraz PM2,5, których źródłem są przede wszystkim piece i kotły w starszej zabudowie mieszkaniowej. Wydaje się, że walka ze smogiem – także ze względu na oczekiwania społeczne – stanowi ważne wyzwanie z dziedziny ochrony środowiska naturalnego dla gminy Tułowice.

W zakresie ochrony czystości wód powierzchniowych badaniom poddawana jest Ścinawa Niemodlińska, jednak bez lokalizacji punktu pomiarowego na terenie analizowanej jednostki. Najbliższy znajduje się w odcinku ujściowym w Oldrzychowicach – najaktualniejsze dane, publikowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, wskazują ogólny stan wód jako dobry (2015).

Gospodarka odpadami

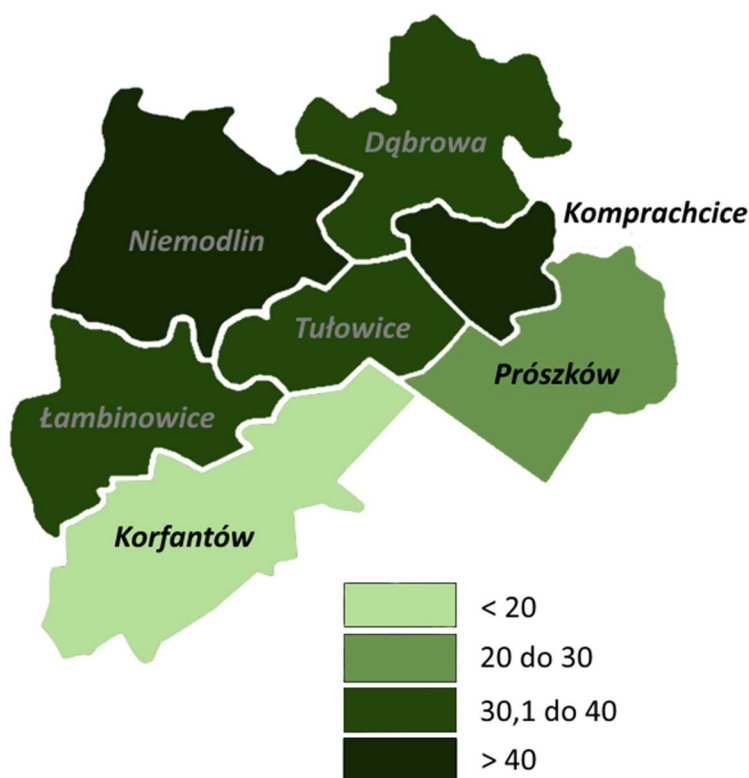
W ostatnim okresie, głównie za sprawą zmian legislacyjnych, do ważnej i problematycznej kwestii dla samorządów urosło gospodarowanie odpadami. Stanem pożądanym, nie tylko dla środowiska naturalnego, ale i dla budżetów gminnych, jest powstrzymanie tempa wzrostu produkowanych odpadów, przy jednoczesnym jak największym odsetku ich segregowania. Dane, udostępniane w ramach BDL GUS dotyczą jedynie lat 2017-2020, niemożliwe jest zatem pełne odwzorowanie sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami na terenie gminy. Niemniej jednak, w ostatnim z analizowanych lat, odsetek odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu w gminie Tułowice wyniósł 38,6%. Wartość ta wzrosła w stosunku do roku 2017 o 1,6 punktu procentowego. Pomimo to, jest to jeden z wyższych rezultatów wśród gmin stanowiących tło porównawcze, jednakże nieco niższy od wartości obserwowanych średnio w powiecie (40,5%) oraz województwie (35,3%). Wiadomo także, że w 2019 r. w całej gminie Tułowice zebrano 1 808,76 ton odpadów, co dało 0,35 tony w przeliczeniu na mieszkańca – minimalnie więcej niż w całej Opolszczyźnie (0,34 t) oraz powiecie (0,33 t).

W 2021 r. odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych z terenu gminy Tułowice zajmowała się wyłoniona w zorganizowanym przetargu nieograniczonym - firma Remondis Opole Sp. z o.o. W ramach gminnego systemu bezpośrednio z gospodarstw domowych odbierane są odpady niesegregowane (odpady komunalne zmieszane), odpady segregowane oraz 4 razy w roku odpady wielkogabarytowe. Selektywna zbiórka odpadów komunalnych wspomagana jest przez funkcjonujący Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowany w Tułowicach, a prowadzony przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tułowicach. Możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych związane są z ich zagospodarowaniem w poszczególnych instalacjach do odzysku (głównie instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych) lub unieszkodliwiania (składowanie odpadów na składowiskach). Wobec zniesienia obowiązku regionalizacji i przynależności poszczególnych gmin do danego regionu, to podmiot odbierający i zagospodarowujący odpady komunalne od właścicieli nieruchomości wskazuje instalacje, do których będzie przekazywać odebrane odpady komunalne i w przypadku Gminy Tułowice – w 2021 r. jest to firma Remondis Opole. Na terenie Gminy Tułowice nie ma instalacji przetwarzania odpadów komunalnych służących do przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania. Odpady te przekazywane są do instalacji przetwarzania odpadów komunalnych oraz podlegają zagospodarowaniu:

- 1) w instalacjach do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów (MBP);
- 2) w kompostowniach do odzysku odpadów zielonych bądź;
- 3) unieszkodliwiane na składowiskach odpadów komunalnych

Moce przerobowe wykorzystywanych przez firmę Remondis Opole instalacji przetwarzania odpadów komunalnych zlokalizowanych poza terenem gminy, zapewniają ciągłe i nieprzerwane zagospodarowanie odebranych z obszaru gminy Tułowice odpadów komunalnych, w efekcie czego w tym zakresie nie ma potrzeby realizowania żadnych zadań inwestycyjnych z tytułu składowania, recyklingu czy odzysku odpadów komunalnych.

Rysunek 18: Odsetek [%] odpadów segregowanych w ogólnej liczbie odpadów w gminie Tułowice i gminach ościennych (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Ocena potencjału turystycznego

Potencjał turystyczny jest jednym z tych zasobów, których ocenę ciężko oprzeć o dane statystyczne – prezentowane przez GUS wskaźniki dotyczące liczby udzielonych noclegów nie odzwierciedlają w pełni atrakcyjności turystycznej danej jednostki. Opierając się na ocenie zasobów można jednak stwierdzić, że gmina Tułowice posiada znaczący potencjał turystyczny i rekreacyjny. Składają na niego wspomniane wcześniej zasoby przyrodnicze oraz dziedzictwa kulturowego.

Walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy Tułowice predestynują ją do rozwoju funkcji turystycznorekreacyjnych, których atrakcyjność przejawia się:

- istnieniem niezaprzeczalnych walorów naturalnych środowiska przyrodniczego;
- kompleksami leśnymi i doliną rzeki Ścinawy Niemodlińskiej oraz stawami z osobliwościami przyrodniczymi;
- bliskim sąsiedztwem i dobrym połączeniem komunikacyjnym z dużym ośrodkiem miejskim, jakim jest miasto Opole;
- możliwością wykorzystania istniejącej bazy mało rentownych gospodarstw rolnych we wsiach, Goszczowice i Szydłów do rozwoju agroturystyki - modnej i rozwijającej się nowej formy wypoczynku i rekreacji na terenach wiejskich;

Szczególnie atrakcyjnym obszarem gminy Tułowice jest teren pomiędzy miejscowościami Lipno (gm. Niemodlin), a Goszczowicami w gm. Tułowice. Jest to obszar o najbardziej zróżnicowanej rzeźbie z licznymi ciekami i stawami wraz z otaczającą je kompleksami leśnymi. Innymi równie interesującymi fragmentami są tereny położone między Skarbiszowicami a Szydłowem oraz tereny położone wzdłuż Ścinawy Niemodlińskiej. Jak już wspomniano, gminę w całości obejmuje Obszar Chronionego Krajobrazu „Borów Niemodlińskich”.

Dla skanalizowania ruchu turystycznego utworzono 9 szlaków turystycznych (trasy pieszo-rowerowe), którym nadano następujące nazwy: „Bliskie stawy”, „Lasami, łąkami...”, „Zakamarki”, „Ukojenie”, - „Złote Bagna”, „Barwne krzyże”, „Bazaltowa droga”, „Ukryte w lesie”, „Wielka jazda”. Wyznaczone trasy, pełniące funkcję ścieżek przyrodniczo - edukacyjnych w gminie (o długości od 4 do 19 km) pozwalają skupić uwagę na walorach penetrowanej okolicy. Trasy najdłuższe nadają się również idealnie na weekendowe wycieczki rowerowe. Trasy te zostały szczegółowo opisane w formie przewodnika „Zobacz jak tu ciekawie!”, szczególnie pod kątem walorów przyrodniczych. Mieszkańcy oraz turyści odwiedzający gminę Tułowice mają także do dyspozycji drogi rowerowe:

- droga rowerowa łącząca Tułowice z przysiółkiem Tułowice Małe;
- droga rowerowa z Ligoty Tułowickiej do Tułowic;
- droga pomiędzy Komprachciami a Szydłowem.

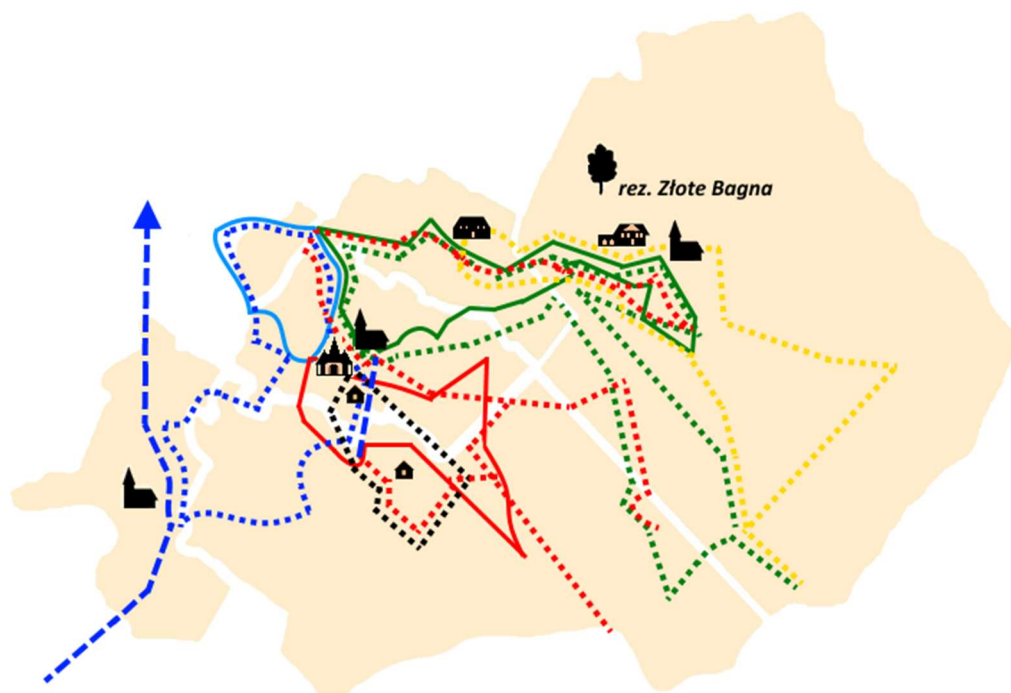
Łącznie do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Opolskiego jest wpisanych 11 obiektów z terenu gminy Tułowice, w tym 8 przypada na same Tułowice. Do obiektów o największej wartości historycznej możemy zaliczyć wymienione poniżej cenne zabytki:

- zespół pałacowy w Tułowicach (neorenesansowy) obejmujący zabudowania gospodarcze, czworak, stajnię, park krajobrazowy, pawilon myśliwski oraz bażanciarnię;
- dawne zabudowania fabryki Schlegelmilchów obejmujące budynek fabryczny, administracyjny i portiernię;
- późnoklasycystyczny kościół parafialny z lat 1829-1840 pw. św. Rocha w Tułowicach;
- kościół poewangelicki z zachowaną zakrystią z XV lub XVI w. w Tułowicach;
- dawny młyn wodny w Ligocie Tułowickiej;
- budynek starej kuźni przy ul. Zamkowej 3 w Tułowicach;
- willa Schlegelmilchów z końca XIX w.; epitafium rycerza Henryka von Dreske, właściciela Tułowic z roku 1596.
- Zabudowania folwarczne w Skarbiszowicach;
- Zespół obiektów stacji kolejowej w Szydłowem;

W gminie Tułowice można zobaczyć również takie zabytki kultury jak np. pomniki poświęcone ludności miejscowej poległej na frontach wojen światowych, płyty nagrobne sprzed 1945 r. (niejednokrotnie z końca XIX wieku, usytuowane na cmentarzach przykościelnych lub miejscach wydzielonych), kaplice oraz krzyże. Do elementów zachowanego dziedzictwa kulturowego należą również stanowiska archeologiczne. Na terenie gminy Tułowice znaleziono m.in. zabytki krzemienne, fragmenty naczyń, toporki kamienne oraz bryły żuźla. W gminie rozważana jest możliwość utworzenia muzeum ceramiki tułowickiej na bazie istniejących kolekcji i w oparciu o długotrwałą tradycję związaną z tą gałęzią przemysłu. Niestety na obszarze gminy brak jest usług hotelowych oraz gastronomicznych. Miejsca noclegowe oferuje jedynie Internat Technikum

Leśnego w Tułowicach. Warunkiem rozwoju turystyki w skali całej gminy jest wykorzystanie istniejącej bazy oraz stworzenie niezbędnych elementów zagospodarowania turystycznego. Niezbędnym również czynnikiem rozwoju jest promocja turystyczna i pełna informacja o wartościach przyrodniczych gminy.

Rysunek 19: Szlaki pieszo-rowerowe oraz ważniejsze zabytki wpisane do rejestru WUOZ na terenie gminy Tułowice

Źródło: Opracowanie własne

Kapitał społeczny

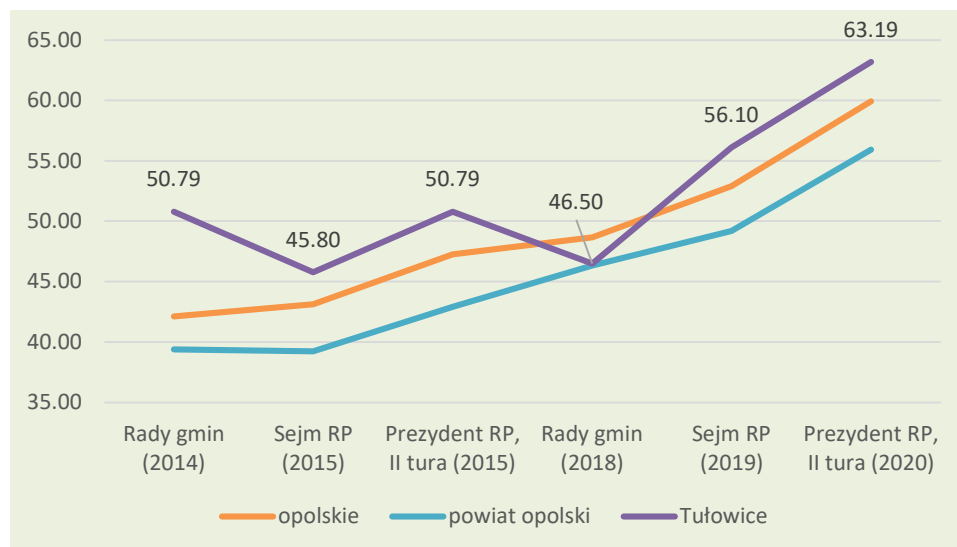
Frekwencja wyborcza

Za jeden z mierników poziomu rozwoju kapitału społecznego danej wspólnoty często przyjmowany jest udział jej członków w wyborach. Na potrzeby niniejszej diagnozy analizie została poddana frekwencja w wyborach samorządowych (rady gmin 2014, 2018), do Sejmu RP (2015, 2019) oraz prezydenckich (II tura 2015, 2020). Z danych wynika, że frekwencja w gminie Tułowice wykazuje tendencję wzrostową, choć nie jest to wzrost ciągły. Dopiero w przypadku ostatnich analizowanych wyborów, parlamentarnych w 2019 oraz na urząd Prezydenta RP w 2020 r., udało się przekroczyć pułap w kolejności 55% i 60%.

Zjawisko rosnącej frekwencji wyborczej, które można zaobserwować w gminie Tułowice, znajduje swoje odzwierciedlenie także na terenie całego powiatu opolskiego oraz Opolszczyzny. Jedynie w

wyborach samorządowych w 2014 widać było znaczną różnicę we frekwencji na korzyść gminy Tułowice (50,79%). Odsetek wyborców, który udał się do urn w analizowanych wyborach (za wyjątkiem wyborów samorządowych w 2018 r.) był w przypadku gminy Tułowice większy o kilka punktów procentowych w porównaniu do powiatu opolskiego oraz regionu. Tak wyraźny wzrost frekwencji w ostatnich latach, zwłaszcza na tle regionu, świadczy o wzmocnieniu aktywności obywatelskiej mieszkańców gminy, i może się przełożyć na rozwój kapitału społecznego w innych obszarach funkcjonowania lokalnej społeczności.

Wykres 21: Frekwencja [%] w wyborach w wybranych jst (2014-2020)

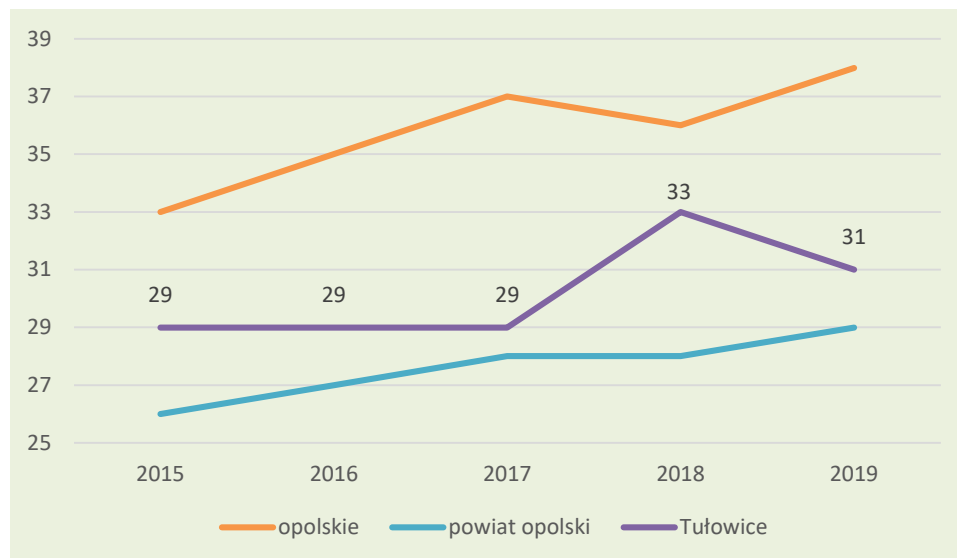

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PKW

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne

Działalność organizacji zaliczanych do III sektora, na czele z fundacjami i stowarzyszeniami, również może być uznawana za częściowy wskaźnik poziomu rozwoju kapitału społecznego na terenie danej jednostki. Największa jego niedoskonałość przejawia się w tym, że nie zawsze wysoka liczebność organizacji tego typu przekłada się na aktywność i efektywność działania. Według danych UM Tułowice, na koniec 2020 r. na terenie gminy funkcjonowało 11 takich organizacji. Są to przede wszystkim podmioty wspierające kulturę fizyczną, jak również organizacje wspierające rozwój lokalnych społeczności. W 2019 r. powstała także 10 osobowa Gminna Rada Seniorów, która jest gremium doradczym Burmistrza w zakresie spraw senioralnych. Należy także wspomnieć o funkcjonującym Kole Gospodyń Wiejskich w Tułowicach.

Wykres 22: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w przeliczeniu na 10 tys. osób w wybranych jst (2015-2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Dla porównania tej cechy z innymi jednostkami, konieczne jest wykorzystanie danych dostępnych w rejestrach Banku Danych Lokalnych GUS. W analizie samej tylko liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców uwidacznia się dość dobra pozycja gminy Tułowice – w gronie gmin ościennych odnotowane 31 takich organizacji w 2019 r. to wynik porównywalny z gminą Łambinowice (31) oraz niższy jedynie od gminy Niemodlin (37). Rezultat osiągnięty przez analizowaną jednostkę znacząco przekroczył także analogiczny dla powiatu opolskiego (29), pozostając jednak niższym od notowanego dla całej Opolszczyzny (38). Warto zaznaczyć, że na początku analizowanego okresu, w 2015 r. wśród tła porównawczego Tułowice także zajmowały jedną z czołowych lokat, a wartość parametru przez całe pięćdziesiąt lat nie ulegała znaczącym wahaniom.

Gmina Tułowice prowadzi finansową i pozafinansową współpracę z organizacjami pozarządowymi. W 2019 r. w ramach otwartych konkursów ofert organizacjom przekazano 156 650 zł.

Sfery pożytku publicznego, w ramach których gmina zlecała organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego, realizację zadań publicznych w 2019 r. to

- ochrona i promocja zdrowia,
- działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- promocja i organizacja wolontariatu,
- przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym.

Od lat realizowany jest także program "Działaj lokalnie" w Borach Niemodlińskich, wspólnie z Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce, w ramach środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Program skierowany jest do organizacji pozarządowych, a także grup nieformalnych (np. Rada Sołecka, Grupy Odnowy wsi), działających w co najmniej jednej z 8 gmin Borów Niemodlińskich, tj. Biała, Dąbrowa, Komprachcice, Łambinowice, Niemodlin, Prószków, Strzeleczyki i Tułowice. W ramach programu są wspierane działania służące zaangażowaniu lokalnych społeczności wokół wspólnego dobra. Zakres

projektów może być różnorodny, od remontu przydrożnej kapliczki czy doposażenia miejsca spotkań poprzez organizację zajęć edukacyjnych.

Sport

Według zestawienia UM Tułowice, na terenie gminy w 2020 r. funkcjonowały następujące kluby sportowe:

1. Międzyszkolny Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „MLUKS TUŁOWICE”;
2. Miejski Klub Sportowy Tułowice
3. Klub Sportowy „HUBERTUS” Szydłów w Szydłowie;
4. Uczniowski Klub Sportowy UKS Tułowice;
5. Klub Sportowy „Spartan FIGHT Team Tułowice”;

Pierwszy, prowadzi sekcję piłki ręcznej, występując w sezonie 2020/2021 w rozgrywkach ligowych pod egidą Związku Piłki Ręcznej w Polsce. MKS Tułowice występuje natomiast w Klasie A rozgrywek ligowych prowadzonych przez Opolski Związek Piłki Nożnej. Oferta klubów sportowych, które działają na obszarze gmin wiejskich, w przeważającej części adresowana jest do pasjonatów piłki nożnej, wywodzących się z męskiej części społeczności lokalnej. Podobnie przedstawia się sytuacja w analizowanej jednostce, choć oferta dla najmłodszych mieszkańców gminy obejmuje także grę w piłkę ręczną oraz zajęcia z pływania. Drugim zauważalnym zjawiskiem jest koncentracja oferty sportowej w Tułowicach.

Dane statystyczne, gromadzone przez BDL GUS, a dotyczące szeroko pojętego sportu nie oddają w pełni stanu faktycznego – nie uwzględniają bowiem m.in. amatorskiego, nieorganizowanego uprawiania sportu przez mieszkańców gminy. Jednocześnie wielu z nich może odbywać takie zajęcia w nieodległym Niemodlinie, co również zaburza obraz wyłaniający się ze statystyk. Można zatem jedynie odnotować, że w okresie 2014-2018 liczba ćwiczących w gminie Tułowice zdecydowanie wzrosła, z 194 do 363, co w przeliczeniu liczby ćwiczących na jeden klub daje wartość 90,7 osoby. Jest ona znacząco wyższa niż w przypadku powiatu (66,4), znacząco wyższa od wojewódzkiej (57,2), a także wyróżnia się znacząco na tle porównawczym, razem z gminą Niemodlin (80,3 os.). Jak wspomniano jednak, dane te mogą mieć co najwyżej charakter uzupełniający i stanowić jedynie punkt wyjścia do dalszych rozważań nad faktycznym poziomem zainteresowania mieszkańców gminy tą formą spędzania wolnego czasu i aktywności.

Kultura

Za organizowanie i prowadzenie działalności kulturalnej na terenie gminy Tułowice odpowiada przede wszystkim Tułowicki Ośrodek Kultury. Jednostka animuje życie kulturalne na terenie gminy, prowadząc rozmaite zajęcia edukacyjne i artystyczne dla wszystkich grup wiekowych, wspierając działalność inicjatyw kulturalnych, a także realizując zajęcia rekreacyjne i ruchowe. Ośrodek organizuje działalność w trzech obiektach: siedzibie TOK gdzie znajdują się również pracownie, studio piosenki i biblioteka; w sali widowiskowej w Tułowicach oraz filii biblioteki w Szydłowie. TOK w zakresie kultury prowadzi zajęcia wokalnoinstrumentalne oraz taneczne. W obszarze rekreacji możemy wymienić zajęcia z zumbi, aerobik czy zajęcia na siłowni. Corocznie organizowane są Mistrzostwa Opolszczyzny w Kolarstwie Górskim „Family Cup” w Skarbiszowicach oraz Mistrzostwa Opolszczyzny w Pływaniu „Family Cup” w Tułowicach.

Rysunek 20: Lokalizacja placówek kultury prowadzonych przez gminę Tułowice na terenie jednostki (2019)

Źródło: Opracowanie własne

Tułowicka instytucja kultury współpracuje w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi, szkołą, biblioteką, niezależnymi animatorami i artystami, biznesem, organami pomocy społecznej, policją, parafiami czy OSP. Należy tutaj wskazać, iż rok 2020 znacząco ograniczył działania TOK w związku z trwającą pandemią Covid19, zwłaszcza w obszarze organizacji cyklicznych wydarzeń masowych.

W gminie planowane jest utworzenie w remontowanym budynku dworca kolejowego w Tułowicach muzeum ceramiki tułowickiej na bazie istniejących kolekcji i w oparciu o długotrwałą tradycję związaną z tą gałęzią przemysłu.

Edukacja przedszkolna

W roku szkolnym 2020/2021 w gminie funkcjonowała jedna placówka przedszkolna, a mianowicie Przedszkole Publiczne w Tułowicach, dla którego organem prowadzącym jest Gmina Tułowice. Działalność przedszkola obejmuje teren całej gminy, prowadząc 6 oddziałów z ilością dzieci na poziomie 136. Należy przyjąć także, że część mieszkańców gminy odprowadza swoje dzieci do przedszkoli położonych na terenie innych gmin (głównie Opola, Niemodlina), łącząc to z codziennymi dojazdami do pracy.

Wśród danych publikowanych przez BDL GUS, a dotyczących wychowania przedszkolnego, warto zwrócić uwagę przede wszystkim na wskaźnik obrazujący liczbę dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w przedszkolu. W 2019 r. w gminie Tułowice wyniósł on 1,02. Wartość ta sukcesywnie spada od roku 2015 (1,33), ale i tak jest wyższa niż odnotowana w 2019 r. w województwie (0,86) oraz powiecie opolskim (0,85). Wśród gmin ościennych wartość wyższą od 1 notuje jedynie gmina Komprachcice (1,30).

Edukacja szkolna – szkolnictwo podstawowe

Na terenie gminy Tułowice, w roku szkolnym 2020/2021 działa jedna ośmioklasowa szkoła podstawowa - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Tułowicach, z liczbą uczniów – 339.

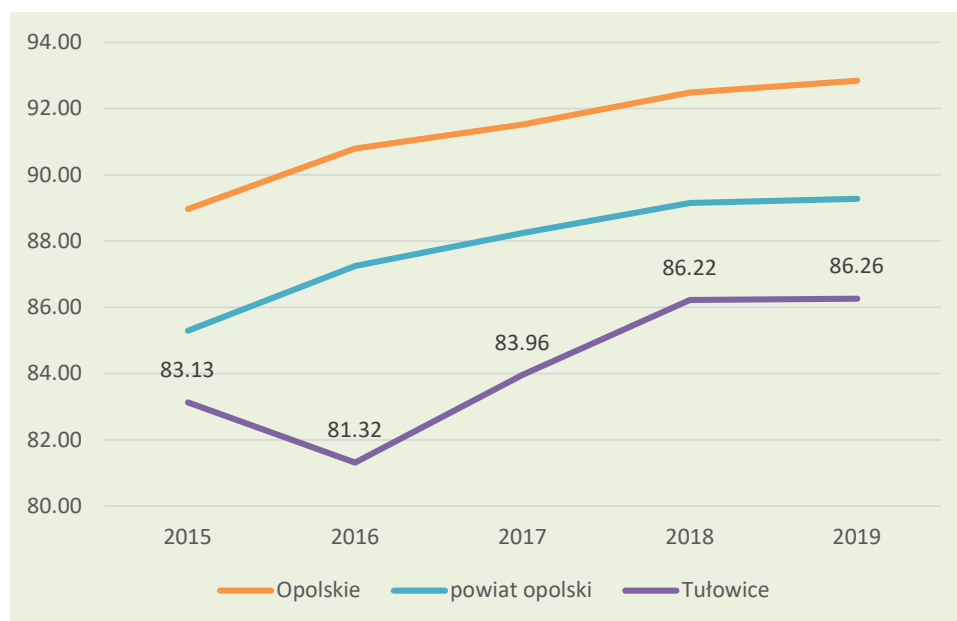
Szkoła podstawowa stwarza szanse rozwoju uzdolnień dzieci i młodzieży, a także zapewnia opiekę i nadzór nad indywidualnym rozwojem uczniów. W zakresie organizacji przebiegu kształcenia, wychowania i opieki, uwzględniano w placówce tematykę realizacji programu wychowawczego, profilaktyki oraz zagadnień bezpieczeństwa i współpracy szkoły ze środowiskiem, Radą Rodziców i Samorządem Uczniowskim. Zajęcia prowadzone są w dobrze wyposażonym budynku. Szkoła na bieżąco wzbogaca swoją bazę o nowoczesne środki dydaktyczne i nowe wyposażenie. W szkole nauczane są dwa języki obce: angielski i niemiecki. W celu podniesienia jakości kształcenia, cały czas wdraża się program komputeryzacji szkoły (e-szkoła), co znacznie przyśpieszyło w 2020 r., w związku z koniecznością wprowadzenia zdalnej nauki w szkołach (epidemia Covid19).

Jednocześnie wspomniana reforma edukacji wymusiła likwidację placówek gimnazjalnych. Jeszcze w 2016 r. na terenie gminy funkcjonował Gminny Zespół Szkół w Tułowicach, w tym Publiczne Gimnazjum im. Prymasa Stefana Wyszyńskiego.

Ponadto, w Tułowicach na poziomie szkoły średniej funkcjonuje Zespół Szkół (Technikum Leśne i Liceum Ogólnokształcące o nachyleniu wojskowym), którego organem prowadzącym jest Powiat Opolski. Patrząc całościowo dodatkowym atutem gminy Tułowice w zakresie możliwości edukacyjnych jest bliskość Opola - regionalnego ośrodka uniwersyteckiego z dobrą bazą szkolnictwa średniego i wyższego. Umożliwia to młodzieży z terenu gminy Tułowice podejmowanie nauki w stolicy Opolszczyzny, jako najbliższej lokalizacji dla tych szczebli edukacji, choć wybory padają również na inne centra edukacji.

Należy podkreślić, że z punktu widzenia zarządzania finansami gminy, posiadanie tak małej ilości placówek edukacyjnych jest korzystne.

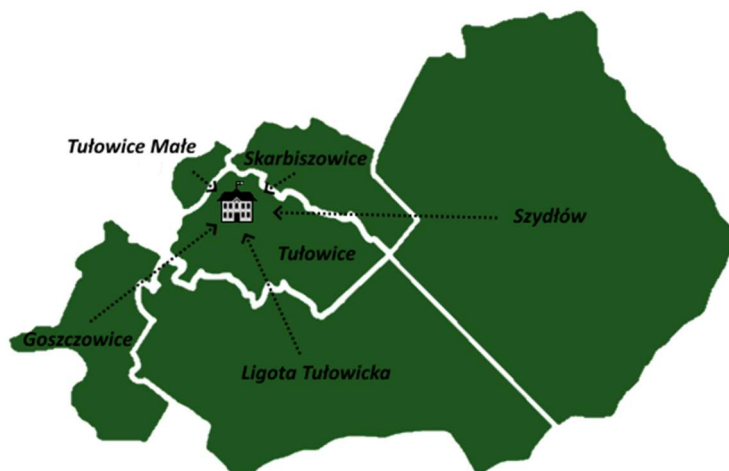
Wykres 23: Współczynnik skolaryzacji netto [%] w szkołach podstawowych wybranych jst (2015-2018)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Według danych za rok 2019, najświeższych dostępnych na moment tworzenia niniejszego raportu, na jeden oddział w szkołach podstawowych gminy Tułowice przypadało 21 dzieci – znacznie więcej niż w przypadku średniej dla regionu (15) i powiatu opolskiego (14). Gminy tą porównawczego także notowały niższy wynik. Z kolei współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa podstawowego, wyrażający odsetek osób uczących się w nominalnym wieku kształcenia do ogólnej liczby osób w tym wieku, zamieszkujących gminę Tułowice, wyniósł w 2019 r. 86,26%. Oznacza to, że na 10 najmłodszych mieszkańców jednostki niemalże 9 wybiera szkoły podstawowe z gminy. Wartość parametru nieznacznie jest niższa niż obserwowana dla całego powiatu opolskiego (89,28%), a także dla całej Opolszczyzny (92,84%). Wskaźnik w 2019 r. na tle analizowanych gmin kształtował się na podobnym poziomie, z wyłączeniem gminy Komprachcice gdzie współczynnik wynosił 79,04%.

Rysunek 21: Lokalizacja szkoły podstawowej w gminie Tułowice (2021)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tułowice

Jedną z metod określenia poziomu nauczania w szkołach jest porównanie wyników ogólnopolskich egzaminów. W przypadku egzaminu ósmoklasistów, realizowanego po raz pierwszy w kwietniu 2019 r., uczniowie z gminy Tułowice zaprezentowali się dosyć korzystnie na tle porównawczym, złożonym zarówno z gmin ościennych, jak również uśrednionych rezultatów dla powiatu i województwa. W przypadku analizowanych przedmiotów (język polski, matematyka, język angielski) rezultat osiągnięty przez uczniów z gminy Tułowice był lepszy, równy lub nieznacznie niższy od średniej wojewódzkiej i powiatowej, z niewielkimi różnicami procentowymi. W porównaniu natomiast z gminami ościennymi, widać przewagę uczniów z Tułowic nad rówieśnikami z pozostałych jednostek, za wyjątkiem gmin Dąbrowa i Komprachcice. Sytuacja znacząco zmieniła się na niekorzyść gminy Tułowice w 2020 r., gdzie na tle analizowanych jednostek wyniki uczniów były gorsze w porównaniu zarówno z gminami ościennymi jak i na poziomie powiatu i regionu.

Tabela 3: Wyniki egzaminu ósmoklasisty w wybranych jst (2019)

	język polski	matematyka	język angielski
województwo opolskie	60%	43%	58%
powiat opolski	62%	45%	58%
Dąbrowa	58%	49%	57%
Komprachcice	65%	47%	72%
Korfantów	43%	26%	41%
Łambinowice	66%	40%	52%
Niemodlin	55%	39%	50%
Prószków	54%	43%	50%
Tułowice	62%	43%	56%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OKE Wrocław

Tabela 4: Wyniki egzaminu ósmoklasisty w wybranych jst (2020)

	język polski	matematyka	język angielski
województwo opolskie	60%	44%	54%
powiat opolski	61%	47%	56%
Dąbrowa	66%	50%	63%
Komprachcice	61%	44%	57%
Korfantów	57%	35%	48%
Łambinowice	58%	47%	47%
Niemodlin	51%	36%	39%
Prószków	66%	52%	66%
Tułowice	55%	40%	52%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OKE Wrocław

Znacznie obszerniejszym materiałem do analizy są wyniki z egzaminów gimnazjalnych z minionego pięciolecia, realizowanych do momentu opuszczenia gimnazjów przez ostatnie roczniki w 2019 r. Analizą objęto egzaminy na poziomie podstawowym z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego, jako najpopularniejszego i najczęściej zdawanego języka obcego. Rezultaty tych sprawdzianów potwierdzają poprawę w zakresie poziomu nauczania w placówce z terenu gminy Tułowice – w przypadku każdego z przedmiotów na przestrzeni lat 2017-2019 średnią wojewódzką udało się przekroczyć lub wyrównać aż ośmiokrotnie, a w przypadku średniej powiatowej zdarzyło się to tylko siedmiokrotnie. Również pozytywnie uwidoczniło się to na tle porównawczym, szczególnie w przypadku testów z języka polskiego i matematyki. Wnioski te mogą stać się punktem wyjścia do szerszej analizy na temat poziomu nauczania w tułowickiej placówce edukacyjnej, patrząc pod kątem gorszych wyników z egzaminów ośmioklasistów.

Tabela 5: Wyniki egzaminu gimnazjalnego z języka polskiego w wybranych jst (2015-2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
województwo opolskie	60%	66%	67%	66%	60%
powiat opolski	60%	65%	67%	67%	61%
Dąbrowa	57%	68%	73%	71%	61%
Komprachcice	62%	66%	69%	69%	65%
Korfantów	59%	62%	63%	58%	59%
Łambinowice	65%	71%	65%	64%	57%
Niemodlin	60%	57%	62%	64%	57%
Prószków	63%	63%	65%	65%	58%
Tułowice	57%	58%	67%	74%	63%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OKE Wrocław

Tabela 6: Wyniki egzaminu gimnazjalnego z matematyki w wybranych jst (2015-2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
województwo opolskie	46%	47%	45%	50%	40%
powiat opolski	47%	47%	44%	51%	39%
Dąbrowa	48%	51%	64%	54%	44%
Komprachcice	42%	48%	37%	49%	38%
Korfantów	45%	43%	42%	42%	36%
Łambinowice	44%	48%	38%	45%	39%
Niemodlin	42%	37%	36%	49%	33%
Prószków	51%	44%	40%	50%	40%
Tułowice	44%	35%	38%	51%	40%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OKE Wrocław

Tabela 7: Wyniki egzaminu gimnazjalnego z języka angielskiego w wybranych jst (2015-2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
województwo opolskie	66%	65%	68%	69%	68%
powiat opolski	69%	67%	69%	71%	68%
Dąbrowa	72%	60%	69%	75%	69%
Komprachcice	75%	77%	78%	74%	77%
Korfantów	63%	62%	66%	68%	65%
Łambinowice	58%	60%	56%	61%	59%
Niemodlin	64%	57%	62%	63%	57%
Prószków	68%	66%	64%	72%	64%
Tułowice	61%	54%	71%	70%	73%

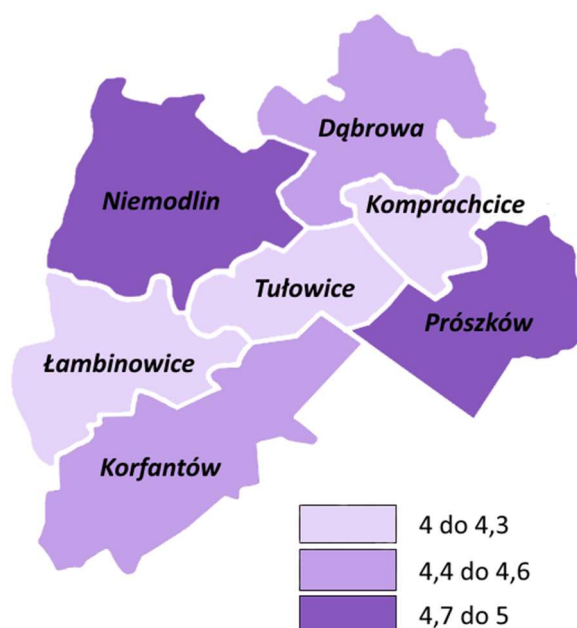
Źródło: Opracowanie własne na podstawie OKE Wrocław

Stan finansów samorządowych

Dochody

W 2019 r. dochody gminy Tułowice nieznacznie przekroczyły kwotę 22 mln zł. Począwszy od roku 2017, kwota ta sukcesywnie rok po roku wzrastała. Dynamika wzrostu dla analizowanego okresu, wynosząca +24,6%, była lepszym rezultatem odnotowanym wśród wszystkich gmin powiatu opolskiego (+22,4%) oraz nieco gorsza w przypadku całego regionu opolskiego (+25,7%). Wartość dla Gminy Tułowice w porównaniu z gminami stanowiącymi tło porównawcze kształtowała się na średnim poziomie.

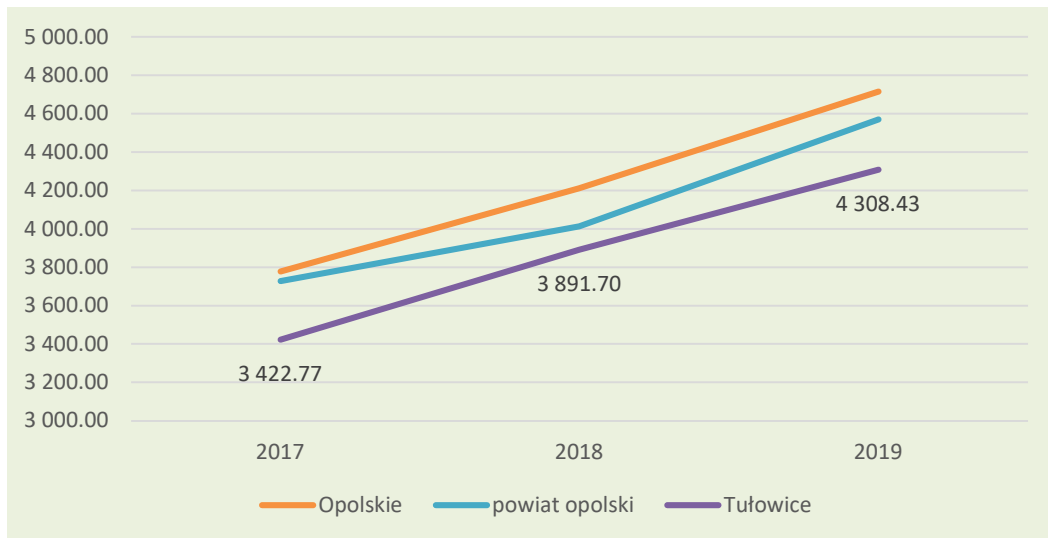
Rysunek 22: Dochód [zł] gminy Tułowice i gmin ościennych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Dokładniejszym porównaniem poziomu dochodów pomiędzy poszczególnymi jednostkami jest ich analiza w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Pod tym względem gmina Tułowice, z wynikiem 4 308,43 zł odnotowanym w 2019 r., prezentuje się nieco gorzej niż przeciętna gmina w powiecie opolskim (4 570,45 zł) oraz od średniej wojewódzkiej (4 715,50 zł). Rezultat odnotowany w 2019 r. w gminie Tułowice jest też podobny wśród jednostek tła porównawczego – wyraźnie wyższy poziom dochodów w przeliczeniu na mieszkańca osiągnięto jedynie w gminie: Niemodlin (5 025,27 zł). Kwota dochodu w przeliczeniu na jednego mieszkańca w gminie Tułowice w okresie 2017-2019 wzrosła o +25,9% - wzrost ten był wyższy niż w przypadku wszystkich gmin powiatu opolskiego (+22,6%) oraz wartości dla województwa (+24,8%).

Wykres 24: Dochody [zł] budżetów wybranych jst w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2017-2019)

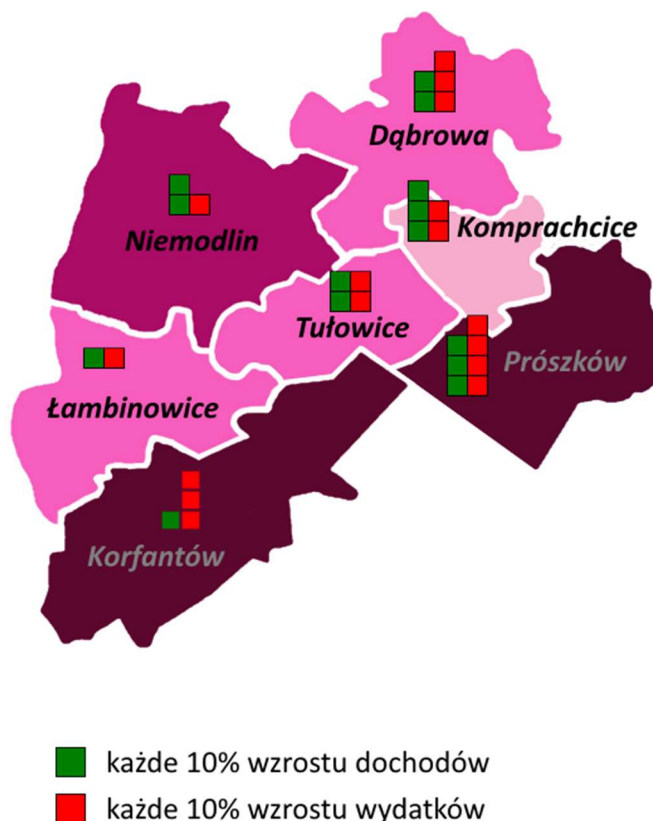
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wydatki

Wydatki gminy Tułowice w 2019 r. sięgnęły kwoty 22,95 mln zł. Ich poziom, począwszy od roku 2017, także sukcesywnie wzrastał. Dynamika wzrostu osiągnęła wartość +18,5%, mniejszą niż wyniosła średnia dla wszystkich gmin Opolszczyzny (+27,5%), oraz dla jednostek tworzących powiat opolski (+23,6%). Rezultat ten kształtował się na poziomie średnim wśród gmin tła porównawczego – mając na względzie dość dużą rozpiętość wzrostów, od poziomu +11,5% w gminie Łambinowice, do rezultatu gminy Prószków (+45%).

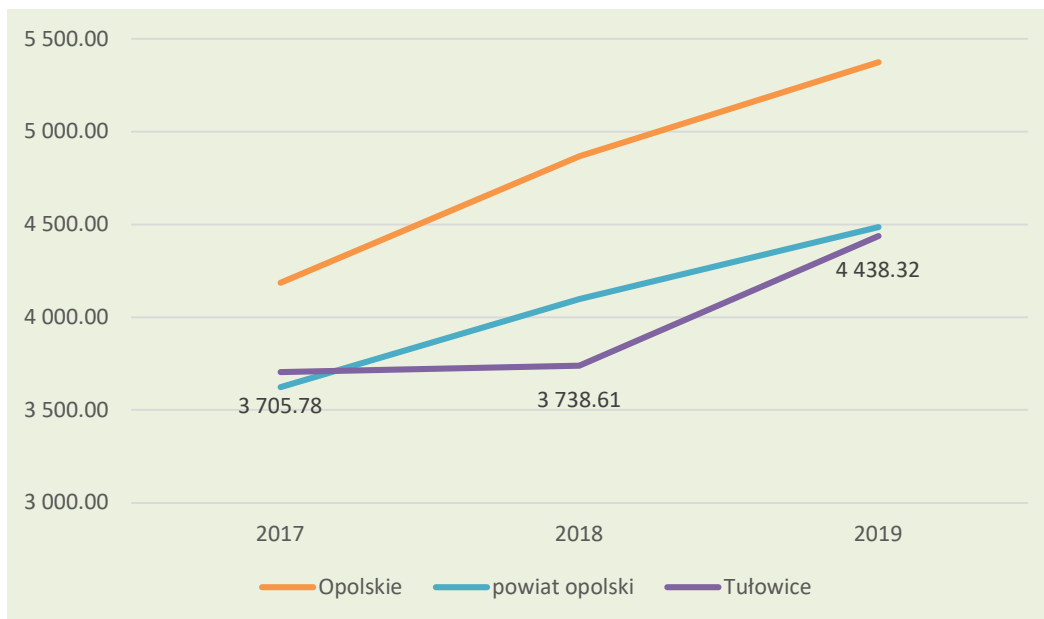
Analogicznie jak w przypadku dochodów, na przedstawienie pełniejszego obrazu kondycji finansowej gminy pozwala przeliczenie kwoty poniesionych wydatków na jednego mieszkańca. Pod tym względem gmina Tułowice z rezultatem 4 438,32 zł odnotowanym w 2019 r. uplasowała się poniżej średnich dla wszystkich opolskich gmin (5 375,29 zł) oraz jednostek tworzących powiat opolski (4 486,21 zł). Na tle porównawczym odnotowany rezultat nie wyróżniał się – podobnie jak dynamika wzrostu wartości tego parametru. Odnotowane dla Tułowic +19,8% to wynik pomiędzy wartością dla całego regionu (+28,4%) oraz powiatu opolskiego (+23,8%).

Rysunek 23: Porównanie dynamiki [%] dochodów i wydatków budżetów gminy Tułowice i gmin ościennych (2017-2019)

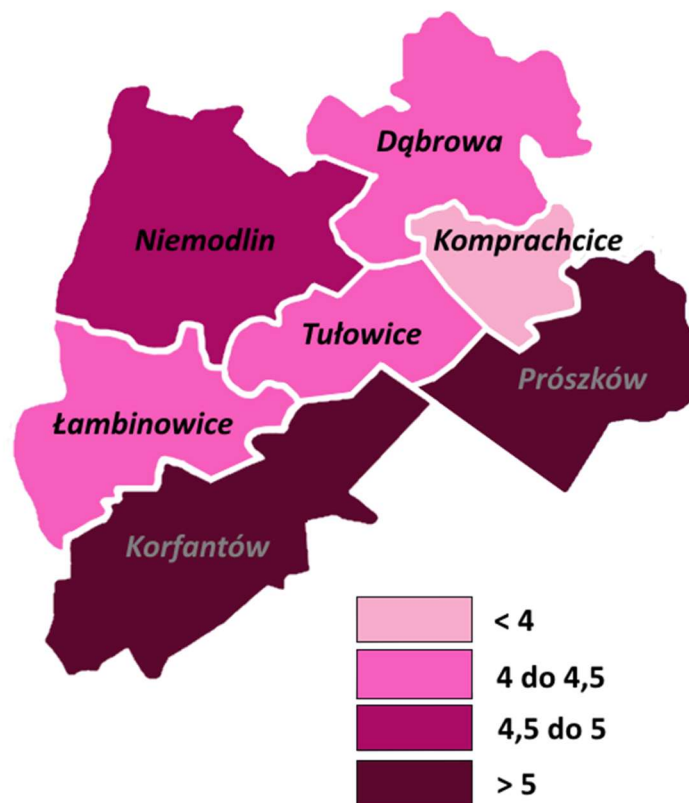
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 25: Wydatki [zł] budżetów wybranych jst w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2017-2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

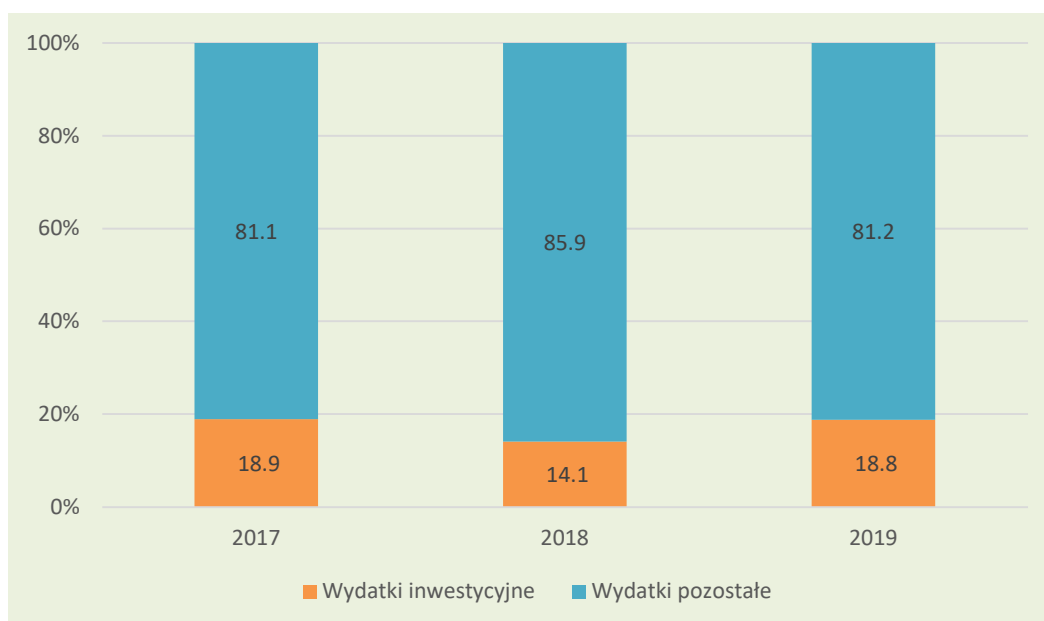
Rysunek 24: Wydatki [zł] gminy Tułowice i gmin ościennych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W ramach wydatków budżetów gmin warto wyodrębnić wydatki inwestycyjne, które wyrażone i porównywane są zwykle w formie odsetka wydatków ogółem. W okresie 2017-2019 ich poziom w gminie Tułowice wahał się pomiędzy wartościami 18,9% (2017) a 14,1% (2018). Ostatni analizowany rok (2019) zamknął się wynikiem 18,8% - niższy poziom odnotowano w przypadku średniej dla wszystkich gmin Opolszczyzny (17,9%) oraz dla gmin powiatu opolskiego (11,1%). Wspomniane 18,8% budżetu gminy Tułowice przeznaczonego w 2019 r. na inwestycje stanowiło jeden z wyższych poziomów odsetków wśród jednostek tła porównawczego – więcej wydały jedynie gminy Murów (20,3%), Prószków (22,7%) oraz Korfantów (26,6%).

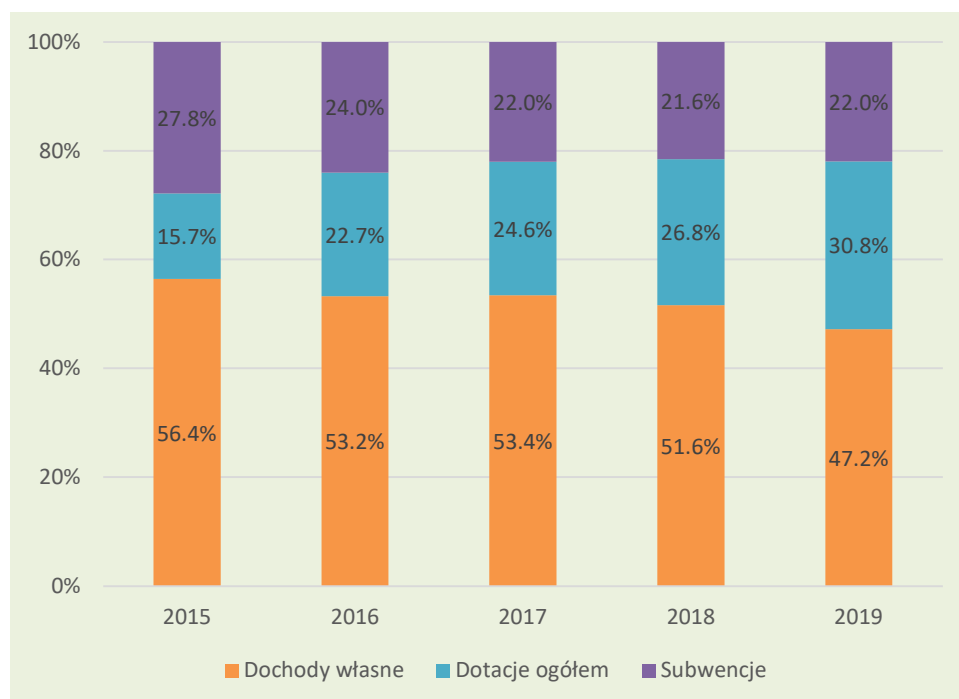
Wykres 26: Poziom [%] wydatków inwestycyjnych w strukturze wydatków budżetu gminy Tułowice (2017-2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Struktura dochodów i wydatków

Wykres 27: Struktura dochodów budżetu gminy Tułowice (2015-2019)

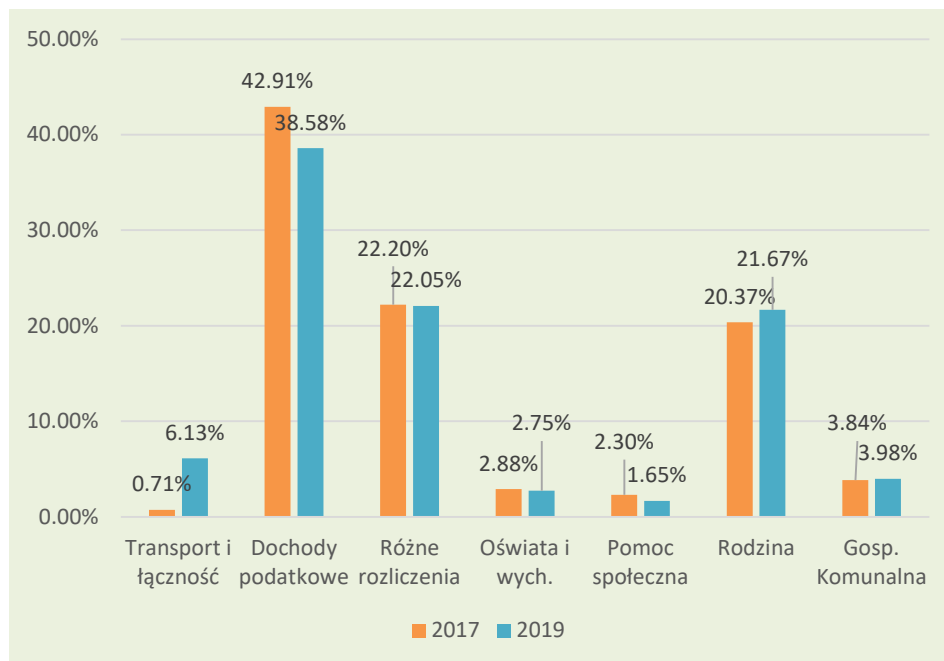
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W analizie dochodów budżetu gminy Tułowice za okres 2015-2019 uwidoczniła się stała spadek udziału subwencji (spadek ok 22%), kosztem zwiększenia poziomu dotacji ogółem (z 24,6% do 30,8%). Degresji podlega także poziom odsetka dochodów własnych – w 2019 r. wyniósł on 47,2%. Wzrost dotacji jest związany z realizacją rządowego programu „Rodzina 500+”, a także wprowadzeniem innych krajowych programów dotacyjnych.

Według podziału klasyfikacji budżetowej, najistotniejszymi źródłami wpływów do budżetu jednostki w 2019 r. były te zaliczane do działów 756 – *Dochody od osób fizycznych, prawnych i nieposiadających osobowości prawnej* (38,58%), 758 – *Rozliczenia różne*, m.in. subwencje płynące z budżetu centralnego (22,05%) oraz 855 – *Rodzina* (21,67%). Najbardziej zauważalna zmiana, jaka zaszła na przestrzeni trzech lat, dotyczyła wzrostu odsetka trzeciego z wymienionych działów (jeszcze w 2017 roku gmina nie wykazywała kilka procent mniej dochodów), co ma związek z transferem pieniędzy z budżetu państwa na wypłaty świadczeń w ramach programu „Rodzina 500+”.

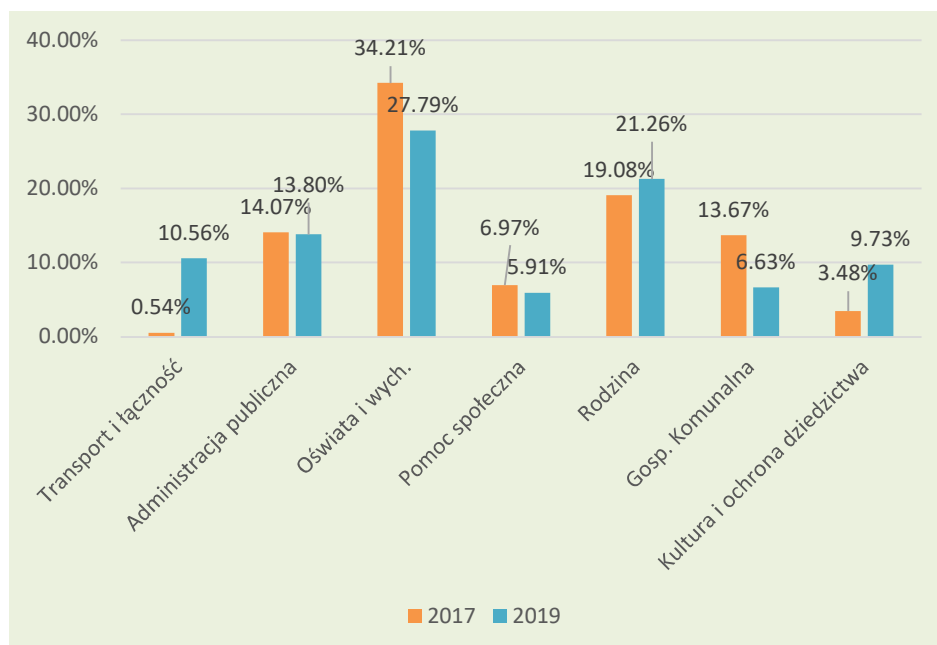
Wspomniany program socjalny spowodował także duże zmiany w strukturze wydatków. Jeszcze w 2017 r. największy odsetek (34,21%) stanowiły wydatki w dziale 801 – *Oświata i wychowanie*, a kolejne pozycje, choć ze znacznie mniejszym udziałem, zajmowały działy: 855 – *Rodzina* (19,08%) oraz 750 – *Administracja publiczna* (14,07%). Zmiany w polityce społecznej państwa sprawiły, że w 2019 r. wydatki związane z oświatą i wychowaniem nadal stanowiły najistotniejszą pozycję budżetu gminy, ale już z udziałem na poziomie 27,79%. Na kolejnych miejscach plasują się działy: 855 – *Rodzina* (21,26%) oraz 750 – *Administracja publiczna* (13,8%).

Wykres 28: Porównanie poziomu dochodów budżetu gminy Tułowice w wybranych działach klasyfikacji budżetowej (2017, 2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 29: Porównanie poziomu wydatków budżetu gminy Tułowice w wybranych działach klasyfikacji budżetowej (2017, 2019)

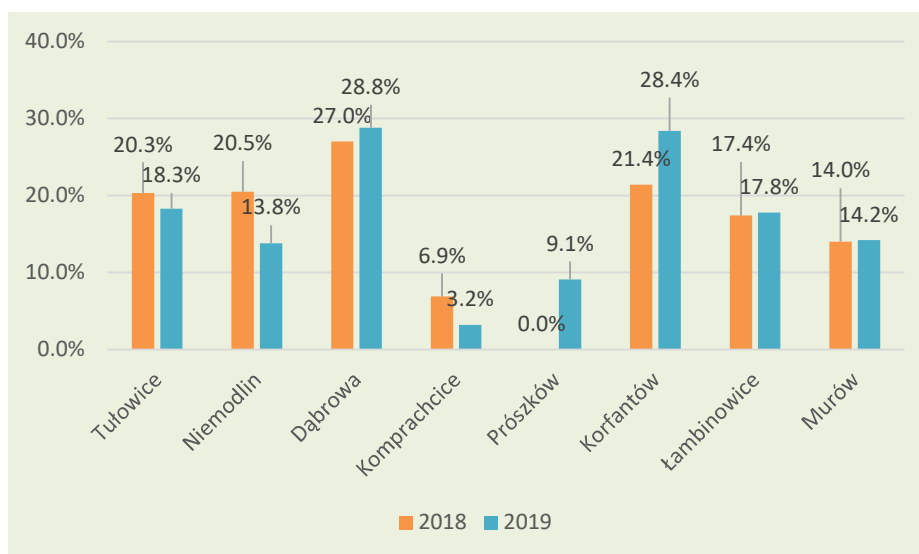

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zadłużenie

Informację uzupełniającą o kondycji finansowej danej gminy stanowi poziom zadłużenia, wyrażany relacją zobowiązań zaliczanych do długu publicznego do dochodów ogółem. Poziom zadłużenia gminy Tułowice na koniec 2019 r. wynosił 18,3%, co w porównaniu do roku poprzedniego stanowi nieznaczny spadek (-9,9%). Według danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Opolu, wśród gmin tła porównawczego była to trzecia najwyższa wartość – na koniec 2019 r. bardziej zadłużone były gminy Korfantów (28,4%) oraz Dąbrowa (28,8%).

Wykres 30: Poziom zadłużenia gminy Tułowice i gmin ościennych (2018, 2019)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RIO Opole

Podsumowanie

Wnioski i rekomendacje

Gminę Tułowice można zaliczyć do grona jednostek o charakterze leśno-rolniczym położonych w aglomeracji opolskiej, równocześnie powoli wykazującej cechy jednostki o profilu podmiejskim, w dużym stopniu korzystającej z sąsiedztwa dużego ośrodka administracyjnego, gospodarczego, naukowego, usługowego i kulturalnego, jakim jest miasto Opole, ale również powiązaną w dość istotnym stopniu z mniejszym ośrodkiem miejskim, którym jest Niemodlin. Ważnym również aspektem oddziałującym na rozwój jednostki jest niewątpliwie dobra dostępność komunikacyjna - bliski dostęp do autostrady A4, dróg krajowych i wojewódzkich. W samym tylko powiecie opolskim, poza Tułowicami, podobny charakter można przypisać gminom: Niemodlin, Dąbrowa, Komprachcice, czy Prószków. Najistotniejsze różnice w potencjałach rozwojowych tych jednostek wynikają najczęściej z położenia względem Opola, walorów gospodarczych oraz posiadanych zasobów przyrodniczych i kapitału społecznego.

Analiza danych statystycznych z ostatnich kilku lat pokazuje, że gminę Tułowice w przypadku większości zakresów tematycznych charakteryzuje duża stabilność – tak jest m.in. w przypadku liczby ludności, poziomu rozwoju gospodarczego czy gospodarki finansowej. Z jednej strony ułatwia to utrzymanie dotychczasowego poziomu życia mieszkańców jednostki, z drugiej nie wypracowuje znaczącej przewagi konkurencyjnej w stosunku do ościennych jednostek.

Najważniejszy potencjał, jaki wydaje się posiadać gmina Tułowice, związany jest z zasobami środowiska naturalnego (zasoby naturalne, obszary chronione), a co za tym idzie tworzący się znaczny potencjał rekreacyjno-turystyczny, ale również możliwy rozwój strefy aktywności gospodarczej.

W kwestii zagrożeń rozwojowych, jak wynika z analizy danych statystycznych, nie różnią się znacząco od obserwowanych w większości gmin w kraju. Mowa m.in. o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa, i związane z tym aspektem konsekwencje dla lokalnego systemu usług oraz budżetu jednostki. Wyzwaniem dla gminy jest także ujemne saldo migracji, a co za tym idzie postępujący proces depopulacji. Wysiłki ukierunkowane są również na wzmocnienie rozwoju gospodarczego rozbudowę strefy aktywności gospodarczej, czy rozwój i komercjalizację oferty czasu wolnego, opartej o walory przyrodniczo-krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe.

Za najważniejsze, bezpośrednio wpływające na rozwój jednostki, można uznać następujące uwarunkowania:

a) wynikające z położenia gminy

Gmina Tułowice należy do tych jednostek, co do których uwarunkowania lokalizacyjne znacząco wpływają na wiele aspektów codziennego funkcjonowania i w związku z tym winny być uwzględniane w polityce programowania rozwoju na czołowych miejscach.

Gmina Tułowice położona jest między Dolnym a Górnym Śląskiem. Regiony te są połączone autostradą A4, która przebiega przez obszar gminy. Najbliższy węzeł łączący gminę z autostradą jest w miejscowości Prądy (gmina Dąbrowa) w odległości ok. 12 km. Stwarza to ogromne możliwości rozwojowe pod względem lokowania na terenie gminy Tułowice nowych inwestycji zarówno polskich, jak i zagranicznych. Sprzyja temu bliskość ośrodków naukowo-technicznych, takich jak Wrocław, Katowice, Opole oraz istnienie w gminie strefy inwestycyjnej. Gmina jest również położona w stosunkowo niewielkiej odległości od ośrodków subregionalnych o istotnym znaczeniu gospodarczym:

Kędzierzyn-Koźle, Nysa, Brzeg. Bliskość większych ośrodków miejskich stwarza szanse na podjęcie tam pracy przez mieszkańców gminy Tułowice. Obszar gminy charakteryzuje wysoki stopień lesistości. Wpływa to na charakter terenów oraz jego walory przyrodnicze, stwarzając duże możliwości rozwoju turystyki czynnej i zdrowotnej, rekreacji, w tym dla mieszkańców pobliskich ośrodków miejskich.

Kręgosłup komunikacyjny tworzą układ kolejowy oparty o linie kolejową nr 287 relacji Opole Zachodnie - Szydłów – Nysa oraz układu drogowy, w tym biegnąca przez północno- wschodnią część gminy autostrada A4, przebiegająca przez obszar gminy droga wojewódzka DW405, łącząca Niemodlin z Korfantowem, budowana obwodnica Niemodlina w ciągu DW46 przebiegająca blisko granic gminy, a także sieć dróg powiatowych. Na terenie gminy nie są zlokalizowane węzły autostradowe, a najbliższy węzeł Prądy znajduje się w gminie Dąbrowa. Wskazane drogi zabezpieczają w pełni możliwość rozwoju gospodarczego gminy. Udostępniane przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad badania średniego dobowego natężenia ruchu na wybranych odcinkach dróg, pomimo ich nieaktualności (GDDKiA wykonuje badania w cyklu pięcioletnim, ostatnie odbyły się w 2015 r.) pokazują, że odcinek drogi wojewódzkiej nr 405 Niemodlin - Sowin charakteryzował się przejazdem ponad 4 tys. pojazdów na dobę, z czego zdecydowaną większość (85,7%) stanowiły samochody osobowe i mikrobusy. Należy tutaj wskazać, iż ruch na tym odcinku zmalał o -7,1% w stosunku do roku 2010. Dla porównania odcinek Korfantów – Sowin w przebiegu tej samej drogi wojewódzkiej wykazywał zdecydowanie niższe natężenie ruchu, które 2015 wynosiło 1983 pojazdy na dobę. Na podstawie tych danych można wysnuć przypuszczenie, że ruch samochodowy na głównych drogach gminy Tułowice (bez uwzględnienia autostrady A4 przebiegającej przez gminę) generują dwa źródła – codzienne dojazdy do Opola i Niemodlina oraz tranzyt od strony Korfantowa na kierunku do Niemodlina. Komunikacja zbiorowa na terenie jednostki opiera się przede wszystkim na połączeniach kolejowych na linii nr 287, natomiast na terenie gminy na chwilę obecną nie funkcjonuje publiczna komunikacja autobusowa, co wpływa negatywnie na zmniejszenie wykorzystania transportu indywidualnego w codziennych podróżach mieszkańców.

Większość obszaru gminy zajmują lasy i grunty leśne, grunty zadrzewione i zalesione (71,6 %). Kolejnymi pod względem powierzchni obszarami są grunty orne (14,23%), tereny pozostałe, w tym rekreacyjno-wypoczynkowe, obsługi komunikacyjnej, wody, tereny różne (6%) oraz pozostałe użytki rolne – łąki, pastwiska, sady, zabudowane użytki rolne (5,8%). Na tereny zabudowane przypada jedynie 0,9%. 0,4% obszaru uzupełniają grunty o przeznaczeniu przemysłowym. Większość gminy jest porośnięta lasem, natomiast tereny zabudowane i mieszkaniowe w większości koncentrują się w północno zachodniej części jednostki, obejmując miasto Tułowice oraz sołectwa Tułowice Małe, Skarbiszowice oraz Ligotę Tułowicką.

Gminę Tułowice charakteryzuje znakomity odsetek pokrycia jej obszaru planami zagospodarowania przestrzennego – 99,9% (2019) to jeden z najwyższych poziomów spośród ościennych gmin (na czele z gminą Korfantów, która jest pokryta planami zagospodarowania przestrzennego w 100%).

Konsekwencje:

- Bardzo dobra dostępność komunikacyjna gminy;
- Dobra atrakcyjność osadnicza gminy, położenie w obszarze oddziaływania aglomeracji opolskiej;

Wyzwania:

- Wykorzystanie transportu zbiorowego w codziennych dojazdach do Opola i Niemodlina;
- Rozwój oferty inwestycyjnej, efektywny, wielowymiarowy system promocji oraz obsługa i wsparcie inwestora;

- Duża lesistość może ograniczać podejmowanie inwestycji w jej obszarze, w tym konieczność wyłączenia wielu obszarów gminy z jakichkolwiek działań inwestycyjnych – z drugiej strony jest walorem w kontekście kształtowania wizerunku miejsca przyjaznego dla nowego osadnictwa z miasta wojewódzkiego, dla rozwoju rekreacji i turystyki;
- Dobre uwarunkowania lokalizacyjne, komunikacyjne, przyrodnicze, kulturowe dla rozwoju w obszarze rekreacji i wypoczynku;
- Atrakcyjność terenów gminy pod kątem inwestycji;
- Dostępność różnorodnych zasobów i siedlisk przyrodniczych umożliwiających rozwój różnorodnej oferty rekreacyjno-wypoczynkowej – lasy, zbiorniki wodne, zabytki o charakterze rezydencjalnym, przemysłowym, ukształtowanie sprzyjające rekreacji rowerowej itp.
- Utrzymywanie oraz podnoszenie atrakcyjności osadniczej i gospodarczo-inwestycyjnej gminy oraz w zakresie oferty czasu wolnego, przy zachowaniu dbałości o stan środowiska naturalnego.
- Integracja różnych form transportu i zwiększenie dostępności;
- Podniesienie poziomu bezpieczeństwa pieszych i użytkowników DW405 oraz dróg lokalnych;
- Rozwój infrastruktury przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów;
- Wydzielanie i uzbrajanie obszarów pod atrakcyjną zabudowę mieszkalną.

b) wynikających z procesów demograficznych

Sytuację demograficzną gminy Tułowice na przestrzeni ostatnich kilku lat można określić jako stabilną, choć uwidaczniają się też zjawiska, które mogą wymagać podjęcia działań interwencyjnych i wspierających. Okres 2015-2019 charakteryzował się nieznacznym spadkiem liczby ludności – w zależności od źródła danych o -0,99% (GUS) lub -3,73% (UM Tułowice). Na koniec 2019 r. analizowaną jednostkę zamieszkiwało 5 205 (GUS) lub 5 188 (UM) osób, z czego najwięcej (aż ponad 76%) w mieście Tułowice. Mieszkańców przybywało jedynie w miejscowości Tułowice Małe (+0,5%). W pozostałych jednostkach gminy Tułowic nastąpiła regresja w liczbie ludności. Największy spadek odnotowano natomiast w m. Skarbiszowice (-7%).

Spadek liczby ludności w okresie 2015-2019 w gminie Tułowice był na tyle nieznaczny, że nie przełożył się na wyraźną zmianę gęstości zaludnienia. Ta na obszarze analizowanej jednostki wynosi 64 os./km² i spośród gmin tła porównawczego jest jedną z najniższych, odbiega też od średniej regionalnej (225 os./km²). Największa gęstość zaludnienia charakteryzuje miasto Tułowice oraz sołectwo Tułowice Małe. Zdecydowanie mniejsza jest w jednostkach pomocniczych, których większość obszaru pokrywają tj. sołectwa Szydłów i Ligota Tułowicka.

W porównaniu do powiatu opolskiego czy całej Opolszczyzny, struktura demograficzna gminy Tułowice ciągle jeszcze pozostaje lepsza, pomimo iż odnotowany w 2019 r. odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (18%) jest niższy niż odsetek osób najstarszych (23,6%). Należy tutaj jednak wskazać postępujący wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym – do wspomnianych 23,6% (2019) z poziomu 18% (2015). Wskaźnik starości, referujący odsetek osób w wieku powyżej 65 lat w ogólnej liczbie ludności, wzrósł w okresie 2015-2019 z 13,5% do 15,1%, ale w dalszym ciągu jest niższy od obserwowanego w powiecie (15,2%) i województwie (17,0%). Proces starzenia się społeczeństwa jednak postępuje (świadczą o tym także prognozy GUS do 2030 r. – o ile liczba mieszkańców gminy Tułowice maleje w mniejszym tempie niż w jednostkach tła porównawczego, o tyle znacząco wzrośnie

odsetek osób w wieku poprodukcyjnym), co już teraz winno skłaniać do pytań i działań w zakresie reorientacji polityki dostarczania odpowiednich usług publicznych, które pomogłyby zahamować ten trend.

Na sytuację demograficzną w przypadku gminy Tułowice umiarkowany wpływ ma także ujemny przyrost naturalny w ostatnich latach. W okresie 2018-2019 liczba urodzeń nieznacznie była mniejsza od liczby zgonów. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców przyrost naturalny dla gminy Tułowice w roku 2019 wyniósł -1,55, wobec -0,91 odnotowanego w powiecie i -2,24 w całej Opolszczyźnie. Umiarkowanie prezentuje się także saldo migracji – przez całe analizowane pięcioletnie wahalo się pomiędzy wartościami dodatnimi i ujemnymi, a rezultat odnotowany w 2019 r. (+0,93) przewyższał wartości wskaźnika dla powiatu (-1,04), natomiast był niższy od wskaźnika dla regionu (+2,02).

W przypadku wielu gmin sposobem na poprawę sytuacji demograficznej jest podnoszenie atrakcyjności osadniczej. Gmina Tułowice w tym względzie plasuje się na niskim poziomie, o czym świadczą dane dotyczące pozwoleń na budowę i zgłoszeń budowy obiektów mieszkalnych za lata 2018, 2019 i 2020. W skali całego powiatu udzielano ich – odpowiednio – 3,4%, 3,9% i 1,8% co stanowiło jedno z niższych wyników względem gmin powiatu opolskiego. Tworzenie klimatu dla powstawania i rozwijania się na terenie gminy działalności gospodarczych, dających zatrudnienie nowym i potencjalnym mieszkańcom, powinno stanowić kluczowy element polityki podnoszenia atrakcyjności osadniczej. W tym kontekście gmina utworzyła na terenie Tułowic strefę aktywności gospodarczej, którą zamierza rozwijać w kolejnych latach. Ważnymi branżami pozostają handel i usługi oraz przetwórstwo przemysłowe. Wyzwaniem jest jednocześnie rozwój i komercjalizacja oferty czasu wolnego, z wykorzystaniem lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych. Ważną będzie też realizacja prospołecznej polityki mieszkaniowej.

Warto jednocześnie wspomnieć, że w skali kraju w 2019 r. stopa przyrostu rocznego ludności na wsi wyniosła +0,04%, a ubytek w miastach sięgnął -0,15%. Kierunek zmian liczby ludności w miastach i na wsi jest niezmienny, tj. od końca lat 90. ubiegłego wieku maleje liczba ludności w miastach i rośnie na wsi – szczególnie w gminach podmiejskich, skupionych wokół dużych miast. Gmina Tułowice ma przynajmniej częściowy udział w tych procesach. Jednocześnie w 2019 r. liczba ludności w Polsce zwiększyła się tylko w 4 województwach: pomorskim (stopa przyrostu wyniosła 0,45%), mazowieckim (0,37%), małopolskim (0,30%) oraz wielkopolskim (0,14%), natomiast na drugim końcu znajduje się województwo opolskie z wynikiem (-0,39%), na co wpływ ma przede wszystkim ujemny przyrost naturalny, czyli proces obserwowany także i w gminie Tułowice.

Konsekwencje:

- Umiarkowanie pogarszająca się sytuacja demograficzna – powolny spadek liczby mieszkańców;
- Niekorzystna struktura demograficzna z wyraźnym wzrostem liczebności grupy osób w wieku poprodukcyjnym;
- Duża atrakcyjność osadnicza z podstawowym czynnikiem decydującym – odległością do Opola;
- Niewielkie zagrożenie intensywną zabudową mieszkaniową i stanowiącą konsekwencję tego zjawiska gwałtowną

Wyzwania:

- Podejmowanie działań zmierzających do wstrzymania lub przynajmniej spowolnienia negatywnych trendów demograficznych (m.in. wsparcie w zakresie tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy na terenie gminy, poprawa warunków życia oraz jakości i dostępności usług publicznych, skuteczna polityka mieszkaniowa);
- Łagodzenie skutków zmiany struktury demograficznej ludności gminy, m.in. za sprawą dostarczania usług publicznych na odpowiednim poziomie, dostosowanych do

zmianą charakteru tkanki społecznej, typowe dla gmin podmiejskich bardzo szybko przekształcających się w „sypialnie” dużych miast.

wieku oraz potrzeb, problemów i oczekiwań mieszkańców;

- Wzmacnianie pozytywnego wizerunku gminy, atrakcyjnego dla potencjalnych nowych osadników;
- Dopasowanie usług publicznych do zmieniającej się struktury i potrzeb społeczności lokalnej, a przez to poprawa jakości życia mieszkańców;
- Kompleksowa polityka, uwzględniająca w szczególności potrzeby grup wiekowych o rosnącym udziale;
- Wzmacnianie więzi i poczucia przynależności do miejsca zamieszkania – integracja wspólnoty lokalnej;
- Rozwój terenów mieszkaniowych i gospodarczych.

c) wynikających z sytuacji gospodarczej

Według danych BDL GUS, rok 2020 w przypadku gminy Tułowice zamknął się wynikiem 545 podmiotów gospodarczych, zarejestrowanych w REGON. Liczba ta w stosunku do roku 2015 wzrosła o 43 (+8,57%). Zdecydowaną większość (95,4%) stanowiły firmy zatrudniające nie więcej niż 9 osób, z kolei największe przedsiębiorstwa (w liczbie 6), działające na terenie analizowanej jednostki, pod względem zatrudnienia mieszczą się w przedziale 50-249 zatrudnionych. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców gmina Tułowice posiadała w 2020 r. 1049 zarejestrowanych przedsiębiorstw – wśród gmin ościennych był to jeden z lepszych rezultatów, jednakże niższy od średniej wojewódzkiej (1 082), ale przekraczający wartość wskaźnika dla powiatu opolskiego (983). Przedsiębiorstwa, działające w 2020 r. na terenie gminy Tułowice, klasyfikowano głównie w sekcjach PKD: G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa samochodów – 20,37%), C (przetwórstwo przemysłowe – 15,96%) oraz F (budownictwo– 12,29%). Struktura ta nie uległa znaczącym zmianom w stosunku do roku 2015 i zbliżona jest do tej obserwowanej w powiecie opolskim, gdzie pierwszą lokatę pod względem odsetka zajmowały także podmioty przypisane do sekcji G. Jednostka różni się natomiast w drugiej i trzeciej pozycji w porównaniu do wskaźnika powiatowego i regionalnego. Tutaj na kolejnych miejscach plasowały się podmioty zaliczone do sekcji F (Budownictwo), a w kolejności do sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe).

Na terenie gminy Tułowice funkcjonuje podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej "Starachowice" i składa się z dwóch obszarów o łącznej powierzchni 15,75 ha. Tereny podstrefy są dobrze uzbrojone w infrastrukturę techniczną, w tym energię elektryczną, gaz, energię cieplną, wodę do celów przemysłowych i socjalnych, kanalizację sanitarną, sieć telekomunikacji stacjonarnej oraz dobrze rozwinięty system dróg wewnętrznych. Niestety obecnie cały obszar strefy jest zagospodarowany w 100%. Gmina posiada także wydzielone tereny pod działalność przemysłową, które tworzą strefę inwestycyjną. Wyznaczone tereny (przy drodze wojewódzkiej 405 i w ciągu planowanego obejścia drogowego Tułowic) stanowią element aktywizacji gospodarczej i powinny w przyszłości przyciągnąć nowych inwestorów.

Nie można też pominąć elementów leśnego profilu gospodarczego gminy, gdzie kompleksy leśne na terenie gminy Tułowice zajmują większą część powierzchni jednostki i są eksploatowane gospodarczo.

Podobnie jak w całej Polsce, w gminie Tułowice w ostatnim pięcioleciu znacząco spadło bezrobocie. 116 zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2020 r. to o 43 (-27%) mniej niż na początku analizowanego okresu. Wyższa liczba osób bezrobotnych w roku 2020 to bez wątpienia efekt spowolnienia gospodarczego wywołanego epidemią Covid19. Należy tutaj podkreślić, iż w latach 2015-2019 obserwowano wyraźny trend spadkowy liczby osób bezrobotnych, gdzie w 2019 r. liczba mieszkańców gminy bez pracy kształtowała się na poziomie 76, co oznacza spadek aż o 52%. Zaszeregowanie osób bez pracy w gminie Tułowice ze względu na płeć, wiek oraz czas pozostawania bez zatrudnienia, pozwala na zarysowanie profilu przeciętnego bezrobotnego w 2020 r. – jest to kobieta (53% ogółu) w wieku do 30 lat (34%), bez zatrudnienia powyżej 2 lat (36%).

Jak wyżej wspomniano zadowalające tendencje na rynku pracy zostały załamane w wyniku negatywnych konsekwencji pandemii COVID-19. Jak pokazują wskaźniki na koniec 2020 r. stopa bezrobocia w całym kraju wyniosła 6,2%. W porównaniu do 2019 r. (5,2%) nastąpił wzrost o jeden procent. Sytuacja wymaga wdrożenia mechanizmów łagodzących skutki kryzysu społeczno-gospodarczego na szczeblu centralnym, ale jednocześnie zaangażowania i współpracy na poziomie lokalnym.

Konsekwencje:

- Konkurencyjność gminy Tułowice względem pozostałych jednostek tworzących powiat opolski (w dużej mierze warunkowana dostępnością komunikacyjną);
- Występujące zjawisko emigracji zarobkowej i naukowej, przekładające się na odpływ kadr oraz szereg innych negatywnych konsekwencji z nim związanych;
- Potencjał w zakresie rozwoju usług, głównie związanych z zagospodarowaniem czasu wolnego (rekreacja i wypoczynek), dostarczaniem zdrowej żywności i promocją zrównoważonego stylu życia;
- Znaczny odsetek osób długotrwale bezrobotnych;
- Duże problemy z aktywizacją zawodową osób o najniższym potencjale na rynku pracy;
- Ryzyko załamania gospodarczego i wystąpienia negatywnych zjawisk społecznych w związku z epidemią koronawirusa;
- Wysoki poziom aktywności gospodarczej mieszkańców gminy.
- Korzystne zmiany społeczne takie jak wzrost kreatywności, wykształcenia, wykorzystania technologii cyfrowych, postaw przedsiębiorczych, mobilności, obywatelskości.

Wyzwania:

- Łagodzenie skutków gospodarczych związanych z epidemią koronawirusa (2021) i wypracowanie mechanizmów reagowania na podobne wydarzenia w przyszłości;
- Podniesienie poziomu atrakcyjności gminy dla inwestorów, np. poprzez rozwój strefy aktywności gospodarczej;
- Zwiększenie udziału przedsiębiorstw zaliczanych do grupy małych i średnich w strukturze gospodarczej jednostki;
- Wsparcie procesu profesjonalizacji działania przedsiębiorstw z terenu gminy oraz promocja ich produktów i usług;
- Rozwój i komercjalizacja oferty czasu wolnego;
- Monitorowanie i obejmowanie wsparciem lub współpraca w tym zakresie grup bezrobotnych wymagających najpilniejszej interwencji;
- Współpraca z powiatem w zakresie modernizacji kształcenia zawodowego, w szczególności dostosowania oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy.
- Wypracowanie modelu współpracy i polityki rozwoju w obrębie aglomeracji opolskiej oraz województwa.
- Objęcie wsparciem lub współpraca w tym zakresie w odniesieniu do wybranych grup

bezrobotnych, w tym poszkodowanych w wyniku pandemii COVID-19;

- Współpraca międzysektorowa i międzyorganizacyjna w zakresie wsparcia biznesu dotkniętego skutkami pandemii koronawirusa.

d) wynikających ze stopnia rozwoju infrastruktury technicznej

Najbardziej aktualne dane, dotyczące stopnia rozwoju infrastruktury sieciowej, obejmowały rok 2019. Pod względem odsetka ludności, posiadającej dostęp do danego rodzaju infrastruktury, gmina Tułowice notowała znakomite wskaźniki. Z wodociągu, kanalizacji oraz gazociągu mogło korzystać, odpowiednio, 98,6%, 99,7% oraz 80,7% mieszkańców. Dostępność sieci wodociągowej jest wśród najwyższych poziomów wśród gmin ościennych. Natomiast w przypadku sieci kanalizacyjnej oraz gazowej był to rezultat najwyższy wśród tła porównawczego. Znacznie niższymi odsetkami charakteryzowały się także powiat opolski oraz cała Opolszczyzna.

Mieszkańcy Gminy Tułowice korzystają z sieci wodociągowej zarządzanej przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej z Tułowic. Dla niewielkiej części mieszkańców źródłem zaopatrzenia w wodę są studnie przydomowe lub inne źródła. Występują duże problemy z dostępnością wody w czasie suszy.

Uszczegółowiając (w oparciu o statystyki UM Tułowice) dane dotyczące kanalizacji, według stanu na koniec 2019 r., odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do kanalizacji wynosił 99,7%. Należy zatem stwierdzić, iż praktycznie wszystkie budynki mieszkalne mają dostęp do przedmiotowej infrastruktury.

Dostęp do wodociągu, kanalizacji i gazociągu ma bezpośrednie przełożenie na atrakcyjność osadniczą danej miejscowości, komfort życia mieszkańców, a w szerszej perspektywie także na stan środowiska naturalnego.

Konsekwencje:

- Wysoka jakość życia mieszkańców z punktu widzenia dostępności do wielu rodzajów podstawowej infrastruktury technicznej;
- Duża atrakcyjność osadnicza i inwestycyjno-gospodarcza gminy Tułowice, konkurująca z gminami ościennymi;
- Pozytywny wpływ dużej dostępności infrastruktury technicznej na jakość środowiska naturalnego – m.in. na zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych, smog.

Wyzwania:

- Utrzymanie usług związanych z infrastrukturą techniczną na dobrym poziomie;
- Podnoszenie jakości usług związanych z infrastrukturą techniczną i dostosowanie ich do zmieniających się warunków osadniczych oraz potrzeb gospodarczych;
- Optymalizacja kosztów związanych z utrzymaniem i rozwojem infrastruktury sieciowej;
- Planowanie i realizacja nowych odcinków infrastruktury technicznej na obszarach zainwestowania mieszkaniowego lub gospodarczego w gminie

e) wynikających z potrzeb polityki społecznej i ochrony zdrowia

Na terenie gminy Tułowice funkcjonuje jedna placówka pomocy medycznej, w formie Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej – który mieści się w Tułowicach. Gmina realizuje – sama lub we współpracy z partnerami – szereg badań i akcji profilaktycznych, które pożądane są przez dużą część społeczności lokalnej. Ofertę dla mieszkańców uzupełniają przychodnie położone w gminach ościennych oraz w nieodległym Opolu. Dyżur w zakresie nocnej i świątecznej opieki medycznej pełni NZOZ Medyk Sp. z o.o. w Niemodlinie. W tej samej miejscowości całodobowo stacjonuje Zespół Ratownictwa Medycznego, obejmujący swoim zasięgiem analizowaną gminę. Działająca w gminie przychodnia lekarska, jak również bliskość Opola, przekładają się na zadowalający dostęp do rozmaitych usług medycznych dla mieszkańców gminy, a ewentualne problemy w tym obszarze mogą być związane, podobnie jak i w skali całego kraju, głównie z ujawniającymi się coraz częściej brakami w kadrze medycznej, czy sprzęcie medycznym, kolejkami do specjalistów oraz utrudnionej dostępności do placówek medycznych dla osób niepełnosprawnych lub starszych, nieposiadających własnego transportu. Sytuację tę dodatkowo pogłębia trwający obecnie (2020 rok) kryzys spowodowany pandemią Covid19.

Ważnym ogniwem w zapewnieniu bezpieczeństwa mieszkańcom gminy są ochotnicze straże pożarne – w 2020 r. funkcjonowało ich 3, z czego 2 funkcjonujące w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. W zakresie bezpieczeństwa publicznego największym problemem wydają się być te związane z natężeniem ruchu drogowego, o czym może świadczyć liczba wypadków oraz kolizji odnotowanych w ostatnim pięcioleciu. Najbardziej problemowa pod tym względem jest DW405, przebiegająca przez centrum gminy.

Okres 2016-2020 charakteryzował się zmniejszaniem się liczby osób korzystających w gminie Tułowice z pomocy społecznej. Dane, pochodzące z Ośrodka Pomocy Społecznej w Tułowicach, pokazują spadek tej liczby o 56,5%, z poziomu 262 (2016) do 114 (2020). Odnotować należy natomiast to, że bardzo duża część osób korzystających z pomocy jest od niej trwale uzależniona. W okresie 2016-2020 odsetek osób, które otrzymywały pomoc dłużej niż 12 miesięcy, spadł co prawda o przeszło 50 punktów procentowych, ale wynosił 87,7%, co jest wynikiem bardzo wysokim. Podobnie jak w przypadku pojedynczych osób, zmniejszała się także liczba rodzin korzystających ze wsparcia społecznego. Na początku analizowanego okresu było ich 114, na koniec 66, co oznaczało spadek o 42%. Także i tutaj występuje zjawisko uzależnienia od pomocy społecznej – rodziny wspierane długotrwale stanowiły w 2020 r. 84,8% ogółu. Analiza powodów udzielania świadczeń w latach 2016 i 2020 pokazuje, że w gminie Tułowice nie ma problemu społecznego, który można byłoby określić mianem wiodącego. Największy odsetek udzielonych świadczeń w roku 2020 przypadał na „długotrwałą lub ciężką chorobę” (25,4%), a następnie równomiernie „ubóstwo” oraz „niepełnosprawność” (20,1%). Rok 2015 z kolei charakteryzował się największym udziałem „ubóstwa” (21,8%), kolejne pozycje zajęły „długotrwałe lub ciężkie choroby” (19,0%) oraz „bezrobocie” (14,7%). Analizowane pięciolecie odznaczyło się spadkiem odsetka świadczeń udzielanych przede wszystkim z przyczyn ekonomicznych, co może mieć związek zarówno z obserwowanym w skali całego kraju wzrostem gospodarczym, jak również wprowadzeniem w 2016 r. świadczenia „Rodzina 500+”. Najprawdopodobniej jednak pandemia koronawirusa spowoduje odwrócenie opisywanych trendów oraz potrzebę kompleksowego wsparcia i aktywizacji osób, które utracą w jej wyniku pracę. Zgodnie z informacją z Ośrodka Pomocy Społecznej w Tułowicach, rośnie popyt na usługi opiekuńcze. Jest to z jednej strony związane z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa, a z drugiej z popularnymi wśród mieszkańców

wyjazdami zagranicznymi w celach zarobkowych, przez co część seniorów i osób chorych pozostaje samotna i wymaga wsparcia.

Konsekwencje:

- Powolny choć nieunikniony wzrost zapotrzebowania na opiekę zdrowotną i wsparcie społeczne, w tym na usługi specjalistyczne, związane ze zmianami w strukturze demograficznej;
- Niedogodność w dostępie do nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej dla mieszkańców gminy (opieka w sąsiedniej gminie).
- Duży (nawet mimo spadku w analizowanym okresie) odsetek korzystających z pomocy społecznej długotrwale – konieczność zdiagnozowania przyczyn zjawiska oraz wdrożenia mechanizmów pomocowych;
- Porównywalny, przewidywalny katalog problemów (osoby dotknięte chorobą i niepełnosprawnościami, a także ubóstwem, często samotne), przekładających się na konieczność udzielenia wsparcia z zakresu pomocy społecznej;
- Ryzyko problemów społecznych będących konsekwencją pandemii koronawirusa.

Wyzwania:

- Doskonalenie systemu ochrony zdrowia, w tym w kontekście zmian w strukturze demograficznej;
- Przeciwdziałanie (widocznym na terenie całego kraju) problemom związanym z funkcjonowaniem służby zdrowia na poziomie lokalnym;
- Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom gminy poprzez poprawę wyposażenia i podnoszenie kwalifikacji miejscowych placówek służących ratowaniu zdrowia i życia (w tym OSP);
- Skierowanie dodatkowego wsparcia z zakresu pomocy społecznej do osób i rodzin realnie tego potrzebujących;
- Monitorowanie oraz reagowanie na zmiany w zakresie liczebności i struktury ludności objętej pomocą oraz związane z tym nowe potrzeby społeczne;
- Oferta wsparcia dla osób i rodzin dotkniętych skutkami pandemii koronawirusa.

f) wynikających ze stanu oraz potencjału środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego

Potencjał przyrodniczy gminy Tułowice można określić jako znaczący. 100% jej powierzchni objęta jest formami ochrony przyrody, które stanowią Obszar Chronionego Krajobrazu Bory Niemodlińskie. Atrakcyjność przyrodnicza obszaru Borów Niemodlińskich przekłada się na fakt, że wśród gmin sąsiadujących z Tułowicami także i Niemodlin, oraz Prószków notują wysoki wskaźnik odsetka obszaru objętego ochroną przyrody na poziomie w kolejności 62% i 59%. Z jednej strony jest to obszar szczególnie cenny pod względem przyrodniczym, co niewątpliwie powoduje konieczność objęcia go dodatkową ochroną i wsparciem, a z drugiej strony wprowadza on ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym oraz rolniczym i leśnym tych i okolicznych terenów.

Stan zachowania środowiska budzi niepokój przede wszystkim w zakresie czystości powietrza. Brak jest danych dotyczących tzw. niskiej emisji (najbliższa stacja pomiarowa powietrza nadzorowana przez WIOŚ znajduje się w Opolu), jednak można przypuszczać, że piece i kotły w starszej zabudowie mieszkaniowej mają znaczny udział w zanieczyszczaniu atmosfery. W latach 2019-2020 staraniem UM Tułowice zlikwidowano 27 takich instalacji, wobec 29 zinwentaryzowanych kotłów. Ułatwieniem w tym zakresie może być m.in. wskazana wcześniej bardzo dobrze rozwinięta sieć gazowa na obszarze gminy. Analizowana jednostka wyróżnia się także dobrym – zwłaszcza na tle gmin ościennych – odsetkiem odpadów zebranych selektywnie w ogólnej liczbie odpadów. W 2019 r. wartość parametru

wyniosła 38,6%, wobec 35,3% i 40,5% odnotowywanych w – odpowiednio – w Opolszczyźnie i powiecie opolskim.

Konsekwencje:

- Potencjał zasobów środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego jako podstawa atrakcyjnej oferty rekreacyjno-turystycznej w gminie;
- Możliwe kolizje pomiędzy planami inwestycyjnymi a regulacjami dotyczącymi ochrony przyrody (Obszar Chronionego Krajobrazu Bory Niemodlińskie);
- Wysokie koszty prowadzenia inwestycji;
- Zagrożenie dla mieszkańców oraz obniżenie jakości życia związane z zanieczyszczeniem powietrza – także ze względu na brak miarodajnych, analizowanych na bieżąco pomiarów;
- Wzrost kosztów gospodarowania odpadami i zagrożenia związane z nieefektywnym systemem odbioru i utylizacji śmieci (m.in. powstawanie dzikich wysypisk śmieci).

Wyzwania:

- Rozwój i komercjalizacja oferty czasu wolnego, zorientowanie jej na konkretne grupy klientów - np. mieszkańcy Opola i innych pobliskich ośrodków miejskich;
- Stworzenie nowych i promowanie istniejących produktów turystycznych i rekreacyjnych gminy w oparciu o posiadane zasoby dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- Współpraca z gminami ościennymi w zakresie tworzenia jednolitej oferty turystycznej i rekreacyjnej oraz jej promocji;
- Kontynuacja działań rewitalizacyjnych i włączających spuściznę kulturową i przyrodniczą gminy w obieg turystyczny – m.in. rewitalizacja dworca w Tułowicach i utworzenie muzeum porcelany tułowickiej, wykorzystanie stawów hodowlanych i innych zbiorników wodnych;
- Tworzenie i utrzymywanie w odpowiednim stanie infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i wypoczynkowej;
- Poprawa stanu środowiska naturalnego, w szczególności czystości powietrza (wsparcie likwidacji nieekologicznych źródeł ciepła);
- Podnoszenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców gminy.

g) wynikających z poziomu rozwoju kapitału społecznego

Wśród wniosków płynących z analizy rozmaitych mierników poziomu rozwoju kapitału społecznego warto zaznaczyć, obserwowaną także w skali całego powiatu oraz województwa, rosnącą frekwencję wyborczą w gminie Tułowice – w ostatnich jak dotąd wyborach, na urząd prezydenta RP (II tura), do urn udało się 63,19% uprawnionych do tego mieszkańców jednostki. Był to rezultat nieco gorszy od całego regionu, ale przekraczający frekwencję w powiecie – różnice sięgały kilku punktów procentowych. Partycypacja społeczna mieszkańców analizowanej jednostki przejawia się także poprzez działalność fundacji, stowarzyszeń i pozostałych organizacji. Z danych przekazanych przez UM Tułowice wynika, że na koniec 2020 r. funkcjonowało ich 11, a także 1 koło gospodyń wiejskich. Są to przede wszystkim podmioty wspierające kulturę fizyczną, jak również organizacje wspierające rozwój lokalnych społeczności. W porównaniu z innymi jednostkami, liczba organizacji pozarządowych w gminie w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2019 r. wyniosła 31 – mniej niż w przypadku województwa (38), ale nieco więcej niż w powiecie opolskim (29).

Za organizowanie i prowadzenie działalności kulturalnej na terenie gminy Tułowice odpowiada przede wszystkim Tułowicki Ośrodek Kultury. Jednostka animuje życie kulturalne na terenie gminy, prowadząc rozmaite zajęcia edukacyjne i artystyczne dla wszystkich grup wiekowych, wspierając działalność inicjatyw kulturalnych, a także realizując zajęcia rekreacyjne i ruchowe.

Jedną z ważniejszych pozycji budżetów gmin w Polsce po stronie wydatków jest utrzymanie placówek edukacyjnych, stąd ich funkcjonowanie ma kluczowe znaczenie. Nie inaczej jest w przypadku gminy Tułowice, na terenie której działa 1 szkoła publiczna. Na jeden oddział szkolny w 2019 r. przypadało średnio 21 uczniów, co jest wynikiem gorszym w stosunku do powiatowego (14) i wojewódzkiego (15). Według stanu na rok 2020, do szkoły podstawowej w Tułowicach uczęszczało 339 uczniów. Współczynnik skolaryzacji netto (86,26% w 2019 r.) jest niższy od wartości wskaźnika dla powiatu (89,28%), ale jest niższy od wojewódzkiego (92,84%).

Uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Tułowicach wypadają dość korzystnie na tle swoich rówieśników z gmin ościennych, całego powiatu opolskiego oraz Opolszczyzny w przypadku ogólnopolskich egzaminów sprawdzających wiedzę – egzaminu ósmoklasisty (2019, 2020) oraz egzaminów gimnazjalnych (2015-2019). W większości przypadków, biorąc pod uwagę analizowane przedmioty (język polski, matematyka, język angielski), średni procentowy wynik punktów zdobytych przez uczniów w gminie Tułowice był lepszy, równy lub nieznacznie niższym od średniej wartości analogicznego wskaźnika dla powiatu i regionu. Sytuacja znacząco zmieniła się na niekorzyść gminy Tułowice w 2020 r., gdzie na tle analizowanych jednostek wyniki uczniów były gorsze w porównaniu zarówno z gminami ościennymi jak i na poziomie powiatu i regionu

Konsekwencje:

- Wzrost zaangażowania mieszkańców gminy w wybory - zarówno ogólnopolskie, jak i samorządowe;
- Niewielkie ryzyko zaburzenia tkanki społecznej gminy ze względu na procesy migracji wewnętrznej;
- Potencjał zaangażowania społecznego i współpracy międzysektorowej (duża liczba aktywnych organizacji pozarządowych w stosunku do liczby ludności);

Wyzwania:

- Pełne wykorzystanie potencjału płynącego z zasobów kapitału społecznego i organizacyjnego mieszkańców gminy;
- Włączenie placówki kultury i organizacji pozarządowych w tworzenie oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży;
- Dbłość o lokalne dziedzictwo materialne i niematerialne;
- Promocja oferty edukacyjnej oraz utrzymanie infrastruktury przedszkola i szkoły na odpowiednim poziomie;
- Optymalizacja oferty edukacyjnej z uwzględnieniem zmian i trendów demograficznych;

h) wynikających ze stanu finansów publicznych

Poziom dochodów gminy Tułowice w okresie 2017-2019 wzrastał, zarówno w ujęciu bezwzględnym (nieco ponad 22,2 mln zł w 2019 r.), jak i w przeliczeniu na jednego mieszkańca (4 308,43 zł w 2019 r.). Ta druga wartość nie przekroczyła średniej dla wszystkich gmin powiatu opolskiego (4 570,45 zł), natomiast kształtowała się na w miarę równym poziomie w porównaniu do jednostek ościennych – wyraźnie wyższy poziom dochodów w przeliczeniu na mieszkańca osiągnięto jedynie w gminie: Niemodlin (5 025,27 zł). Ponadto poziom dochodu w przeliczeniu na mieszkańca w Tułowicach jest także niższy od przeciętnej w gminach województwa opolskiego (4 715,50 zł). W okresie 2017-2019

struktura dochodów gminy Tułowice uległa nieznacznym zmianom – sukcesywnie spadał poziom subwencji (z 27,8% do 22,0%), zmniejszył się też udział dochodów własnych (z 56,4% do 47,2%), wzrost natomiast poziom dotacji – w 2019 r. stanowiły one 30,8% ogółu dochodów gminy, o ponad 15 punktów procentowych więcej niż na początku analizowanego okresu. Wzrost dotacji jest związany z realizacją rządowego programu „Rodzina 500+”, a także wprowadzeniem innych krajowych programów dotacyjnych.

W 2019 r. wydatki gminy Tułowice przekroczyły poziom 22,95 mln zł. W całym analizowanym okresie poziom wydatków rósł porównywalnie z poziomem dochodów. Wśród gmin ościennych, stanowiących tło porównawcze to sytuacja wyjątkowa – większość z nich notowała wyższą dynamikę przyrostu wydatków niż dochodów. W przeliczeniu na 1 mieszkańca gmina Tułowice wydawała w 2019 r. 4 438,32 zł, co na tle gmin ościennych było rezultatem nie wyróżniającym się i plasującym się poniżej średniej powiatowej (4 486,21 zł) a województwa (5 375,29 zł). Poziom wydatków inwestycyjnych gminy Tułowice w ostatnich latach wahał się pomiędzy wartościami 14,1% (2018) a 18,9% (2017). Rok 2019 zamknął się w tym przypadku odsetkiem 18,8%.

W podziale dochodów i wydatków gminy Tułowice ze względu na przyporządkowanie do poszczególnych działów klasyfikacji budżetowej największą zmianę w ostatnich kilku latach wprowadził program „Rodzina 500+”. Wskutek niego najwięcej dochodów przypada na działy „Dochody od osób fizycznych, prawnych i nieposiadających osobowości prawnej” (38,6%), „Rozliczenia różne, m.in. subwencje płynące z budżetu centralnego” (22,1%) i „Rodzina” (21,7%). Najwięcej wydawano w działach „Oświata i wychowanie” (27,8%), Rodzina (21,3%) oraz „Administracja publiczna” (13,8%).

Gminę Tułowice charakteryzuje także dość niski poziom zadłużenia – 18,3% odnotowane na koniec 2019 r.. To jednak jeden z wyższych rezultatów wśród gmin ościennych – bardziej zadłużone były jedynie gminy Korfantów (28,4%) oraz Dąbrowa (28,8%). Odbiciem kondycji finansowej jednostki jest także 165 lokata na 628 gmin miejsko-wiejskich w ramach Rankingu Finansowego Samorządu Terytorialnego w Polsce, publikowanego przez Europejski Kongres Samorządów.

Konsekwencje:

- Względna stabilność finansów gminy – wzrost dochodów tożsamy ze wzrostem wydatków;
- Spadek poziomu dochodów własnych, rosnący udział dotacji w strukturze dochodów ogółem;
- Niski poziom zadłużenia jednostki;
- Dobrze oceniana kondycja finansowa jednostki przez zewnętrzne organy kontroli i nadzoru JST oraz jednostki rankingowe.

Wyzwania:

- Optymalizacja wydatków gminy przy jednoczesnym podniesieniu poziomu dochodów;
- Planowana długofalowo polityka inwestycyjna, odpowiadająca na realne problemy i potrzeby, uwzględniające możliwości budżetowe gminy, wykorzystująca wsparcie zewnętrzne;
- Dywersyfikacja źródeł finansowania polityki rozwoju, w tym lepsze wykorzystanie narzędzi w ramach Krajowego Planu Odbudowy i nowej perspektywy finansowej UE;
- Partycypacyjne mechanizmy wydatkowania niektórych środków;

Gmina Tułowice w rankingach JST

Jednym z wyznaczników poziomu rozwoju danej jednostki jest zajmowana przez nią pozycja w różnego rodzaju rankingach i klasyfikacjach, w tym mających formę cyklicznych (zwykle corocznych) konkursów. Pod tym kątem zbadano pozycje zajmowane przez gminę Tułowice w następujących zestawieniach:

- a) Ranking Samorządów „Rzeczpospolitej” – ogólnopolskie zestawienie przygotowywane przez redaktorów jednego z najpoczytniejszych dzienników ekonomiczno-prawnych. Metodologia badania obejmuje kategorie trwałości ekonomiczno-finansowej, trwałości społecznej, trwałości środowiskowej a także jakości zarządzania urzędem i mechanizmy partycypacyjne. W edycji 2020 **gmina Tułowice uplasowała się na wysokiej 164 pozycji spośród wszystkich 874 gmin miejskich i miejsko-wiejskich objętych badaniem**, rok wcześniej zajmowała 110 miejsce na 864 gmin.
- b) Ranking Finansowy Samorządu Terytorialnego w Polsce – przygotowywany w ramach Europejskiego Kongresu Samorządów odbywającego się w Krakowie. Opublikowane w 2020 r. zestawienie za rok poprzedni było drugą edycją rankingu. W tym przypadku gmina Tułowice **zajęła wysoką 165 lokatę wśród wszystkich 628 gmin miejsko-wiejskich**. Kryteriami klasyfikowania gmin były standaryzowane wskaźniki, obejmujące dane dostarczane przez regionalne izby obrachunkowe, m.in. dochody własne gmin, wydatki inwestycyjne, nadwyżki operacyjne, udział środków europejskich w wydatkach czy udział podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach bieżących.

Spis ilustracji

Rysunek 1: Położenie Tułowic na tle województwa opolskiego z uwzględnieniem najważniejszych szlaków komunikacyjnych.....	5
Rysunek 2: Odsetek [%] pokrycia obszarów gminy Tułowice i gmin ościennych planami zagospodarowania przestrzennego (2019).....	7
Rysunek 3: Liczba mieszkańców na koniec 2020 r. oraz depopulacja liczby mieszkańców [%] w poszczególnych miejscowościach gminy Tułowice (2015-2020).....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładek.
Rysunek 4: Zmiana liczby mieszkańców [%] w gminie Tułowice i gminach ościennych (2015-2019).....	7
Rysunek 5: Zmiana gęstości zaludnienia [%] w gminie Tułowice i gminach ościennych (2015-2019).....	8
Rysunek 6: Gęstość zaludnienia poszczególnych miejscowości gminy Tułowice [os./km ²] wraz ze wskazaniem obszarów koncentracji zabudowy mieszkalnej (2020).....	9
Rysunek 7: Odsetek [%] osób w wieku 65 lat i więcej w gminie Tułowice i gminach ościennych (2019).....	13
Rysunek 8: Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców [osoby] w gminie Tułowice i gminach ościennych (2019).....	15
Rysunek 9: Obszar strefy inwestycyjnej w Tułowicach.....	19
Rysunek 10: Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminie Tułowice i gminach ościennych (2020).....	21
Rysunek 11: Odsetek [%] mieszkańców gminy Tułowice i gmin ościennych posiadających dostęp do wodociągu (2019).....	27
Rysunek 12: Odsetek [%] mieszkańców gminy Tułowice i gmin ościennych posiadających dostęp do kanalizacji (2019).....	28
Rysunek 13: Odsetek [%] mieszkańców gminy Tułowice i gmin ościennych posiadających dostęp do gazociągu (2019).....	29
Rysunek 14: Długość sieci kanalizacyjnej [km] w miejscowościach gminy Tułowice (2019).....	30
Rysunek 15: Rozmieszczenie Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie gminy Tułowice (2020).....	37
Rysunek 16: Odsetek [%] powierzchni chronionych w całkowitej powierzchni gminy Tułowice i gmin ościennych (2019).....	38

Rysunek 17: Obszary ochrony przyrody na terenie gminy Tułowice, wraz z lokalizacją pomników przyrody (2020).....	37
Rysunek 18: Odsetek [%] odpadów segregowanych w ogólnej liczbie odpadów w gminie Tułowice i gminach ościennych (2019)	42
Rysunek 19: Szlaki pieszo rowerowe oraz ważniejsze zabytki wpisane do rejestru WUOZ w gminie Tułowice	44
Rysunek 20: Lokalizacja placówek kultury prowadzonych przez gminę Tułowice na terenie jednostki (2019)	48
Rysunek 21: Lokalizacja szkoły podstawowej w gminie Tułowice (2021)	51
Rysunek 22: Dochód [zł] gminy Tułowice i gmin ościennych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2019).....	51
Rysunek 23: Porównanie dynamiki [%] dochodów i wydatków budżetów gminy Tułowice i gmin ościennych (2015-2019) ..	56
Rysunek 24: Wydatki [zł] gminy Tułowice i gmin ościennych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2019)	57

Spis tabel

Tabela 1: Porównanie liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminie Tułowice i gminach ościennych (2015, 2020)	20
Tabela 2: Wskaźniki tempa przyrostu/spadku w zakresie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w gminie Tułowice oraz gminach ościennych (2015-2019).....	29
Tabela 3: Wyniki egzaminu ósmoklasisty w wybranych jst (2019)	51
Tabela 4: Wyniki egzaminu ósmoklasisty w wybranych jst (2020)	52
Tabela 5: Wyniki egzaminu gimnazjalnego z języka polskiego w wybranych jst (2015-2019).....	52
Tabela 6: Wyniki egzaminu gimnazjalnego z matematyki w wybranych jst (2015-2019).....	56
Tabela 7: Wyniki egzaminu gimnazjalnego z języka angielskiego w wybranych jst (2015-2019)	57

Spis wykresów

Wykres 1: Struktura zagospodarowania gruntów gminy Tułowice (2020).....	6
Wykres 2: Zmiana liczby ludności gminy Tułowice (2015-2019)	9
Wykres 3: Struktura demograficzna gminy Tułowice wg ekonomicznych grup wieku (2015-2019)	12
Wykres 4: Struktura demograficzna wybranych jst wg ekonomicznych grup wieku (2019).....	13
Wykres 5: Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 osób w wybranych jst (2015-2019).....	15
Wykres 6: Saldo migracji ogółem w przeliczeniu na 1000 osób w wybranych jst (2016-2019).....	16
Wykres 7: Odsetek [%] pozwoleń na budowę i zgłoszeń budowy budynków mieszkalnych w gminach powiatu opolskiego (2018, 2019, 2020)	17
Wykres 8: Jednostki nowo zarejestrowane w REGON w przeliczeniu na 10 tys. osób w wybranych jst (2015-2020)	22
Wykres 9: Porównanie struktury gospodarczej gminy Tułowice (2015, 2020).....	22
Wykres 10: Zmiana liczby podmiotów wpisanych do REGON w danej sekcji w gminie Tułowice (2015, 2020)	23
Wykres 11: Porównanie struktury gospodarczej w wybranych jst (2020).....	24
Wykres 12: Struktura bezrobotnych w gminie Tułowice ze względu na wiek (2015-2020)	25
Wykres 13: Struktura bezrobotnych w gminie Tułowice wg najistotniejszych kategorii (2015-2020)	26
Wykres 14: Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminie Tułowice (2016-2020).....	32
Wykres 15: Struktura osób objętych pomocą społeczną w gminie Tułowice ze względu na czas jej udzielania (2016-2020).....	32
Wykres 16: Porównanie struktury świadczeń pomocy społecznej ze względu na powody ich udzielania w gminie Tułowice (2016, 2020).....	33
Wykres 17: Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wybranych jst (2015-2019).....	34
Wykres 18: Wybrane przestępstwa [liczba] odnotowane na terenie gminy Tułowice (2015-2020).....	35
Wykres 19: Zdarzenia drogowe [liczba] odnotowane na drogach gminy Tułowice (2015-2020).....	35
Wykres 20: Średnia dobowo liczba pojazdów na odcinkach drogi wojewódzkiej nr 405 w odniesieniu do gminy Tułowice (2015).....	36
Wykres 21: Frekwencja [%] w wyborach w wybranych jst (2014-2020).....	45
Wykres 22: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w przeliczeniu na 10 tys. osób w wybranych jst (2015-2019).....	46
Wykres 23: Współczynnik skolaryzacji netto [%] w szkołach podstawowych wybranych jst (2015-2018).....	50
Wykres 24: Dochody [zł] budżetów wybranych jst w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2017-2019).....	55

Wykres 25: Wydatki [zł] budżetów wybranych jst w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2017-2019).....	57
Wykres 26: Poziom [%] wydatków inwestycyjnych w strukturze wydatków budżetu gminy Tułowice (2017-2019).....	58
Wykres 27: Struktura dochodów budżetu gminy Tułowice (2015-2019).....	59
Wykres 28: Porównanie poziomu dochodów budżetu gminy Tułowice w wybranych działach klasyfikacji budżetowej (2015, 2019).....	60
Wykres 29: Porównanie poziomu wydatków budżetu gminy Tułowice w wybranych działach klasyfikacji budżetowej (2015, 2019).....	60
Wykres 30: Poziom zadłużenia gminy Tułowice i gmin ościennych (2018, 2019).....	61